

**ΤΕΧΝΟΛΟΓΙΚΟ ΕΚΠΑΙΔΕΥΤΙΚΟ ΙΔΡΥΜΑ
ΗΠΕΙΡΟΥ**

ΣΧΟΛΗ:

ΔΙΟΙΚΗΣΗΣ ΚΑΙ ΟΙΚΟΝΟΜΙΑΣ

ΤΜΗΜΑ:

ΕΦΑΡΜΟΓΩΝ ΞΕΝΩΝ ΓΛΩΣΣΩΝ ΣΤΗ ΔΙΟΙΚΗΣΗ ΚΑΙ ΤΟ ΕΜΠΟΡΙΟ

ΤΙΤΛΟΣ ΠΤΥΧΙΑΚΗΣ ΕΡΓΑΣΙΑΣ:

Μετάφραση αποσπάσματος από το βιβλίο “Green Alternatives To
Globalisation – A Manifesto by Michael Woodin and Caroline Lucas”

Επιβλέπων: κος Περικλής Τάγκας

Σπουδάστρια: Ευγενία – Σοφία Φίλη

Ηγουμενίτσα, Ιούνιος 2013

Ευχαριστίες

Η ολοκλήρωση της παρούσας εργασίας δε θα μπορούσε να πραγματοποιηθεί χωρίς την καθοδήγηση μιας σειράς ανθρώπων , στους οποίους θα ήθελα να απευθύνω ολόψυχα τις ευχαριστίες μου.

Ειδικότερα, θα ήθελα να ευχαριστήσω:

Τον κύριο Τάγκα για την αμεσότητα του στις όποιες απορίες / διευκρινίσεις είχα , καθώς και για τις παρατηρήσεις και την καθοδήγηση του στο σύνολο της ανάπτυξης της εργασίας.

Τη Ρούλα Πανοπούλου που με βοήθησε στο στήσιμο της εργασίας ως προς το οπτικό μέρος.

Τέλος, θα ήθελα να ευχαριστήσω θερμά όλους τους ανθρώπους που με βοήθησαν στην ανεύρεση σχετικής βιβλιογραφίας και μου διέθεσαν τα βιβλία τους για όσο χρονικό διάστημα τα χρειάστηκα.

ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΑ

1.	Ευχαριστίες	-2-
2.	Περιεχόμενα	-3-
3.	Εισαγωγικό σημείωμα	-4-
4.	Μετάφρασμα	-5-
5.	Εισαγωγή – σύντομη αναδρομή στην ιστορία της Μετάφρασης	-43-
6.	Θεωρία της Μετάφρασης	
1.	Τι είναι μετάφραση	-45-
2.	Τύποι μετάφρασης, διαδικασίες και βασικές τεχνικές.....	-49-
3.	Μεταφραστικές δυσκολίες.....	-54-
4.	Ο ρόλος του μεταφραστή.....	-57-
7.	Από τη θεωρία στην πράξη	
1.	Χρήση θεωρίας στο συγκεκριμένο απόσπασμα και δυσκολίες...-	-57-
8.	Συμπεράσματα	-60-
9.	Ευρετήριο κύριων όρων	-61-
10.	Βιβλιογραφία και αναφορές	-66-
11.	Παράρτημα	-67-

3. Εισαγωγικό Σημείωμα

Ο Michael Edward Wooding γεννήθηκε στις 6 Νοεμβρίου του 1965 . Σπούδασε στο Πανεπιστήμιο του Μάντσεστερ και κατόπιν στο ιδιόσυστατο Κολέγιο Wolfson της Οξφόρδης. Υπήρξε λέκτορας Ψυχολογίας στο κολέγιο Balliol το οποίο βρίσκεται στην καρδιά της Οξφόρδης.

Υπήρξε ο κύριος ομιλητής της Πράσινης Παράταξης στην Αγγλία και την Ουαλία , καθώς και δημοτικός σύμβουλος στην Οξφόρδη από το 1994 έως και το 2004.

Μαζί με την Caroline Lucas συνέγραψαν το βιβλίο *Green Alternatives to Globalisation: A manifesto*, το οποίο εκδόθηκε από την Pluto Press το 2004, όπως επίσης ένα εγχειρίδιο κατά του ενιαίου ευρωπαϊκού νομίσματος: *The Euro or a Sustainable Future for Britain? (2000)*

Πέθανε το 2004 από καρκίνο στους πνεύμονες, αν και υπήρξε αντικαπνιστής και φανατικός οπαδός της υγιεινής ζωής. Ο θάνατός του θεωρήθηκε ως τραγωδία για το αναδυόμενο Πράσινο Κίνημα στο Ηνωμένο Βασίλειο.

Η Caroline Lucas γεννήθηκε στις 9 Δεκεμβρίου του 1960 και σπούδασε στο Πανεπιστήμιο του Exeter αγγλική λογοτεχνία. Κατόπιν, κέρδισε υποτροφία στο Πανεπιστήμιο του Κάνσας και απέκτησε πτυχίο δημοσιογράφου. Στη συνέχεια, ακολούθησε το διδακτορικό από το Πανεπιστήμιο του Exeter ύστερα από τη συγγραφή της διατριβής της Γράφοντας για τις γυναίκες: η μελέτη μιας γυναίκας ως αναγνώστρια του Ελισαβετιανού ρομαντισμού.

Υπήρξε ακτιβίστρια της Εκστρατείας Πυρηνικού Αφοπλισμού και μέλος του ευρωπαϊκού κοινοβολίου για τη Νότιοανατολική Αγγλία από το 1999 έως και το 2010, καθώς και αρχηγός του Πράσινου Κόμματος από το 2008 έως το 2012.

Είναι γνωστή για την οργάνωση και τη συμμετοχή της σε διάφορες εκστρατείες και για τη συγγραφή της σχετικά με “πράσινες” οικονομίες, εναλλακτικές παγκοσμιοποίησης και καλή διαβίωση των ζώων.

4. Μετάφρασμα – Πρωτότυπο κείμενο Κεφ. 9

Τοπική Τροφή – Η Παγκόσμια λύση

Εάν ψάχνεις για κάποιο τρόπο να στραφούν και να εξαρτώνται από εσένα, όσον αφορά την μεταξύ σας συνεργασία, μου φαίνεται πως η διατροφική εξάρτηση θα ήταν περίφημη.

Χιούμπερτ Χάμφρεϊ, Αντιπρόεδρος των Η.Π.Α.¹

Η γεωργία βρίσκεται σε κρίση. Στον αναπτυσσόμενο όπως και στον αναπτυσσόμενο κόσμο, οι αγρότες χάνουν τα μέσα βιοπορισμού τους και η μονοκαλλιέργεια πνίγει την πλούσια περίπλοκη μορφή της αγροτικής οικονομίας. Την εποχή που πολλή περισσότερη τροφή από αυτήν που απαιτείται για να θρέψει τον κόσμο, εκατομμύρια ανθρώπων πεινούν. Κατά την περίοδο της συγγραφής του παρόντος το Παγκόσμιο Πρόγραμμα Διατροφής υπολόγιζε ότι 40 εκατομμύρια άνθρωποι στην Αφρική βρίσκονταν σε επείγουσα ανάγκη τροφικής ενίσχυσης.² Ο μισός πληθυσμός της Ινδίας υποσιτίζεται.³ Ακόμα και σε μια ευημερούσα χώρα όπως το Ηνωμένο Βασίλειο το 7% του πληθυσμού – 4 εκατομμύρια άνθρωποι – ζουν σε τροφική πενία.⁴ Παρ' όλα αυτά την ίδια στιγμή ο αναπτυσσόμενος κόσμος υποφέρει από την επιδημία της παχυσαρκίας. Το 1980 το 8% των γυναικών και το 17% των ανδρών στην Αγγλία κατατάσσονταν στην κατηγορία των παχύσαρκων. Έως το 1998 η κυριαρχία της παχυσαρκίας είχε σχεδόν τριπλασιαστεί στο 21% για τις γυναίκες και στο 17% για τους άνδρες και δε διαφαίνεται κάποια αλλαγή σε αυτό το κλίμα. Σήμερα περισσότερες από τις μισές γυναίκες και περίπου τα δύο τρίτα των ανδρών στην Αγγλία είναι είτε υπέρβαροι είτε παχύσαρκοι.⁵ Όμοια, το 55,3% του πληθυσμού των Η.Π.Α. είναι είτε υπέρβαροι είτε παχύσαρκοι.⁶

Η αντίδραση των μεγαλύτερων οικονομικών δυνάμεων του κόσμου είναι απόλυτα υποκριτική. Οι Η.Π.Α. και η ΕΕ διατηρούν τεράστιες αγροτικές επιχορηγήσεις για τον εαυτό τους και παρ' όλα αυτά απαιτούν την απελευθέρωση της γεωργίας στο εξωτερικό. Τον Απρίλιο του 2002 ο Πρόεδρος Μπους υπέγραψε ένα νομοσχέδιο για 248,6 δισεκατομμύρια δολάρια για τη γεωργία το οποίο θα αυξήσει τις αμερικανικές επιχορηγήσεις κατά περίπου 80% ανά έτος για τα επόμενα δέκα χρόνια.⁷ Τα πλεονάσματα που προκλήθηκαν κατά ένα μέρος από τις παραγωγικές επιχορηγήσεις της Κοινής Αγροτικής Πολιτικής (ΚΑΠ) της ΕΕ,

απορρίπτονται με κατασκευασμένες χαμηλές τιμές σε προσφάτως απελευθερωμένες αγορές στις αναπτυσσόμενες χώρες με καταστρεπτικές επιπτώσεις.

Όπως θα δείξουμε, η απελευθέρωση της γεωργίας που ο Βορράς προσπαθεί να φορτώσει άδικα στον αναπτυσσόμενο κόσμο αποτελεί μεγάλο μέρος του προβλήματος: η λύση βρίσκεται στην επίτευξη του στόχου της τροφικής ασφάλειας μέσω της τοπικοποίησης της γεωργίας.

ΑΠΟ ΤΗΝ ΤΡΟΦΙΚΗ ΑΣΦΑΛΕΙΑ ΣΤΟ ΔΙΕΘΝΗ ΑΝΤΑΓΩΝΙΣΜΟ

Κατά ειρωνεία, το κύριο κίνητρο για τη δημιουργία από το Βορρά των εκτενών συστημάτων των αγροτικών επιχορηγήσεων του ήταν η επίτευξη της εγχώριας τροφικής ασφάλειας. Η ΚΑΠ είναι ένα τυπικό παράδειγμα. Οι σκοποί της προσδιορίστηκαν το 1957 ως απάντηση στο εκτεταμένο τροφικό έλλειμμα που αντιμετώπιζε κατά την περίοδο εκείνη η Ευρώπη. Αποσκοπούσαν στην αύξηση της παραγωγικότητας, την ανύψωση των εισοδημάτων των αγροτών, την σταθεροποίηση των αγορών και, κυρίως, στη διασφάλιση τη επαρκούς προμήθειας τροφής σε λογικές τιμές. Είναι κατανοητό ότι εκείνη την περίοδο αυτοί ήταν δημοφιλείς στόχοι και έτσι ένα φάσμα πολύπλοκων μηχανισμών καθιερώθηκε για την εφαρμογή τους. Αυτό περιελάμβανε επιχορηγήσεις της παραγωγής, απευθείας πληρωμές στους παραγωγούς για την εξασφάλιση των χαμηλότερων τιμών, επιβολή φόρων στις εισαγωγές, επιχορηγήσεις των εξαγωγών και παρέμβαση στην αγορά για την απόκτηση της πλεονάζουσας παραγωγής.

Είναι πια ευρέως αποδεκτό ότι η ΚΑΠ έχει δραματικά υπερ-επιτύχει τουλάχιστον ένα μέρος των στόχων της, σε τέτοιο βαθμό ώστε να δημιουργεί πλέον τεράστια πλεονάσματα τα οποία ξεφορτώνονται σε παγκόσμιες αγορές σε τιμές που υποσκάπτουν τα τοπικά προϊόντα. Για παράδειγμα, ο Ευρωπαϊκός γαλακτοκομικός κολοσσός ARLA Foods εξάγει γαλακτοκομικά προϊόντα αξίας περίπου 43 εκατομμυρίων λιρών στη Δομινικανή Δημοκρατία για τα οποία λαμβάνει επιχορηγήσεις 11 εκατομμυρίων από την ΕΕ. Αυτό καθιστά το γάλα της Arla 25% φθηνότερο από το τοπικό προϊόν. Κατά τα είκοσι προηγούμενα έτη 10.000 παραγωγοί γαλακτοκομικών προϊόντων της Δομινικανής Δημοκρατίας έχασαν τη δουλειά τους.⁸

Η ταχεία εντατικοποίηση της γεωργίας στην ΕΕ έχει οδηγήσει επίσης σε εκτάσεις μεγαλύτερου μεγέθους, στην αυξημένη μηχανοποίηση και στην

εντονότερη χρήση χημικών και ενεργειακών συντελεστών. Οι διαχωριστικοί φράχτες ξεριζώθηκαν, οι λίμνες αποξηράνθηκαν, τα εδάφη διαβρώθηκαν και οι υδάτινοι πόροι μολύνθηκαν. Οι πληθυσμοί των πουλιών, των θηλαστικών και των εντόμων μειώθηκαν δραματικά.

Παρά την «Πύρρειο νίκη» στην ενίσχυση των εκροών, η ΚΑΠ απέτυχε να παρέχει κοινωνική και οικονομική ασφάλεια για την πλειονότητα των αγροτών και των αγροτικών κοινοτήτων. Η εντατικοποίηση της γεωργίας έχει ευνοήσει τις μεγάλες φάρμες έναντι των μικρών και εκείνων που βρίσκονται σε περιθωριακές περιοχές. Το ποσοστό του πληθυσμού που ασχολείται με τη γεωργία έχει μειωθεί και η ΚΑΠ υποστηρίζει ότι κατευθύνονται σε ένα μειούμενο αριθμό αυξανόμενων μεγάλων αγροτών. Το πλουσιότερο ποσοστό του 20% των αγροτών της ΕΕ λαμβάνουν το 80% των επιχορηγήσεων της ΚΑΠ. Η αγροτική δομή που περιλαμβάνει τα σφαγεία και τα γαλακτοκομεία έχει μεταφερθεί στο κέντρο, φέρνοντας έτσι σε ακόμα πιο μειονεκτική θέση τους μικρούς παραγωγούς που βρίσκονται σε πιο απομακρυσμένες περιοχές.

Έχοντας επιτύχει πολύ περισσότερα από την απλή τροφική ασφάλεια για τον εαυτό του ο Βορράς έστρεψε τις προθέσεις του προς το Νότο, αναζητώντας νέες αγορές για τα πλεονάζοντα προϊόντα του. Δεν είναι, όμως, μόνο η απόθεση των εξαγωγών από το Βορρά που διαστρεβλώνει τις αγορές των αγροτικών αγαθών στο Νότο. Οι δίδυμες δυνάμεις της Συμφωνίας για τη Γεωργία (ΣΓ) του Παγκόσμιου Οργανισμού Εμπορίου (ΠΟΕ) και των πολιτικών δομικής προσαρμογής του Διεθνούς Νομισματικού Ταμείου (ΔΝΤ) επίσης αναγκάζουν τις αναπτυσσόμενες χώρες, συχνά αντίθετα προς τη δική τους κρίση, να συνδέσουν την παραγωγή με την αγορά εξαγωγών. Ήδη οι ασταθείς αγορές των καλλιεργειών προς πώληση έχουν κατακλυστεί καθώς περισσότερες χώρες αναγκάζονται να εξάγουν το ίδιο εύρος βασικών αγαθών με αποτέλεσμα οι τιμές που λαμβάνουν οι αγρότες για τα προϊόντα τους να έχουν καταρρεύσει. Για παράδειγμα, στα μέσα της δεκαετίας του 1990 το ΔΝΤ εκφόβισε την Αϊτή ώστε να απελευθερώσει την αγορά ρυζιού της. Κατακλύστηκε από φθηνές αμερικανικές εισαγωγές και η τοπική παραγωγή κατέρρευσε, καταστρέφοντας δεκάδες χιλιάδες αγροτικών πόρων ζωής. Πριν από μία δεκαετία η Αϊτή ήταν αυτόνομη σε ρύζι. Σήμερα ξοδεύει το μισό των κερδών από τις εξαγωγές της στην εισαγωγή ρυζιού από τις Η.Π.Α. Σε πολλές από τις λιγότερο αναπτυγμένες χώρες η απώλεια των κερδών από τις εξαγωγές που

οφείλεται στις διαστρεβλωτικές επιπτώσεις των επιχορηγήσεων της ΕΕ και των Η.Π.Α., ξεπερνά κατά πολύ τις αποταμιεύσεις από την χάρη χρεών.⁹

Η μετατόπιση της έμφασης που δόθηκε για την εξάλειψη της μεταπολεμικής έλλειψης τροφής στις ανοικτής τιμολόγησης νέες αγορές για επιχορηγούμενες εξαγωγές αντιστοιχεί σε μια δραματική αλλαγή πολιτικής.

Οι χώρες πλέον αναγκάζονται σε ανταγωνισμό για την παραγωγή της ίδιας τροφής όσο φθηνότερα γίνεται και σε βάρος της εγχώριας παραγωγής. Η τοπική τροφική ασφάλεια ανταλλάσσεται με υποχρεωτικούς κανόνες εμπορίου οι οποίοι είναι μεροληπτικοί προς την αγροτική επιχείρηση, τη βιομηχανική παραγωγή και απομακρυσμένες μεταφορές. Πρόσφατα, ο Υπουργός Γεωργίας και Τροφίμων της Μεγάλης Βρετανίας, Λάρυ Γουίτι, έδωσε μία ωμή περίληψη αυτής της πολιτικής, όταν είπε, «δεν είναι ο στόχος [αυτάρκειας] που καθοδηγεί την πολιτική. Ο ανταγωνισμός την καθοδηγεί.»¹⁰

Η ΜΕΓΑΛΗ ΤΡΟΦΙΚΗ ΑΝΤΑΛΛΑΓΗ

Δεν αποτελεί έκπληξη ότι αυτή η αλλαγή πολιτικής έχει προκαλέσει δραματική αύξηση στο διεθνές εμπόριο τροφίμων. Κατά τα τελευταία τριάντα χρόνια, για παράδειγμα, οι εξαγωγές μιας ποικιλίας τροφικών προϊόντων από τις χώρες μέλη της ΕΕ αυξήθηκε μεταξύ του 164% και 1340%. Παρ' όλα αυτά δε φαίνεται η ΕΕ να έχει επιτύχει την αυτάρκεια και να εξάγει το πλεόνασμά της – παραμένει ένας από τους μεγαλύτερους εισαγωγείς τροφίμων του κόσμου. Κατά το ίδιο ακριβώς χρονικό διάστημα οι εισαγωγές τροφίμων στην ΕΕ αυξήθηκαν, σε ορισμένες περιπτώσεις, έως και κατά 289%. Αυτή η κατάσταση επαναλαμβάνεται σε παγκόσμιο επίπεδο. Μεταξύ των ετών 1968 και 1998 η παγκόσμια παραγωγή τροφίμων αυξήθηκε κατά 84%. Εντούτοις, κατά το ίδιο διάστημα το διεθνές εμπόριο τροφικών προϊόντων σχεδόν τριπλασιάστηκε, με τις εμπορικές ροές να διπλασιάζονται για σχεδόν κάθε τροφική κατηγορία.¹¹

Βέβαια, οι συμβατικοί οικονομολόγοι θα καλοδέχονταν αυτή την κατάσταση ως απόδειξη της αυξανόμενης εξειδίκευσης την τροφική παραγωγή, τόσο ώστε οι χώρες να επικεντρώνονται στην παραγωγή εκείνων των προϊόντων για τα οποία διαθέτουν ένα συγκριτικό πλεονέκτημα και να εισάγουν τρόφιμα των οποίων η παραγωγή γίνεται πιο αποδοτικά σε άλλα μέρη. Ωστόσο, μία πιο προσεκτική επιθεώρηση των αριθμών αποκαλύπτει ότι ένα μεγάλο μέρος της ανάπτυξης του διεθνούς εμπορίου τροφίμων εξηγείται από τις ταυτόχρονες εισαγωγές κι εξαγωγές

των ίδιων προϊόντων μεταξύ των ίδιων ακριβώς χωρών. Η Μεγάλη Βρετανία και η ΕΕ προσφέρουν εντυπωσιακές περιπτώσιολογικές μελέτες. Το 1998 η Βρετανία έκανε εισαγωγή 61.400 τόνων κρέατος πουλερικών από την Ολλανδία και εξαγωγή 33.100 τόνων κρέατος πουλερικών προς την Ολλανδία. Κατά την ίδια χρονιά εισήγαγε 204.000 τόνους χοιρινού κρέατος και 125.000 κρέατος αμνού ενώ εξήγαγε 195.000 τόνους χοιρινού κρέατος και 102.000 κρέατος αμνού. Το 1997 το ΗΒ εισήγαγε 126 εκατομμύρια λίτρα γάλακτος και εξήγαγε 270 εκατομμύρια λίτρα γάλακτος. Κατά το ίδιο έτος 23.000 σκόνης γάλακτος εισήχθησαν στο ΗΒ και 153.000 τόνοι εξήχθησαν. Το 1999 το ΗΒ έκανε εισαγωγή 44.000 τόνων κρέατος από την Αργεντινή, 11.000 τόνων από την Μποτσουάνα, 40.000 τόνων από την Πολωνία και περισσότερων από 70.000 από τη Βραζιλία. Την ίδια χρονιά οι εξαγωγές κρέατος από το ΗΒ προς τον υπόλοιπο κόσμο ισοδυναμούσε με 874.211 τόνους.¹²

Με αυξητική διάθεση η γεωργία βρίσκεται σε αιχμαλωσία της συνταρακτικής και, κατά μεγάλο ποσοστό, λανθασμένης προσταγής του διεθνούς ανταγωνισμού. Οι παραγωγοί βρίσκονται εγκλωβισμένοι σε μία παράλογη και πολυέξοδη διεθνή ανταλλαγή τροφίμων και όλοι, εκτός λίγων γιγαντιαίων αγροτικών επιχειρήσεων, πληρώνουν το τίμημα.

ΤΟ ΑΝΤΙΤΙΜΟ ΤΗΣ ΜΕΓΑΛΗΣ ΤΡΟΦΙΚΗΣ ΑΝΤΑΛΛΑΓΗΣ

Περιβαλλοντική επίπτωση

Η εντατική παραγωγή τροφίμων για εξαγωγές βασίζεται σε μεγάλο βαθμό σε τεχνητά λιπάσματα, εντομοκτόνα και φυτοφάρμακα, ιδιαίτερα καθώς οι εισαγωγείς απαιτούν υψηλά επίπεδα καλλωπισμού για προϊόντα υψηλής αξίας όπως είναι τα φρούτα, τα λαχανικά και τα λουλούδια. Τα γεωργικά χημικά μολύνουν το νερό, βλάπτουν την άγρια ζωή και, μέσω των διάσπαρτων υπολειμμάτων τους στις τροφές, τις ζωοτροφές και το πόσιμο νερό, θέτουν σε κίνδυνο την υγεία των ανθρώπων και των ζώων. Τα μεγάλης κλίμακας πρότυπα της μονοκαλλιέργειας σε σχέση με τη χρήση τους προκαλούν μαζική διάβρωση του εδάφους, καταστρέφουν το φυσικό περιβάλλον και μειώνουν την βιοποικιλότητα.

Δεν υπάρχει μοναδική μέτρηση του κόστους της χημικής μόλυνσης που προκύπτει από τη γεωργία αλλά αρκετοί δείκτες δίνουν μια εικόνα της κλίμακας του προβλήματος σε έντονα αγροτικές περιοχές. Για παράδειγμα, στα τριάντα χρόνια

μεταξύ των δεκαετιών 1960 και 1990, λιβάδια, η έκταση των οποίων ισοδυναμεί με περισσότερα από 1 εκατομμύριο γήπεδα ποδοσφαίρου, καταστράφηκαν στο ΗΒ. 13 το 2000 ο αμερικανικός Οργανισμός Φαρμάκων και Τροφίμων εντόπισε υπολείμματα εντομοκτόνων στο 43,3% της αμερικανικής παραγωγής δημητριακών και προϊόντων σιτηρών και στο 58,3% των δειγμάτων των εγχώριων φρούτων. 14 η Ευρωπαϊκή Υπηρεσία Περιβάλλοντος ανέφερε ότι το 1997 τα επίπεδα πλεονάζοντος αζώτου που τοποθετήθηκε σε αγροτική γη, είτε ως κοπριά είτε ως λίπασμα, ήταν τόσο υψηλά ώστε, στις 91 από τις 113 περιοχές της ΕΕ που επιθεώρησε ήταν βέβαιο ή «πολύ πιθανό» να συμβάλει στη μόλυνση του νερού με νιτρικό οξύ. 15 Η μόλυνση με νιτρικό οξύ είναι ο βασικός παράγοντας πίσω από την ευτροφία των θαλάσσιων υδάτων. Έτσι προκαλείται μαζική ταχεία ανάπτυξη των θαλάσσιων φυτών, κλέβοντας το οξυγόνο από το νερό και κάνοντας τη ζωή αδύνατη για τους άλλους οργανισμούς.

Οι σύγχρονες μέθοδοι εντατικής καλλιέργειας επιδεινώνουν την απώλεια εύφορης γης μέσω της διάβρωσης του εδάφους. Η παρότρυνση των Η.Π.Α. για εξαγωγή σιτηρών από την ενδοχώρα τους ξεκίνησε τη δεκαετία του 1970 και έχει συμβάλει στο 40% της αύξησης της διάβρωσης του εδάφους στις περιοχές καλλιέργειας καλαμποκιού και σόγιας. Επί του παρόντος, περίπου το 90% της αμερικανικής καλλιεργήσιμης γης χάνει το καλύτερο έδαφος ταχύτερα από όσο μπορεί να αναπληρωθεί. Διεθνώς υπολογίζεται ότι 12 εκατομμύρια εκτάρια καλλιεργήσιμης γης χάνονται κάθε χρόνο, περίπου 1% της παγκόσμια καλλιεργήσιμης περιοχής. 16 Ακόμα κι αν αγνοήσουμε την καταστροφή του φυσικού περιβάλλοντος που συμβαίνει καθώς οι αγρότες εγκαταλείπουν τη γη και προχωρούν σε περιοχές που δεν έχουν καλλιεργηθεί στο παρελθόν, αυτή η διάβρωση επιβάλλει ένα ευρύ φάσμα δαπανών. Αυτές περιλαμβάνουν την ενέργεια και τα θρεπτικά συστατικά που απαιτούνται για την αντικατάσταση της απώλειας το γόνιμου εδάφους, την απώλεια του νερού που διαρρέει από τα διαβρωμένα εδάφη και το μεγάλο πλήθος γενικότερων επιπτώσεων όπως είναι η αυξημένη ιζηματογένεση των υδροφόρων οδών, η οποία προκαλεί πλημμύρες και η αυξημένη ανάγκη για διύλιση μέσω συστημάτων επεξεργασίας του νερού. Μία μελέτη υπολόγισε ότι αυτές οι δαπάνες ισοδυναμούσαν με 400 δισεκατομμύρια δολάρια ανά έτος, με τις τιμές του 1995 ή με 70 δολάρια ανά αμερικανό πολίτη ανά έτος. 17

Ένα άλλο φάσμα περιβαλλοντικών δαπανών που σχετίζονται με την εντατική εξαγωγή γεωργία προκύπτει από τη συσκευασία των τροφίμων και την διανομή τους σε μεγάλες αποστάσεις. Αυτές οι δαπάνες περιλαμβάνουν τη μόλυνση που είναι άμεση συνέπεια της κατανάλωσης υγρών και άλλων καυσίμων για την κίνηση των φορητών, των πλοίων και των αεροπλάνων, καθώς και τις επιπτώσεις της κατασκευής οχημάτων και της υποδομής των μεταφορών και την εξαγωγή αργού πετρελαίου και άλλων υλών που απαιτούνται για τα καύσιμα των μεταφορών. Και πάλι δεν υπάρχει μοναδική μέτρηση αυτού του φάσματος των επιπτώσεων αλλά, ως ένδειξη, είναι αποκαλυπτική η σύγκριση των εκπομπών διοξειδίου του άνθρακα που προκύπτουν από τη μεταφορά ενός μόνο προϊόντος. Η διανομή ενός κιλού μήλων από τη Νέα Ζηλανδία στον καταναλωτή στο ΗΒ έχει ως αποτέλεσμα την εκπομπή ενός κιλού διοξειδίου του άνθρακα, περισσότερο από είκοσι φορές το επίπεδο των εκπομπών από τη διανομή ενός κιλού τοπικά παραχθέντων μήλων μέσω ενός εγχώριου σχεδίου παράδοσης φρούτων και λαχανικών σε κουτιά. 18 Πραγματικά, οι μεταφορές που σχετίζονται με το εμπόριο είναι μία από τις ταχύτερα αυξανόμενες πηγές εκπομπής αερίων που προκαλούν το φαινόμενο του θερμοκηπίου. 19 Παρόλο που το μεγαλύτερο μέρος των τροφίμων διανέμεται με πλοία και οδικά, τα ναύλα των προϊόντων τροφίμων αυξάνονται. Για παράδειγμα, οι εισαγωγές του ΗΒ προϊόντων ψαριών, φρούτων και λαχανικών με αεροπλάνα αυξήθηκαν μεταξύ του 1980 και 1990 κατά 240% και 90% αντίστοιχα. Τα ναύλα στο ΗΒ (εισαγωγές και εξαγωγές) αυξήθηκαν κατά περίπου 7% ανά έτος τη δεκαετία του 1990 και αναμένεται να αυξηθούν σε ποσοστό 7,5% ανά έτος έως το 2010. 20 Τα έξοδα μεταφοράς μέσω θάλασσας είναι περίπου πέντε φορές πιο ανταποδοτικά, όσον αφορά την κατανάλωση ενέργειας, από τα ναύλα για την οδική μεταφορά και 37 φορές πιο ανταποδοτικά από τα ναύλα διεθνούς μεταφοράς με αεροπλάνο (βλέπε Πίνακα 9.1). Πέρα από τη χαμηλή ενεργειακή απόδοση, η αερομεταφορά εμπορευμάτων προκαλεί πολύ υψηλά επίπεδα μόλυνσης. Η απογείωση ενός αεροσκάφους DC10 διάρκειας δύο λεπτών παράγει την ίδια ποσότητα αζώτου όσο και η οδήγηση 21.539 αυτοκινήτων για περίπου 1,5 χιλιόμετρο με ταχύτητα 48 χιλιομέτρων την ώρα. 21 Περιέργως, η αεροπλοΐα δεν έχει καθόλου φορολόγηση και οι εκπομπές από τα αεροσκάφη εξαιρούνται ειδικά από τη μείωση των εκπομπών διοξειδίου του άνθρακα του πρωτοκόλλου του Κιότο.

Πίνακας 9.1 Μέσος όρος κατανάλωσης ενέργειας από τις διάφορες μορφές μεταφοράς ²²

	Καταναλωθείσα ενέργεια (Τζάουλ ανά γρ./Τ-χμ)	Εκπομπές διοξειδίου του άνθρακα (γρ./Τ-χμ)	Εκπομπές υδρογονανθράκων (γρ./Τ-χμ)	Εκπομπές νιτρικού οξέως (γρ./Τ-χμ)	Εκπομπές μονοξειδίου του άνθρακα (γρ./Τ-χμ)
Σιδηρόδρομος	677	41	0,06	0,2	0,05
Θάλασσα	423	30	0,04	0,4	0,12
Ξηρά	2.890	207	0,30	3,6	2,40
Αέρας	15.839	1.206	2,00	5,5	1,40

Τ-χμ. = τόνος – χιλιόμετρα που διανύθηκαν για τη μεταφορά αγαθών

Γρ./χμ. = γραμμάρια ανά τόνο - χιλιόμετρα

Μικρές φάρμες υπό απειλή

Η εντατικοποίηση της γεωργίας έχει προκαλέσει τη μαζική απώλεια θέσεων εργασίας σε αυτόν τον τομέα. Στο ΗΒ το σύνολο του αγροτικού εργατικού δυναμικού έχει μειωθεί κατά 20% τα είκοσι τελευταία χρόνια. Έπεσε δηλαδή κατά σχεδόν 20.000 ανθρώπους μόνο κατά το 1999, ²³ η Επιτροπή Πολιτικής για τα Τρόφιμα και τη Γεωργία του ΗΒ ανέφερε ότι 51.300 αγρότες και εργάτες σε φάρμες άφησαν το χώρο αυτό στα επόμενα δύο χρόνια έως τον Ιούνιο του 2000, φτάνοντας τους 70 ανά ημέρα. Αυτή η απώλεια των θέσεων εργασίας συχνά συσχετίζεται με τις συγχωνεύσεις αγροκτημάτων και οι υπουργοί του ΗΒ αναμένουν ότι έως το 2005 περίπου το 25% των αγροκτημάτων – σχεδόν όλες οι μικρές – θα έχουν κλείσει ή συγχωνευτεί, αναγκάζοντας 50.000 ανθρώπους να φύγουν από τη βιομηχανία. ²⁴

Με την αποχώρηση των εργατών από την ύπαιθρο κι άλλες υποστηρικτικές υπηρεσίες υφίστανται εξασθένηση. Μέχρι το τέλος της δεκαετίας του 1990 η αγροτική παρακμή στο ΗΒ είχε οξυνθεί. Το 42% των αγροτικών κοινοτήτων δεν είχε καταστήματα, το 43% δεν είχε ταχυδρομείο, το 83% δεν είχε γιατρούς, το 49% δεν είχε σχολείο και το 75% δεν είχε ημερήσια δρομολόγια συγκοινωνίας. ²⁵

Η απώλεια της γεωργικής εργασίας παραβάλλεται σε ολόκληρο τον αναπτυσσόμενο κόσμο. Ο Καναδάς έχασε τα τρία τέταρτα των αγροτών του μεταξύ των ετών 1941 και 1996. Στις Η.Π.Α. υπήρχαν 6,8 εκατομμύρια αγρότες το 1935, σήμερα υπάρχουν λιγότεροι από 1.9 εκατομμύρια – λιγότεροι κι από τον πληθυσμών των αμερικανικών φυλακών.²⁶ Στην ΕΕ τουλάχιστον 500.000 θέσεις αγροτικής εργασίας χάνονται κάθε χρόνο. Με την προοπτική της διεύρυνσης της ΕΕ ώστε να περιλαμβάνει χώρες όπως η Πολωνία, όπου η αγροτική απασχόληση αντιστοιχεί σε ποσοστό μεγαλύτερο από το 27% του εργατικού δυναμικού, το πιθανότερο είναι αυτή η κατάσταση να χειροτερέψει. Η εμπειρία του αναπτυσσόμενου κόσμου είναι μία πρόγνωση αυτού που πιθανώς θα συμβεί στις αναπτυσσόμενες χώρες καθώς θα «απελευθερώνονται» τα αγροτικά τους συστήματα. Ήδη μεταξύ των ετών 1985 και 1995 στη Βραζιλία 5 εκατομμύρια αγρότες άφησαν τη γη τους.²⁷ Η Ινδική πολιτεία Άντρα Πράντες έχει υιοθετήσει την πολιτική ανάπτυξης «Όραμα 2020» η οποία έχει ως στόχο να επιτύχει την εικόνα ενός αναπτυσσόμενου έθνους έως το 2020. Σύμφωνα με το σχέδιο οι μικρές ιδιοκτησίες γης πρόκειται να συγχωνευτούν και να μετατραπούν σε αγροκτήματα και με συμβόλαια να υπόκεινται σε μεγάλες γεωργικές επιχειρήσεις. Η εντατική παραγωγή, κατά τον τρόπο της φυτείας, για τους εμπορικούς σπόρους και τις αγορές εξαγωγών, πολλές από τις οποίες χρησιμοποιούν γενετικά μεταλλαγμένους σπόρους, πρόκειται να αντικαταστήσει, τις μικρής κλίμακας, οικογενειακές καλλιέργειες, με την απώλεια των αγροτικών εισοδημάτων να υπολογίζεται στα 20 εκατομμύρια.²⁸ Όμοια, στην Κίνα η ταχεία αστικοποίηση θέτει σε κίνδυνο 400 εκατομμύρια αγροτικά εισοδήματα.

Η παρακμή της αγροτικής εργασίας σε μικρότερα αγροκτήματα δεν είναι τυχαίο υποπροϊόν της παγκοσμιοποίησης της γεωργίας παρά ένα χαρακτηριστικό σκοπιμότητας των κυβερνητικών πολιτικών σε όλο τον κόσμο. Ο πρώην συντονιστής της αγροτικής αποκατάστασης Λόρδος Χάσκινς (πρώην επί κεφαλής του ομίλου τροφίμων Northern Foods) διατύπωσε τη διάσημη φράση: «Τα αγροκτήματα θα μεγαλώσουν και αυτό είναι θετικό. Πολλοί υποστηρικτές της αγροτικής αναμόρφωσης, όπως ο Πρίγκιπας της Ουαλίας, θέλουν τους αγρότες να περιμένουν τις επιχορηγήσεις και να φτιάχνουν αχυρένιες σκεπές. Ε, λοιπόν, αυτά είναι για τα πουλιά. Η γεωργία πρέπει να πασχίσει για να γίνει πιο ανταγωνιστική και πιο αποδοτική.»²⁹ Παρόμοια γραμμή δράσης εκδηλώθηκε σε μία κυβερνητική δήλωση του ΗΒ κατά την επιδημία αφθώδους στοματίτιδας που ξέσπασε το 2011,

στην οποία ανακοινώθηκε: «Η κυβέρνηση σχεδιάζει μια μεγάλη μείωση του αριθμού των αγροκτημάτων και των αγροτών ως μέρος του πακέτου διάσωσης της Βρετανικής γεωργίας κατά το ξεκίνημα του καταστροφικού ξεσπάσματος αφθώδους στοματίτιδας»³⁰ Ακόλουθα προς εκείνη την ανακοίνωση το Υπουργείο Γεωργίας, Αλιείας και Τροφίμων (ΥΓΑΤ) δημοσίευσε τρεις εκθέσεις αναφορικά προς την διερεύνηση του μέλλοντος των αγροκτημάτων, των γαλακτοβιομηχανιών και το κόστος συντελεστών παραγωγής της γεωργίας, όπως η ενέργεια και το απαιτούμενο κεφάλαιο. Σε κάθε περίπτωση οι εκθέσεις υποστήριζαν ότι οι μεγάλες φάρμες είναι πιο παραγωγικές και σε καλύτερη θέση να ανταγωνιστούν τους ομολόγους τους στις στέπες τις Ν. Αμερικής και την κεντροδυτική Αμερική – ένα συμπέρασμα που βασίζεται σε μία εξαιρετική περιφρόνηση των μαζικών εξωτερικών δαπανών της εντατικής γεωργίας.

Οι ίδιες πολιτικές καταστροφής τη εργασίας εξάγονται σε όλο τον κόσμο. Οι πολιτικές του τύπου «το Όραμα 2020 της Άντρα Πράντες» έχουν υποστήριξη από την Παγκόσμια Τράπεζα και το Τμήμα Διεθνούς Ανάπτυξης (ΤΔΑ) του ΗΒ. Πραγματικά η κυβέρνηση της Άντρα Πράντες λαμβάνει τα δύο τρίτα ολόκληρου του προϋπολογισμού του ΤΔΑ για την ενίσχυση της Ινδίας, παρά την αποδεδειγμένη ανησυχία του τμήματος για το πρόγραμμα «Όραμα 2020». Ένα εσωτερικό υπόμνημα του ΤΔΑ λέγεται ότι δηλώνει ότι το «Όραμα 2020» έχει «μεγάλες ατέλειες» και «δεν αναφέρει κάτι ουσιαστικό σχετικά με την υπονοούμενη ανάγκη εναλλακτικού αγροτικού εισοδήματος ... σε εκείνους που θα εκτοπιστούν από τη γεωργία λόγω των συγχωνεύσεων [γης]». Το υπόμνημα κλείνει: «Η προώθηση της γεωργίας που υπόκειται σε συμβόλαια ... έχει πολλές αρνητικές επιπτώσεις για την ασφάλεια των τροφίμων και τα εισοδήματα των φτωχών».³¹

Άλλοι σχολιαστές έχουν τονίσει κάποια επιπρόσθετα οφέλη από την μικρής κλίμακας γεωργία. Για παράδειγμα, σε μία προφανή απομάκρυνση από τη συνηθισμένη του θέση υπέρ της αγροτικής επιχείρησης, το αμερικανικό Υπουργείο Γεωργίας δημοσίευσε μία μελέτη που καταδεικνυε πολλά οφέλη των μικρών και οικογενειακών αγροκτημάτων. Μεταξύ αυτών ήταν και το ότι οι μικρότερες φάρμες διασφαλίζουν μια ποικιλία στην ιδιοκτησία και τα συστήματα ενός βιολογικού οργανισμού. Σε σύγκριση προς τις μεγαλύτερες φάρμες, το 60% των αμερικανικών αγροκτημάτων, που ήταν μικρότερες από 180 εκτάρια, βρέθηκαν να διαθέτουν σημαντικά καλύτερη διαχείριση των φυσικών πόρων. Τα μικρότερα αγροκτήματα, επίσης βρέθηκε ότι, ενθαρρύνουν την αίσθηση της κοινοτικής ευθύνης, τις πιο

άμεσες σχέσεις μεταξύ παραγωγών και καταναλωτών και προσφέρουν γνώσεις στις μελλοντικές γενιές.³² Κάποιοι σύμβουλοι της αμερικανικής κυβέρνησης έχουν διατυπώσει παρόμοια επιχειρήματα. Για παράδειγμα, η Επιτροπή Πολιτικής για το Μέλλον της Γεωργίας και των Τροφίμων που διορίστηκε από την κυβέρνηση, τόνισε ειδικά το ενδεχόμενο πλεονέκτημα της αγροτικής ζωής και του περιβάλλοντος υποστηρίζοντας τον τομέα του οικογενειακού αγροκτήματος:

«Τα μικρά αγροκτήματα αποτελούν τον κανόνα σε κάποια μέρη της χώρας και αυτό αντικατοπτρίζεται στις τοπικές εκτάσεις. Θέλουμε να δούμε να δίνονται ευκαιρίες στους αγρότες, μικρούς και μεγάλους, να ευδοκιμούν στο μέλλον.»³³

Ο Ρίτσαρντ Νορθ κάνει ένα παρόμοιο σχόλιο στο βιβλίο του «Ο θάνατος της Βρετανικής Γεωργίας»: «Το απλό γεγονός είναι ότι, αν και στη γεωργία τώρα αντιστοιχεί λιγότερο από 1% του ΑΕΠ της Βρετανίας, καταλαμβάνει περίπου το 80% της γης. Η γη – οι εξοχικές εκτάσεις – είναι ένα ζωτικό μέρος της κληρονομιάς μας και αποτελούν πόλο έλξης τουριστών. Έχει πραγματική αξία στην οικονομία, κάτι που δε φαίνεται σε κανένα αγροτικό ισολογισμό.»³⁴

Με άλλα λόγια, η γεωργία δε μπορεί να θεωρηθεί ως απλά άλλη μία επιχείρηση που μπορεί να γίνει αδιάστακτα πιο αποδοτική, παρά τις μερικές περιβαλλοντικές «προσθήκες». Το μικρό ή «οικογενειακό» αγρόκτημα πρέπει να είναι το ζωτικό τμήμα μιας διατηρήσιμης αγροτικής οικονομίας, παρέχοντας πολλά οφέλη πέρα από την αξιόλογη εργασία και το καλό τρόφιμο.

Ασφάλεια τροφίμων, πείνα και ανάπτυξη

Το ΗΒ προσφέρει μερικά εντυπωσιακά παραδείγματα σχετικά με την καταστροφή που προκαλεί η ανάπτυξη του διεθνούς εμπορίου τροφίμων στην τοπική ασφάλεια τροφίμων. Το 2000 το ΗΒ εισήγαγε 474.000 τόνους μήλων, περίπου το 70% της συνολικής του κατανάλωσης.³⁵ Εντούτοις, περισσότερο από το 60% των δενδρόκηπων μήλων του ίδιου του ΗΒ έχουν ξεριζωθεί από το 1970, κυρίως ως αποτέλεσμα των επιχορηγήσεων της ΕΕ.³⁶ Ακόμα και αν όλα τα εγχώρια παραχθέντα φρούτα του ΗΒ καταναλώνονταν εντός της χώρας, το ΗΒ θα ήταν αυτάρκες σε φρούτα μόνο κατά 5%. Βοδινό κρέας εισάγεται στη Βρετανία από μακρινές τοποθεσίες όπως η Αργεντινή, η Βραζιλία, η Ναμίμπια, η Μποτσουάνα, η Ζιμπάμπουε και την Αυστραλία και μία πρόσφατη έκθεση για το ΥΓΑΤ αποκαλύπτει ότι κοτόπουλο έχει εισαχθεί από την Ταϊλάνδη και τη Βραζιλία κι έχει εξαχθεί στο Χονγκ – Κονγκ, τη Ρωσία και τη Νότια Αφρική.³⁷

Στον αναπτυσσόμενο κόσμο η διάβρωση από τα τοπικοποιημένα πρότυπα παραγωγής και κατανάλωσης έχει σημαντική επίπτωση στο περιβάλλον και την υγεία των αγροτικών οικονομιών αλλά σε πολλές από τις αναπτυσσόμενες χώρες, η απώλεια της τοπικής τροφικής ασφάλειας είναι επίσης θέμα ζωής και θανάτου. Οι σύγχρονες εκτιμήσεις αναφέρουν ότι 40 εκατομμύρια άνθρωποι στην Αφρική βρίσκονται σε ανάγκη διατροφικής ενίσχυσης, μία κατάσταση που έχει γίνει πολύ χειρότερη από την παγκοσμιοποίηση της γεωργίας. Το Μαλάουι θα διέθετε επαρκείς προμήθειες σιτηρών για να συντηρηθεί κατά την τρέχουσα περίοδο ξηρασίας, εάν δεν είχε δεχτεί πιέσεις από την Παγκόσμια Τράπεζα να πωλήσει το πλεόνασμά της. Αγρότες σε πολλές πολιτείες της Νότιας Αφρικής έχουν αναγκαστεί από τις κυβερνήσεις τους να παραιτηθούν από την καλλιέργεια οποιουδήποτε άλλου προϊόντος εκτός από αραβόσιτο, που μπορεί να εξαχθεί και, σε μία καλή χρονιά, μπορεί να είναι μια πολύ αποδοτική καλλιέργεια. Οι παραδοσιακές καλλιέργειες όπως είναι το σόργο και το κεχρί αντιδρούν πολύ καλύτερα στις διακυμάνσεις της υγρασίας και θα μπορούσαν να παρέχουν κάποια προστασία από την παρούσα ξηρασία. Στο λιμό του 1980 η Αιθιοπία ήταν καθαρά εξαγωγέας σιτηρών. Σχεδόν το 80% των υποσιτισμένων παιδιών της Νότιας Αφρικής ζουν σε χώρες που έχουν πλεονάσματα τροφίμων.³⁸ Στην Ζιμπάμπουε και την Τανζανία οι αγρότες υποχρεώνονται να αγοράζουν από εξουσιοδοτημένες εταιρίες που προσφέρουν μόνο αραβόσιτο. Με αυξητικό ρυθμό η διαχείριση αυτών των εταιριών αναλαμβάνεται από διεθνικές γεωργικές επιχειρήσεις με αμερικανική έδρα, υπονομεύοντας ακόμα περισσότερο την τοπική τροφική ασφάλεια.³⁹ Οι διεθνείς ενέργειες είτε προέρχονται από τον ΠΟΕ, την Παγκόσμια Τράπεζα ή το ΔΝΤ, κινούνται προς τη λανθασμένη κατεύθυνση. Υποδουλώνουν τις αναπτυσσόμενες χώρες σε ασταθείς αγορές της μονοκαλλιέργειας προϊόντων προς πώληση καταστρέφοντας έτσι την ικανότητά τους να παρέχουν τα απαραίτητα για την κάλυψη της τοπικής ανάγκης. Ακόμα και η διμερής βοήθεια τροφίμων τείνει να υπονομεύσει την τοπική παραγωγή. Σε περιόδους έκτακτης τροφικής ανάγκης θα ήταν προτιμότερο τα τρόφιμα να αγοράζονται όσο το δυνατό σε πιο τοπική βάση, υποστηρίζοντας έτσι την οποιαδήποτε τοπική παραγωγή.

Το αυξημένο διεθνές εμπόριο δεν είναι η απάντηση στην τροφική πείνα. Εκεί όπου υπάρχει πείνα, αυτό που συχνά λείπει δεν είναι η τροφή αλλά η πρόσβαση είτε στα χρήματα που χρειάζονται για να την αγοράσεις είτε στη γη που χρειάζεται για την καλλιέργειες.⁴⁰ σε μερικές φτωχότερες χώρες, όπου εκατομμύρια

ανθρώπων πεινασμένοι και χωρίς γη, αυτή η κατάσταση επιδεινώνεται από την μεγάλη κλίμακα καλλιέργεια ζωοτροφών για εξαγωγή. Υπολογίζεται για παράδειγμα ότι για κάθε εκτάριο που οργώνεται στο ΗΒ, άλλα δύο οργώνονται στο εξωτερικό έτσι ώστε να καλυφθούν οι τροφικές ανάγκες των έντονα εκτρεφόμενων αγροτικών ζώων. Η εισαγόμενες τροφές, όπως η ταπιόκα, και τα φασόλια και η κρούστα σόγιας, αποτελούν περίπου το 30% όλης της Ευρωπαϊκής ζωοτροφής. Υπολογίζεται ότι 5.6 εκατομμύρια εκτάρια στη Βραζιλία και περίπου 1,2 εκατομμύρια εκτάρια στην Αργεντινή διατίθενται στην παραγωγή φασολιών σόγιας για εξαγωγή – εκτάσεις γης που θα μπορούσαν να χρησιμοποιηθούν καλύτερα από τους ντόπιους για την καλλιέργεια τροφής για την κάλυψη των τοπικών αναγκών.

Τέλος, οι αλλαγές στον τομέα της καλλιέργειας επηρεάζουν δυσανάλογα τους ανθρώπους στις αναπτυσσόμενες χώρες. Ενώ μόνο το 5% του πληθυσμού στην ΕΕ είναι αγρότες, η πλειονότητα των ανθρώπων στον αναπτυσσόμενο κόσμο ακόμα εξαρτώνται από αυτό τον τομέα για την επιβίωσή τους, κατά 75% στην Κίνα, 77% στην Κένυα, 67% στην Ινδία και 82% στη Σενεγάλη.⁴¹

Συντεχνιακός έλεγχος της τροφικής αλυσίδας

Η μεγάλη τροφική ανταλλαγή δίνει στους εμπόρους λιανικής πώλησης και τους κατασκευαστές τροφίμων ακόμα μεγαλύτερη ελευθερία να φέρνουν τις προμήθειές τους από την άλλη άκρη του κόσμου και να υποκινούν τον ανταγωνισμό μεταξύ των παραγωγών υπό την απειλή των φθηνότερων εισαγωγών – μία ελευθερία που εκμεταλλεύονται στο έπακρο έτσι ώστε να αυξήσουν τον έλεγχό τους επί της παραγωγής και διανομής τροφίμων. Το 1960 οι ανεξάρτητοι έμποροι λιανικής πώλησης απολάμβαναν μερίδιο σε ποσοστό 60% της αγοράς λιανικού εμπορίου του ΗΒ. Έως το 2000 το μερίδιό τους στην αγορά είχε συρρικνωθεί κατά εννιά δέκατα. Οι αλυσίδες πολυκαταστημάτων λιανικής πώλησης είδαν, κατά το ίδιο διάστημα, το μερίδιό τους στην αγορά να μεγαλώνει από το 20% στο 80% και το μερίδιο των Συνεργασιών να μειώνεται από το 20% στο 6%.⁴² Με βάση τα ιστορικά ποσοστά ανάπτυξης του Ευρωπαϊκού κύκλου εργασιών των πέντε προηγούμενων ετών, το Ινστιτούτο Διανομής Ειδών Παντοπωλείου (ΙΔΕΠ) προβλέπει ότι δέκα μεγαλύτεροι έμποροι λιανικής πώλησης ειδών παντοπωλείου της Ευρώπης θα αυξήσουν το μερίδιό τους στην αγορά από το 37% στο 60% μεταξύ των ετών 2000 και 2005. Ο συνολικός στους κύκλος εργασιών προβλέπεται

ότι θα διπλασιαστεί από τα 337,1 εκατομμύρια στα 669,7 εκατομμύρια έως το 2010.⁴³

Τέσσερις μεγάλες υπεραγορές του ΗΒ, οι Tesco, Asda-Walmart, Sainsbury's και Safeway, έχουν το 70% της αγοράς. Έχουν τεράστια κέρδη. Το 2001 η μεγαλύτερη υπεραγορά του ΗΒ, η Tesco, είχε κέρδος 1 δισεκατομμύριο αγγλικές λίρες επιπλέον του μισού του εισοδήματος όλων των αγροτών του ΗΒ. Με απλά λόγια, σε μία ώρα η Tesco έβγαλε δέκα φορές περισσότερο κέρδος από ότι βγάζει ο μέσος βρετανός αγρότης σε ένα ολόκληρο χρόνο.

Οι υπεραγορές, οι κατασκευαστές και οι επεξεργαστές τροφίμων χρησιμοποιούν την αυξανόμενη κυρίαρχη θέση τους στην αγορά για να χτυπήσουν τις αρχικές αγροτικές τιμές. Μία έρευνα της Εθνικής Ένωσης Αγροτών (ΕΕΑ), συγκρίνοντας τις αρχικές αγροτικές τιμές με τις λιανικές τιμές σε 15 διατροφικά αγαθά, βρήκε ότι οι αγρότες έλαβαν μόνο περίπου το 30% της λιανικής αξίας των προϊόντων τους. Σύμφωνα με τους αριθμούς της κυβέρνησης του ΗΒ, το 15% της μικτής αξίας που κερδίζεται από την τροφική αλυσίδα του ΗΒ πηγαίνει στους αγρότες και κυρίως στους παραγωγούς και το 85% στους επεξεργαστές, του κατασκευαστές και τους εμπόρους λιανικής πώλησης.⁴⁴

Δεν είναι, όμως, μόνο οι αγρότες που υποφέρουν. Οπουδήποτε επεκτείνονται αλυσίδες υπεραγορών, τα μικρά καταστήματα κλείνουν, οι τοπικές θέσεις εργασίας χάνονται, οι καταναλωτές πληρώνουν περισσότερα και το περιβάλλον ζημιώνεται (βλέπε στο πλαίσιο 9.1)

Πλαίσιο 9.1 Υπεραγορές⁴⁵

- Οι υπεραγορές δεν προσφέρουν τις καλύτερες τιμές στους καταναλωτές. Οι υπεραγορές προσφέρουν χαμηλές τιμές σε ένα πολύ περιορισμένο φάσμα αγαθών. Μία πρόσφατη έρευνα των «Φίλων της Γης» διαπίστωσε ότι είναι τα πιο ακριβά σημεία για να αγοράσεις μήλα, με καλύτερους τους πάγκους της λαϊκής και τους μανάβηδες.⁴⁶ Μία έρευνα της οργάνωσης «Sustain to 2001» διαπίστωσε ότι τα φρούτα και τα λαχανικά ήταν περίπου 30% φθηνότερα στους πάγκους της λαϊκής από ότι στις υπεραγορές.⁴⁷
- Οι υπεραγορές ευνοούν τις εισαγωγές έναντι των εγχώριων προϊόντων. Το 84%

των βρετανών καταναλωτών λέει ότι θέλει οι υπεραγορές να δείχνουν προτίμηση στα εγχώρια προϊόντα όταν αυτά βρίσκονται στην εποχή τους.⁴⁸

Μία έρευνα των «Φίλων της Γης» διαπίστωσε ότι στην κορυφή της εποχής για τα μήλα του ΗΒ λιγότερα από τα μισά μήλα, που ήταν σε προσφορά στις τέσσερις μεγάλες υπεραγορές, ήταν εγχώριας παραγωγής.⁴⁹

- *Οι τακτικές εκφοβισμού των υπεραγορών μπορούν να θέσουν εκτός εργασίας του μικρούς αγρότες.* Η Επιτροπή Ανταγωνισμού ανακάλυψε ότι οι μεγάλες υπεραγορές επιβάλλουν άδικες πρακτικές εμπορίου στους προμηθευτές τους. Για παράδειγμα, οι υπεραγορές πληρώνουν τα τιμολόγια πολύ καθυστερημένα και επιστρέφουν τα έξοδα στους προμηθευτές για αλλαγές στις μεταφορές, τη συσκευασία, ακόμα και για τα δικά τους λάθη στις παραγγελίες.⁵⁰
- *Οι υπεραγορές συμπιέζουν τις τιμές που πληρώνουν στους αγρότες.* Πέρυσι η Εθνική Ένωση Αγροτών διαπίστωσε ότι για κάθε καλάθι με τρόφιμα που κοστίζει στον καταναλωτή 37 αγγλικές λίρες οι αγρότες θα έπαιρναν μόνο 11. Η Επιτροπή Ανταγωνισμού ανακάλυψε ότι η Tesco, η οποία έχει το μεγαλύτερο μερίδιο στην αγορά, έδινε τις χαμηλότερες τιμές.⁵¹
- *Οι υπεραγορές αναγκάζουν τα μικρά καταστήματα εκτός εργασίας.* Περίπου οχτώ ανεξάρτητα καταστήματα κλείνουν κάθε μέρα.⁵² Τα μικρά ανεξάρτητα καταστήματα δε μπορούν να ανταγωνιστούν τα μεγάλα πολυκαταστήματα.
- *Οι υπεραγορές είναι χειρότερες για την τοπική οικονομία από τα τοπικά καταστήματα.* Το ίδρυμα New Economics Foundation διαπίστωσε ότι τα τοπικά καταστήματα ενισχύουν την κυκλοφορία περισσότερων χρημάτων στην τοπική οικονομία.⁵³
- *Οι υπεραγορές καταστρέφουν τις θέσεις εργασίας.* Το Φόρουμ Σχεδιασμού Βρετανικού Λιανικού Εμπορίου ανακάλυψε ότι, κατά μέσο όρο, ένα καθαρό σύνολο 276 θέσεων εργασίας χάνονται κάθε φορά που ανοίγει μία μεγάλη υπεραγορά.⁵⁴
- *Οι υπεραγορές εισάγουν τρόφιμα από μακρινές τοποθεσίες μόνο διά του αέρα.* Για παράδειγμα, 2 κιλά καρότων μικρού μεγέθους που εισάγονται του ΗΒ από τη Νότια Αφρική θα ταξιδέψουν 9.622 χιλ. με αεροπλάνο με αποτέλεσμα την εκπομπή 11 κιλών διοξειδίου του άνθρακα.⁵⁵
- *Οι υπεραγορές επίσης μεταφέρουν τρόφιμα από μακρινές αποστάσεις εξαιτίας του συστήματος διανομής τους.* Σύμφωνα με το Ινστιτούτο Διανομής Ειδών

Παντοπωλείου, τα οχήματα της υπεραγοράς Sainsbury's διένυσαν 15,7 εκατομμύρια χιλιόμετρα στο ΗΒ το 2002 και της υπεραγοράς Asda-Walmart 147,9 χιλιόμετρα.⁵⁶

- Οι υπεραγορές αφήνουν τρόφιμα να καταστραφούν επιβάλλοντας τεχνητά υψηλές συνθήκες εξωτερικής εμφάνισης. Μία έρευνα των «Φίλων της Γης» για τους καλλιεργητές μήλων διαπίστωσε ότι οι υπεραγορές συχνά απορρίπτουν φρούτα επειδή έχουν λάθος σχήμα, μέγεθος ή χρώμα αν και είναι απόλυτα φαγώσιμα.⁵⁷

Η υγεία των ανθρώπων και των ζώων

Στον αναπτυσσόμενο κόσμο έχει πια περάσει η εποχή που τα μικρά αγροκτήματα θα έκτρεφαν μερικά ζώα για να δοθούν για σφαγή στο τοπικό σφαγείο και να πωληθούν από τον ντόπιο χασάπη. Η Βρετανία έχει χάσει το ένα τρίτο των ανεξάρτητων χασάπηδων κατά τα τελευταία δέκα χρόνια. Ο αριθμός των σφαγείων έχει μειωθεί από 850 σε μόλις λίγα περισσότερα από 400, μία τάση που επιταχύνεται από τους κανονισμούς της ΕΕ. Το 1979 οι οικογενειακοί χασάπηδες πωλούσαν σχεδόν την μισή ποσότητα κρέατος της Βρετανίας ενώ οι υπεραγορές μόνο το ένα τέταρτο. Έως το 1999 οι χασάπηδες πωλούσαν μόλις το 14% και οι υπεραγορές το 73%.⁵⁸

Το κρέας πλέον παράγεται σε εντατικοποιημένες επιχειρήσεις οι οποίες επεξεργάζονται χιλιάδες ζώα σε κεντρικές εργοστασιακές φάρμες, τα μεταφέρουν σε σφαγεία που βρίσκονται σε τεράστιες αποστάσεις και πωλούν τα προϊόντα τους στη διεθνή αγορά. Το σύστημα δε θα μπορούσε να έχει σχεδιαστεί καλύτερα για να τραυματίζει τα ζώα και να διασπείρει ασθένειες.

Κάποιοι από τους πρόσφατους πανικούς τόνισαν τους κινδύνους που ενυπάρχουν στο παγκόσμιο εμπόριο τροφίμων και ζωοτροφών. Οι εισαγόμενες ζωοτροφές ή το κρέας που χρησιμοποιείται ως αποφάγια για τα γουρούνια είναι ύποπτα για την πρόκληση του ξεσπάσματος της επιδημίας αφθώδους στοματίτιδας στο ΗΒ το 2001. Ακόμα και οι εκπρόσωποι των παραγωγών αναγνώρισαν ότι η παγκοσμιοποίηση έχει συμβάλει στα προβλήματα. Ο Ντίγκμπι Σκοτ από τη Εθνική Ένωση Χοίρων του ΗΒ είπε: «Η απληστία των υπεραγορών και η ορμή για παγκοσμιοποίηση με κάθε κόστος έχει μετατρέψει αυτή τη χώρα σε βόθρο για το φθηνότερο κρέας και τα προϊόντα κρέατος του κόσμου.»⁵⁹ Κατά τη διάρκεια της ξαφνικής εμφάνισης της επιδημίας, ο Μπεν Τζιλ, διευθυντής της Εθνικής Ένωσης

Αγροτών διατύπωσε την ερώτηση: «Είναι σύμπτωση ότι πέρυσι στην Ίστ Άγγλια είχαμε τον κλασικό πυρετό των χοίρων Ασιατικής καταγωγής και τώρα την αφθώδη στοματίτιδα επίσης Ασιατικής καταγωγής; Εγείρονται ερωτήματα για το παγκόσμιο εμπόριο πουλερικών.»⁶⁰

Παρακινήθηκε από το ενδιαφέρον της για την προστασία των εξαγωγών και την ανάκτηση της κατάστασης πριν την αφθώδη στοματίτιδα όσο το δυνατό συντομότερα, η κυβέρνηση του ΗΒ υιοθέτησε την πολιτική της μαζικής σφαγής αντί του εμβολιασμού των ζώων στις περιοχές γύρω από την εκδήλωση της μόλυνσης. Περισσότερα από δέκα εκατομμύρια ζώα έπρεπε να θανατωθούν. Σύμφωνα με την Εθνική Ένωση Αγροτών το ΗΒ κερδίζει 630 εκατομμύρια αγγλικές λίρες ανά έτος από τις εξαγωγές κρέατος και γαλακτοκομικών προϊόντων. Εντούτοις, η Εθνική Υπηρεσία Ελέγχου υπολόγισε ότι, το κόστος από το χαμένο τουρισμό και την αποζημίωση της κυβέρνησης για τα ζώα που απορρίφθηκαν ως αποτέλεσμα της επιδημίας της αφθώδους στοματίτιδας, ήταν περίπου 9 δισεκατομμύρια αγγλικές λίρες.⁶¹ Στην πράξη αυτό θα σήμαινε ότι θα χρειαζόνταν περισσότερα από 14 χρόνια εξαγωγών για να αποκατασταθεί η ζημιά που έγινε μέσα σε μερικές εβδομάδες από την προσέγγιση «επιλέγω ως ακατάλληλο για να εκριζώσω». Άλλες εκτιμήσεις υπολογίζουν το κόστος έως και 20 δισεκατομμύρια αγγλικές λίρες.⁶²

Το αυξημένο παγκόσμιο εμπόριο τροφίμων θεωρείται επίσης ότι ευθύνεται για την ξαφνική εμφάνιση της αφθώδους στοματίτιδας και σε άλλες χώρες. Η Ιαπωνία, που δεν είχε ξέσπασμα από το 1908, πρόσφατα μολύνθηκε. Ένα ξέσπασμα επίσης στη Νότια Αφρική ίσως προκλήθηκε από την παράνομη εισαγωγή τροφικών αποβλήτων από την Ασία προς χρήση ως αποφάγια. Είναι πιθανό η εξαγωγή μολυσμένων προβάτων να ήταν υπεύθυνη για τη διασπορά της αφθώδους στοματίτιδας από το ΗΒ στην ευρωπαϊκή ήπειρο κατά τη διάρκεια του 2001.⁶³

Μεταξύ του Νοεμβρίου του 1986 και του Δεκεμβρίου του 2000 περίπου 180.000 περιπτώσεις σπογγώδους εγκεφαλοπάθειας (ΣΕ) επιβεβαιώθηκαν σε βοοειδή στο ΗΒ. Είναι πιθανό ο πραγματικός αριθμός των περιστατικών να ήταν υψηλότερος. Από το 1989 περίπου 1.300 εγχώριες περιπτώσεις ΣΕ έχουν αναφερθεί στη Γαλλία, την Ιρλανδία, την Πορτογαλία και την Ελβετία και κάποιες επίσης αναφέρθηκαν στο Βέλγιο, τη Δανία, τη Γερμανία, την Ιταλία, το Λιχτενστάιν, το Λουξεμβούργο, την Ολλανδία και την Ισπανία. Λίγα περιστατικά έχουν επίσης αναφερθεί σε τόσο μακρινά σημεία όπως ο Καναδάς, τα Νησιά Φόκλαντ και το

Ομάν και ο αριθμός των περιπτώσεων νέας παραλλαγής της νόσου του Κρόιτςφελντ – Γιάκομπς (ΝΚΓ) που έχουν αναφερθεί στο ΗΒ μέχρι τώρα φτάνουν τα 139.⁶⁴ Οι ποσότητες των ζωοτροφών και των συστατικών αυτών που ανταλλάχθηκαν μεταξύ των χωρών αναμφισβήτητα έχει συμβάλει στην παγκόσμια διασπορά της ασθένειας. Εντούτοις, η κυβέρνηση του ΗΒ έχει παραδεχτεί ότι δεν έχει ιδέα πόσοι από τους 170.000 τόνους κρέατος και οστεάλευρων, που εξάχθηκαν σε περίπου εβδομήντα χώρες μεταξύ των ετών 1990 και 1996, ίσως ήταν μολυσμένοι με την ΣΕ.⁶⁵

Δεν είναι μόνο η διασπορά την ασθένειας που προκλήθηκε από τη μεταφορά ζωντανών ζώων για πάχυνση και σφαγή που προκαλεί ανησυχία: η πρακτική αυτή καθεαυτή είναι άσκοπα βασανιστική για τα ζώα. Σε μία περίπτωση φορτηγά γεμάτα με αρνιά αφέθηκαν να «ψήνονται» κάτω από τον ήλιο επί 48 ώρες κατά τη διαδρομή από τη Βρετανία στην Ελλάδα. Είχαν «κυριολεκτικά μαγειρευτεί ζωντανά», σύμφωνα με τον ελεγκτή που τα εντόπισε.⁶⁶

Παρόλο που αυτό αποτελεί ένα ακραίο παράδειγμα, εκατομμύρια ζωντανών ζώων μεταφέρονται σε μακρινές αποστάσεις κάθε χρόνο. Το 1998, για παράδειγμα, 6,8 εκατομμύρια χοίροι, 2,9 εκατομμύρια βοοειδή και 2,5 εκατομμύρια πρόβατα μεταφέρθηκαν μεταξύ των χωρών – μελών της ΕΕ.⁶⁷ η πολιτική της ΕΕ ενθαρρύνει ενεργά την εξαγωγή ζωντανών ζώων, όπως κάνει και με την εξαγωγή πολλών αγροτικών «προϊόντων». Οι παραγωγοί λαμβάνουν περίπου 400 αγγλικές λίρες για κάθε ζώο που εξάγεται από τις επιχορηγήσεις εξαγωγών της ΕΕ ως «αποζημίωση» για τις υψηλότερες τιμές της ΕΕ. Παρόμοια, οι πολιτικές της ΕΕ ενθαρρύνουν την εντατική παραγωγή αγροτικών ζώων μέσω των «κατά κεφαλήν» πληρωμών και των μεριδίων, τα οποία δίνονται ως ανταμοιβή εκείνων που παράγουν στη μέγιστη απόδοση με το ελάχιστο κόστος.

Από τα μέσα της δεκαετίας του 1980 η εξάπλωση ενός αριθμού επιπρόσθετων κρουσμάτων τροφικής ασφάλειας όπως η σαλμονέλα, ο ιός Έ-κολι, ο πυρετός των χοίρων και η μόλυνση διοξίνης των ζωοτροφών έχουν συνδεθεί με τη μεταφορά ζωντανών ζώων σε μακρινές αποστάσεις και την εμφάνιση πολύπλοκων και ευρέως διασκορπισμένων τροφικών αλυσίδων. Αυτοί οι παράγοντες συμβάλλουν στα προβλήματα καθώς γίνεται ανταλλαγή ασθενειών μεταξύ των χωρών, αυξάνεται το άγχος στα αγροτικά ζώα και μειώνεται η δυνατότητα εντοπισμού της τροφής.

Η χρήση αντιβιοτικών και ορμονών στην παραγωγή αγροτικών ζώων είναι άλλο ένα μεγάλο πρόβλημα τροφικής ασφάλειας και καλής κατάστασης των ζώων, το οποίο θέτει σε κίνδυνο την υγεία και των ζώων και των ανθρώπων που τα τρώνε. Από το 1998 η ΕΕ έχει απαγορέψει την πώληση βοδινού κρέατος από βοοειδή στα οποία χορηγούνται τεχνητές ορμόνες και έχει επιβάλλει την απαγόρευση χωρίς διακρίσεις και στα εγχώρια αλλά και στα εισαγόμενα βοδινά προϊόντα. Η έκθεση σε τεχνητές ορμόνες έχει συνδεθεί με τον καρκίνο και την πρόωρη τριχοφυΐα στην εφηβική ηλικία των κοριτσιών, αν και ο κίνδυνος για τους ανθρώπους, από τα υπολείμματα τεχνητών ορμονών στο κρέας που καταναλώνουν, είναι αβέβαιος. Στη βάση των γνωστών κινδύνων και της απαίτησης του κοινού για απαγόρευση του βοδινού κρέατος από βοοειδή στα οποία έχουν χορηγηθεί τεχνητές ορμόνες, η ΕΕ υιοθέτησε το πρότυπο «μηδενικού κινδύνου». Αντί να «προσπαθήσει να εκτιμήσει την ανεκτή ποσότητα ενός απροσδιόριστου κινδύνου», η ΕΕ επέλεξε να εξαλείψει την έκθεση του κοινού στο κίνδυνο εξολοκλήρου. Ως αποτέλεσμα τον Ιανουάριο του 1996 οι Η.Π.Α. έθεσαν υπό αμφισβήτηση την απαγόρευση στον ΠΟΕ και, δύο χρόνια αργότερα, μία επιτροπή του ΠΟΕ έβγαλε απόφαση υπέρ των Η.Π.Α. Από τη στιγμή που η ΕΕ επέλεξε να διατηρήσει την απαγόρευση παρά την απόφαση του ΠΟΕ, υποχρεώνεται να πληρώνει «αποζημίωση» στις Η.Π.Α. για να διατηρεί αυτό το δικαίωμα.⁶⁸

Πληρώνοντας το λογαριασμό

Το σύστημα της γεωργίας που στηρίζει τη μεγάλη τροφική ανταλλαγή κατηγορείται για την καταστροφή του περιβάλλοντος και αμέτρητων αγροτικών εισοδημάτων, δημιουργώντας μεγαλύτερες και πιο εντατικοποιημένες φάρμες σε βάρος των μικρότερων και πιο συντηρήσιμων και επιβάλλοντας την απάνθρωπη μεταχείριση των ζώων. Το πραγματικό κόστος της εμφανώς φθηνής τροφής που παράγεται είναι κρυμμένο και πληρωμένο, τουλάχιστον, μέσα στους προϋπολογισμούς εξυγίανσης της υγείας και του περιβάλλοντος και, πρόσφατα, στην αποζημίωση στους αγρότες για τη ΣΕ και την αφθώδη στοματίτιδα. Είναι ουσιαστικά αδύνατο να ποσοτικοποιηθεί το συνολικό κόστος. Μία μελέτη που προσπάθησε να υπολογίσει το κρυμμένο ή «εξωτερικό» κόστος που επιβάλλεται από τη μη οργανική καλλιέργεια μόνο στο περιβάλλον και την υγεία των ανθρώπων στο ΗΒ, κατέληξε στο σύνολο των 2,34 δισεκατομμυρίων αγγλικών λιρών ανά έτος (με βάση στοιχεία

του 1996). Για παράδειγμα, σημαντικές δαπάνες συσχετίστηκαν με τη μόλυνση του πόσιμου νερού από φυτοφάρμακα (120 εκ. αγγ. λίρες ανά έτος) και νιτρικό οξύ (16 εκ. αγγ. λίρες), τη ζημία στην πανίδα, το φυσικό περιβάλλον, τους θαμνοφράφτες και τους πετρόχτιστους τοίχους (124 εκ. αγγ. λίρες), τις εκπομπές ρυπογόνων αερίων (1.113 δισεκ. αγγ. λίρες), τη διάβρωση του εδάφους και τις απώλειες οργανικού άνθρακα (96 εκ. αγγ. λίρες), την τροφική δηλητηρίαση (169 εκ. αγγ. λίρες) και τη ΣΕ (607 εκ. αγγ. λίρες). Το σύνολο φτάνει τις 208 αγγλικές λίρες ανά εκτάριο επιπρόσθετα των επιχορηγήσεων της ΚΑΠ.⁶⁹

Οι παραγωγοί όπως και οι καταναλωτές αρχίζουν να συνειδητοποιούν ότι αυτό είναι ένα τίμημα που δεν αξίζει να πληρώνουν. Ένα παγκόσμιο τροφικό κίνημα έχει αναδυθεί, και στο Βορρά και στο Νότο, απαιτώντας ριζικές αλλαγές. Ομάδες όπως η *La Via Campesina*, μία παγκόσμια συμμαχία μικρών και οικογενειακών αγροτών, καλλιεργητών και αυτοχθόνων χωρίς γη, μάχονται υπέρ της έννοιας της «τροφικής κυριαρχίας», δηλαδή της δυνατότητας να δίνεται προτεραιότητα στην τοπική τροφική ασφάλεια επί της παραγωγής για εξαγωγές και της εξάρτησης από τις εισαγωγές και να είναι ελεύθερη από τον έλεγχο των διεθνικών γεωργικών επιχειρήσεων. Επιθυμούν τη μετατόπιση των επιχορηγήσεων από την υποστήριξη της εντατικής παραγωγής, η οποία έχει ως αποτέλεσμα την εξαγωγή απορριμμάτων, στην πληρωμή για τη μετάβαση σε πιο εκτεταμένες οργανικές καλλιέργειες, με υψηλότερα κριτήρια καλής κατάστασης για τα ζώα, μειωμένη χρήση φυτοφαρμάκων και λιγότερη εξάρτηση από ακριβές και επικίνδυνες τεχνολογίες, όπως η παραγωγή γενετικά μεταλλαγμένων τροφών. Η αναδιανομή της γης είναι άλλη μία κρίσιμη απαίτηση που θα βοηθούσε στην αναδόμηση των αγροτικών οικονομιών και τη μείωση των διαφορών του πλούτου, και εντός των αγροτικών περιοχών και μεταξύ των κατοίκων των αγροτικών και των αστικών περιοχών.

Σε ένα πολύ περιορισμένο βαθμό αυτές οι απαιτήσεις εισακούγονται και, σε μερικές περιπτώσεις, ικανοποιούνται. Για παράδειγμα, η ΕΕ έχει αποφασίσει ότι έως το 2012 οι ευρωπαίοι αγρότες θα πρέπει να μειώσουν σταδιακά τις κλωβοστοιχίες ορνίθων. Έχουν εγκριθεί προτάσεις για την ευρεία αποσύνδεση των επιχορηγήσεων της ΚΑΠ από την αγροτική παραγωγή και την ενοποίηση της αγροτικής ενίσχυσης με προγράμματα για την γεωργική και περιβαλλοντική ανάπτυξη. Αυξάνονται τα αιτήματα για την απαγόρευση της εξαγωγής ζωντανών ζώων. Μετά από τους συνεχόμενους υγειονομικούς πανικούς οι κανονισμοί για την

υγιεινή των τροφίμων έχουν γίνει πιο αυστηροί. Εντούτοις, αυτά τα αποσπασματικά μέτρα καταπιάνονται μόνο με τα χειρότερα συμπτώματα ενός συστήματος του οποίου τα υποβόσκοντα προβλήματα δεν αντιμετωπίζονται. Είναι ένα θέμα η επιβολή νέων κανονισμών στα σφαγεία, για παράδειγμα, συμπτωματικά αναγκάζοντας τα μικρότερα εκτός εργασίας, και διαφορετικό η μείωση της πολυπλοκότητας και της γεωγραφικής διασποράς των τροφικών αλυσίδων και η παύση της μεταφοράς ζωντανών ζώων σε μακρινές αποστάσεις, η οποία συχνά ευθύνεται εξ' αρχής για την πηγή και τη διασπορά των ασθενειών.

Ακόμα χειρότερα, όσον αφορά πολλούς αγρότες, τα περισσότερα από αυτά τα μέτρα είναι διφορούμενα: οι αγρότες υφίστανται υψηλότερες δαπάνες για την ικανοποίηση υψηλότερων κριτηρίων και συνεπώς γίνονται πιο ευάλωτοι στον ανταγωνισμό. Για παράδειγμα, η μετατόπιση από το σύστημα των κλωβοστοιχιών πρόκειται να επιφέρει επιπρόσθετα έξοδα στους ευρωπαϊούς παραγωγούς. Παρ' όλα αυτά θα πρέπει και πάλι να ανταγωνιστούν, ας πούμε, τη σκόνη αυγού από τις Η.Π.Α. η οποία θα συνεχίσει να παράγεται κατά τρόπο ιδιαίτερα ζημιογόνο για τις όρνιθες με αποτέλεσμα να είναι φθηνότερη.

Όπως είναι κατανοητό, οι αγρότες νιώθουν ότι τους ζητείται να εκτελέσουν ταυτόχρονα δύο αμοιβαία περιοριστικές ενέργειες. Οι κανόνες του ελεύθερου εμπορίου του ΠΟΕ τους αναγκάζουν να γίνουν, όσο ποτέ πριν, διεθνώς ανταγωνιστικοί και να οδηγούνται από τις προσταγές τη αγοράς. Την ίδια στιγμή οι καταναλωτές και κάποια σώματα όπως η ΕΕ απαιτούν υψηλότερα κριτήρια για την κατάσταση των ζώων και τη διατήρηση του περιβάλλοντος. Αυτές οι απαιτήσεις θα μείνουν ανικανοποίητες εάν οι αγρότες αναγκαστούν να παράγουν στις τιμές της παγκόσμιας αγοράς, οι οποίες είναι κάτω του κόστους παραγωγής και να ανταγωνιστούν τις εισαγωγές που γίνονται από παραγωγές με χαμηλότερα περιβαλλοντικά, υγειονομικά και κοινωνικά κριτήρια.

Η Οικονομική και Κοινωνική Επιτροπή της Ευρωπαϊκής Ένωσης αναγνώρισε ξεκάθαρα αυτή τη σύγκρουση ως θεμελιώδες πρόβλημα στο πρόσφατο έγγραφό της, *Το Μέλλον της ΚΑΠ*: «Η οικονομική πίεση σε πολλούς 'παραδοσιακούς' αγρότες συνεχίζει να αυξάνεται γρήγορα. Υπάρχει αυξανόμενη ένταση μεταξύ των νέων απαιτήσεων που τίθενται από την κοινωνία στην γεωργική παραγωγή (διατηρησιμότητα, πολύ-λειτουργικότητα) και των οικονομικών αναγκών εναντίων των οποίων πρέπει οι αγρότες να μάχονται ως αποτέλεσμα του οξυμμένου ανταγωνισμού.»⁷⁰ Ομάδες όπως η Συμμαχία Μικρών και

Οικογενειακών Αγροτών και η Ένωση Οικογενειακών Αγροτών έχουν επανειλημμένα προειδοποιήσει ότι η επιβολή τέτοιων αντικρουόμενων προτεραιοτήτων στη γεωργία απειλεί την επιβίωση των αγροτών.

Είναι σαφές ότι ο επιβεβλημένος παγκόσμιος ανταγωνισμός είναι μια κατάρα που μας αποτρέπει από την ανοικοδόμηση ακμαζουσών και πραγματικά διατηρήσιμων αγροτικών οικονομιών σε όλο τον κόσμο ώστε να παρέχουν την τοπική τροφική ασφάλεια με βάση την ασφαλή και θρεπτική τροφή. Πρέπει να απορρίψουμε σθεναρά την περεταίρω παγκοσμιοποίηση του εμπορίου τροφίμων και, αντίθετα, να εργαστούμε για την επανατοπικοποίηση της γεωργίας.

ΤΟΠΙΚΗ ΤΡΟΦΗ – ΠΑΓΚΟΣΜΙΑ ΛΥΣΗ

Η αντικατάσταση του διεθνή ανταγωνισμού από την τοπική τροφική ασφάλεια πρέπει να είναι ο κεντρικός στόχος της γεωργικής πολιτικής. Μπορεί να είναι έννοια υποτιμημένη και αντίθετη προς τη σύγχρονη τάση αλλά η τοπική τροφική ασφάλεια είναι ο μόνος δρόμος για να τραφεί ο κόσμος χωρίς να υφίσταται τις κρυμμένες δαπάνες της εντατικής γεωργίας. Οι χώρες (ή οι γεωγραφικά και οικονομικά συνεκτικές περιφέρειες) θα έπρεπε να έχουν το δικαίωμα να καθορίζουν τις δικές τους πολιτικές για την τροφική ασφάλεια: εν συντομία θα έπρεπε να απολαμβάνουν την «τροφική κυριαρχία».

Ο αμερικανός κοινωνιολόγος Τζακ Κλόπενμπεργκ έπλασε τον όρο «τροφοχυσία» ως ένα καλό τρόπο για να συνοψίσει αυτή την προσέγγιση. Σύμφωνα με τον ορισμό του Κλόπενμπεργκ οι τροφοχυσίες είναι «αυτό-εξαρτώμενα, τοπικά ή περιφερειακά τροφικά συστήματα που περιλαμβάνουν διαφοροποιημένα αγροκτήματα που χρησιμοποιούν διατηρήσιμες πρακτικές για την προμήθεια πιο φρέσκων και θρεπτικών προϊόντων τροφίμων σε, μικρής κλίμακας, επεξεργαστές με τους οποίους οι παραγωγοί συνδέονται με κοινωνικούς αλλά και οικονομικούς δεσμούς». ⁷¹ Οι τροφοχυσίες αποτελούν πραγματικότητα σε πολλά μέρη του κόσμου, ιδιαίτερα σε αναπτυσσόμενες χώρες, αλλά εκεί που κυριαρχούν οι υπεραγορές μόνο μερικά αμυδρά ίχνη υπάρχουν ακόμα. Παρ' όλα αυτά είναι ενθαρρυντικό το ότι μια αυθόρμητη αντίδραση λαμβάνει χώρα σε κάποιες περιοχές ενάντια στην παγκοσμιοποιημένη αγορά και οι τροφοχυσίες σκιαγραφούνται και πάλι στο γεωργικό τοπίο. Για παράδειγμα, το ΗΒ βιώνει μια τεράστια ανάπτυξη στις αγροτικές αγορές. Μέσα σε μόλις πέντε χρόνια από το 1997 έως το 2002 ο αριθμός των αγροτικών αγορών έχει πολλαπλασιαστεί από

την πρώτη δοκιμαστική αγορά στο Μπαθ σε 450 κανονικές αγορές. Υπολογίζεται ότι 7.500 ατομικές αγορές λαμβάνουν χώρα κάθε χρόνο. Μεταξύ τους οι αγορές είχαν έναν εντυπωσιακό ετήσιο κύκλο εργασιών περίπου 166,3 εκατομμυρίων αγγλικών λιρών – περισσότερο από το διπλάσιο ποσό από πριν δύο χρόνια όταν ήταν κοντά στα 65 εκατομμύρια αγγλικές λίρες.⁷² Οι αγροτικές αγορές ωφελούν του αγρότες, οι οποίοι λαμβάνουν δίκαιη τιμή για τα προϊόντα τους, καθώς και τους καταναλωτές οι οποίοι αποκτούν επιλογές, ποιότητα και καλές τιμές. Είναι καλές για το περιβάλλον αφού περιλαμβάνουν λιγότερες μεταφορές και συσκευασίες και τα αγροτικά προϊόντα είναι πιθανότερο να είναι οργανικά ή λιγότερο εντατικής παραγωγής. Επίσης είναι καλές για την αγροτική οικονομία αφού διατηρούν την διακίνηση των χρημάτων τοπικά και προωθούν δυνατότερες κοινωνικές σχέσεις.

Παρά τα εντυπωσιακά αυτά πρώτα σημάδια της επανατοπικοποίησης, θα χρειαστούν πολλές περισσότερες ενέργειες από τις αγροτικές αγορές στο ΗΒ για να εδραιωθεί η τοπική τροφική ασφάλεια σε παγκόσμια κλίμακα. Τουλάχιστον θα απαιτηθεί μια θεμελιώδης μετατόπιση στην ισορροπία της δύναμης επί της γεωργικής πολιτικής μακριά από τις αγροτικές επιχειρήσεις και τις διεθνικές εταιρίες υπεραγορών, καθώς και μια θεμελιώδης αναθεώρηση των κανόνων του ΠΟΕ και των άλλων συνθηκών του ελεύθερου εμπορίου. Στο υπόλοιπο τμήμα σκιαγραφούνται τα βήματα που χρειάζεται να γίνουν, κυρίως στον αναπτυσσόμενο κόσμο, για την επίτευξη αυτού του σκοπού.

Η αποκάλυψη των κρυμμένων δαπανών

Η εισαγωγή της οικο-φορολόγησης είναι κρίσιμη για την τοπικοποίηση της γεωργίας. Θα διασφάλιζε το ότι το κόστος της τροφής αντικατοπτρίζει το πραγματικό κόστος της γεωργίας όσον αφορά την περιβαλλοντική ζημία, το συντελεστή των μεθόδων της εντατικής παραγωγής και το εμπόριο σε μακρινές αποστάσεις. Πιο συγκεκριμένα, θα πρέπει να επιβληθούν φόροι στα υγρά και άλλα καύσιμα σε όλους τους τομείς μεταφορών, συμπεριλαμβανομένων και των αεροπορικών ναύλων, τα οποία προς το παρόν είναι αφορολόγητα. Είναι επίσης απαραίτητοι οι φόροι για τη μείωση της μόλυνσης και την ενθάρρυνση της μετατροπής σε λιγότερο ενεργοβόρες και χημικά εντατικές καλλιέργειες.

Ο τερματισμός των πλεονασμάτων και η προστασία του περιβάλλοντος

Η λύση που προτείνεται συνήθως, για να σταματήσει ο Βορράς να παράγει και να απορρίπτει τα πλεονάσματά του και να μειώσει την επίπτωση από τις υπερεντατικές γεωργικές μεθόδους, είναι η αποσύνδεση των επιχορηγήσεων από τα επίπεδα παραγωγής και η χρήση τους, αντίθετα, για την υποστήριξη μιας σειράς από σχέδια περιβαλλοντικής και αγροτικής ανάπτυξης. Με την πρώτη ματιά αυτές οι μεταρρυθμίσεις φαίνεται πως είναι τα προφανή μέσα για την απομάκρυνση των κινήτρων για υπερπαραγωγή και τον περιορισμό των γεωργικών πρακτικών που ζημιώνουν το περιβάλλον. Παρά την αντίσταση από μερικά κράτη-μέλη της ΕΕ όπως η Γερμανία και η Γαλλία, η πίεση για την αναμόρφωση της ΚΑΠ σύμφωνα με αυτές τις γραμμές αυξάνεται για πολλά χρόνια. Ένα πακέτων μεταρρυθμίσεων τελικά ανακοινώθηκε τον Ιούνιο του 2003, το οποίο υποσχόταν κάποιες μειώσεις στην υποστήριξη των τιμών, τη μερική αποσύνδεση των επιχορηγήσεων από τα επίπεδα παραγωγής και την συγχώνευση του πολύπλοκου συστήματος των ειδικών επιχορηγήσεων των προϊόντων σε μία «μοναδική αγροτική πληρωμή». Οι πληρωμές θα σχετίζονται με το μέγεθος του αγροκτήματος και θα δίνονται υπό τον όρο της «διασταυρωμένης συμμόρφωσης» με ένα κατάλογο από 18 αντικειμενικούς σκοπούς για το περιβάλλον, την τροφική ασφάλεια και την καλή κατάσταση των ζώων. Αυτές οι μεταρρυθμίσεις είναι μια συμβιβαστική δοσοληψία, η οποία συμφωνήθηκε μόνο αφού χρειάστηκε να μετριάσουν τη θέση τους για να τροποποιηθούν οι γαλλικές αντιρρήσεις. Ως αποτέλεσμα, δε θα παρουσιαστούν έως τις αρχές του 2005 το νωρίτερο και θα ολοκληρωθούν μόλις το 2007. Μεμονωμένα κράτη-μέλη της ΕΕ θα έχουν επίσης την ελευθερία να διατηρήσουν δυνατούς δεσμούς μεταξύ των επιπέδων παραγωγής και των επιχορηγήσεων εάν «το θεωρήσουν απαραίτητο ώστε να μειωθούν οι κίνδυνοι από την εγκατάλειψη της γης». ⁷³

Η αντίδραση σε αυτή τη συμφωνία ήταν ανάμικτη. Οι κυβερνήσεις που πήραν μέρος στις διαπραγματεύσεις αναπόφευκτα έσπευσαν να εξαίρουν τη θετική πλευρά. Η Μάργκαρετ Μπέκετ, Υπουργός Εξωτερικών των Η.Π.Α. θεώρησε πως ήταν «δύσκολο να εξαίρει τη σημασία» της συμφωνίας ενώ η γαλλίδα ομόλογός της, Χερβ Γκείμαρντ, σπλίστηκε με θάρρος για να ισχυριστεί: «Ειλικρινά πιστεύω ότι αυτός ο συμβιβασμός μπορεί να μας δώσει γνήσια ικανοποίηση», ⁷⁵ παρά τις σημαντικές παραχωρήσεις που αναγκάστηκε να κάνει η Γαλλία. Οι μεγάλοι αγρότες σε πολλά κράτη της ΕΕ είχαν ήδη αποδεχτεί την αναπόφευκτη αποσύνδεση και ήταν ευχαριστημένοι που τα συνολικά επίπεδα επιχορηγήσεων θα παρέμεναν τα

ίδια και θα συνέχιζαν να συνδέονται με το μέγεθος των αγροκτημάτων. Επομένως η Εθνική Ένωση Αγροτών της Αγγλίας και της Ουαλίας καλοδέχτηκε την «ιστορική» συμφωνία της αποσύνδεσης, η οποία, όπως ισχυρίστηκε, «θα δώσει τη δυνατότητα στους αγρότες να επικεντρωθούν πιο ξεκάθαρα στις ανάγκες της αγοράς». ⁷⁶ Κάποιες παραδοσιακές περιβαλλοντικές ομάδες όπως η Βασιλική Κοινότητα του ΗΒ για την Προστασία των Πτηνών και η Καμπάνια για την προστασία της Αγροτικής Αγγλίας επίσης καλοδέχτηκαν το πακέτο. Έτσι έμειναν μόνο οι αναπτυξιακές ομάδες που θα τόνιζαν τις αρνητικές πλευρές της συμφωνίας. Η δηκτική γνώμη του διευθυντή του Κινήματος Παγκόσμιας Ανάπτυξης, Μπάρυ Κόουτς, τότε ήταν: «Αυτή η συμφωνία έχει περισσότερες τρύπες από ότι τα ρούχα ενός αγρότη.» ⁷⁷ η οργάνωση Όξφαμ επανέλαβε αυτή την άποψη περιφρονώντας και τις αποκαλυφθείσες ρήτρες, οι οποίες θα διατηρήσουν μερικώς τη σύνδεση μεταξύ της παραγωγής και των επιχορηγήσεων και το γεγονός ότι το συνολικό ετήσιο επίπεδο υποστήριξης για την ευρωπαϊκή γεωργία πρόκειται να παραμείνει στα 43 δισεκατομμύρια ευρώ (30 δισεκ. αγγλικές λίρες) έως το 2013. ⁷⁸

Κάποιοι εμπορικοί αναλυτές του Νότου επανέλαβαν την ανησυχία της Όξφαμ σχετικά με τα συνολικά επίπεδα των επιχορηγήσεων τις οποίες θα συνεχίσουν να λαμβάνουν οι ευρωπαίοι αγρότες. Υποστηρίζουν ότι η αποσύνδεση από μόνη της δε θα έχει το επιθυμητό αποτέλεσμα της μείωσης της παραγωγής εάν τα συνολικά επίπεδα των επιχορηγήσεων δεν περικοπούν. Αναφέροντας τον ευρωπαϊκό τομέα των δημητριακών ως παράδειγμα τόνισαν ότι η παραγωγή δεν έχει μειωθεί παρόλο που η ΕΕ έχει αρχίσει τη μερική αποσύνδεση των επιχορηγήσεων από τη δεκαετία του 1990. Όντως, η παραγωγή των δημητριακών στην ΕΕ αυξήθηκε κατά 25% καθώς τα συνολικά επίπεδα επιχορήγησης είχαν στην πραγματικότητα αυξηθεί. Παρά το γεγονός ότι η ΕΕ έχει επέμβει στις τιμές φτάνοντας πιο κοντά στις παγκόσμιες τιμές – και κατά 50% χαμηλότερα από την προηγούμενη επεμβατική τιμή – έχει διοχετεύσει μεγαλύτερες άμεσες πληρωμές στους αγρότες, οι οποίες στην πραγματικότητα έχουν λειτουργήσει ως επιχορηγήσεις εξαγωγών. Οι αναλυτές καταλήγουν ότι η πρόσφατη μεταρρύθμιση θα κάνει τις τιμές και τις επιπτώσεις του εμπορίου των οργάνων της ΚΑΠ λιγότερο, κι όχι περισσότερο, διαφανείς, αφού οι αγρότες θα συνεχίσουν να συνδέουν την παραγωγή με το συνολικό επίπεδο της επιχορήγησης που λαμβάνουν, ανεξάρτητα από το τίτλο που δίνεται στις πληρωμές. ⁷⁹

Είναι ξεκάθαρο ότι για να δοθεί ένα τέλος στη συνταρακτική αδικία της εξαγωγής απορριμμάτων, οι αναπτυσσόμενες χώρες πρέπει να σταματήσουν όλες τις πληρωμές οι οποίες, είτε εσκεμμένα είτε κατά λάθος, επιχορηγούν τις εξαγωγές. Αλλά ακόμα κι αυτό ίσως δεν μπορεί να επιτύχει τις περικοπές στην υπερπαραγωγή, οι οποίες ήταν όσο μεγάλες αναμενόταν, αφού οι επιχορηγήσεις δεν είναι ο μόνος παράγοντας που δημιουργεί πλεονάσματα και εντατικοποίηση. Σε κάποιους τομείς, όπως τα δημητριακά, οι επιχορηγήσεις της παραγωγής από την ΕΕ σαφώς συμβάλλουν σε αυτά τα προβλήματα αλλά το 80% των επιχορηγήσεων της ΕΕ απευθύνεται μόλις στο 20% των κυρίως μεγαλύτερων αγροκτημάτων κι ένα μεγάλο ποσοστό αγροτών δεν λαμβάνει καθόλου επιχορηγήσεις. Επιπρόσθετα, κάποιιοι από τους πιο εντατικούς γεωργικούς τομείς όπως είναι η εκτροφή χοίρων, πουλερικών και η παραγωγή λαχανικών, δεν επιχορηγούνται από την ΕΕ καθόλου. Οι χαμηλές αρχικές τιμές που λαμβάνουν οι αγρότες για τα προϊόντα τους είναι μια καλή εξήγηση για αυτό το προφανές παράδοξο. Οι αγρότες κάνουν πάντα το ίδιο πράγμα εν όψει μια χαμηλής αρχικής τιμής. Αυξάνουν την παραγωγή εντατικοποιώντας τη γεωργία: περισσότερα ζώα στον ίδιο χώρο, περισσότερο γάλα από τον ίδιο αριθμό αγελάδων, περισσότεροι τόνοι από το ίδιο εκτάριο και πάει λέγοντας. Αναγκάζονται να παράγουν περισσότερα από λιγότερες πηγές απλά για να επιβιώσουν και να προσφέρουν στις οικογένειές τους.

Αυτό, λοιπόν, που χρειάζεται είναι μία πολιτική που ταυτόχρονα απομακρύνει και τα δύο κύρια κίνητρα που οδηγούν στην εντατικοποίηση, την υπερπαραγωγή και την εξαγωγή απορριμμάτων: δηλαδή, τις επιχορηγήσεις εξαγωγών και τις σταθερές χαμηλές αρχικές τιμές. Σε συνεργασία με τους εκπροσώπους των αγροτών ξεκινήσαμε πρόσφατα συζητήσεις για μια τέτοια δραστική πρόταση η οποία βασίζεται στα συγκεκριμένα μερίδια της τροφοχυσίας και των εγγυημένων αρχικών τιμών.⁸⁰ Υπό την τοπικοποίηση το επίπεδο της παραγωγής οποιουδήποτε προϊόντος τροφίμου, εντός της κάθε τροφοχυσίας, μπορεί να συνδεθεί με ένα στόχο που ορίζεται για την ικανοποίηση της τοπικής ανάγκης, με την πρόβλεψη επιδόματος για τις περιπτώσεις ιδιαίτερων τροπικών ή εξωτικών προϊόντων. Ξεκινώντας από το στόχο, μπορεί να διατεθεί ένα μερίδιο στα ατομικά αγροκτήματα το οποίο θα εξαρτάται από την ικανοποίηση, από εκείνα, συγκεκριμένων τοπικών και εθνικών αντικειμενικών στόχων, όπως η καλή κατάσταση των ζώων, τα πρότυπα υγιεινής και θρεπτικότητας και οι στόχοι που

αφορούν το περιβάλλον, την βιοποικιλότητα και την αγροτική ανάπτυξη. Τα μερίδια θα μπορούσαν να απομακρύνουν το κίνητρο για εντατικοποίηση και τα συνολικά στοχευόμενα επίπεδα παραγωγής θα απέτρεπαν τη δημιουργία πλεονασμάτων.

Εντούτοις, για να διασφαλιστούν τα επαρκή αγροτικά εισοδήματα, θα έπρεπε να εγγυηθούν οι δίκαιες ελάχιστες αρχικές τιμές για όλους εντός των μεριδίων για τα προϊόντα. Οι ελάχιστες τιμές θα έπρεπε να βασιστούν στο μέσο όρο επιστροφής, που απαιτείται για να αποφέρουν ένα λογικό εισόδημα μετά τα έξοδα παραγωγής, που περιλαμβάνουν την ικανοποίηση των υψηλότερων κριτηρίων της περιβαλλοντικής προστασίας και της καλής κατάστασης των ζώων. Επιπρόσθετες χορηγίες θα μπορούσαν να διατεθούν για τη χρηματοδότηση της ανάπτυξης συνεργασιών για την προώθηση των τοπικών και περιφερειακών προϊόντων, τη μετάβαση στην οργανική παραγωγή και την επίτευξη υψηλότερων προτύπων για το περιβάλλον και την καλή κατάσταση των ζώων. Οι υπάρχοντες προϋπολογισμοί των επιχορηγήσεων θα μπορούσαν να χρηματοδοτήσουν πολλά, εάν όχι όλα, τα πιθανά ελλείμματα μεταξύ των τιμών αγοράς και των ελάχιστων εγγυημένων αρχικών τιμών, και η πληρωμή των αγροτών για να παράγουν μόνο για τις ανάγκες της αγοράς θα εξαφάνιζε τις τεράστιες δαπάνες για την αποθήκευση της υπέρμετρης παραγωγής και την ανάγκη για επιχορηγήσεις των εξαγωγών που χρησιμοποιούνται για την απόρριψη των πλεονασμάτων στις παγκόσμιες αγορές.

Το σχέδιο έχει επίσης το πλεονέκτημα ότι το εισόδημα που θα λαμβάνεται από τους αγρότες θα μπορούσε να συνδεθεί με την αγροτική τους προσπάθεια, κάτι στο οποίο οι μικρότεροι αγρότες δίνουν ιδιαίτερη αξία. Για παράδειγμα, η Ένωση Οικογενειακών Αγροτών του ΗΒ έχουν υποστηρίξει:

Υπάρχει έντονο το συναίσθημα μεταξύ των αγροτών ότι η ανταμοιβή τους θα έπρεπε να σχετίζεται με τις αγροτικές τους προσπάθειες, δηλαδή εάν καλλιεργήσουν πιο αποτελεσματικά θα πρέπει να αποκομίσουν καλύτερο εισόδημα. Δε θέλουν να λαμβάνουν ποσό που θα αντιστοιχούσε σε μία σύνταξη μόνο και μόνο για να συνεχίσουν να υπάρχουν ως αγρότες. Δε θέλουν καθόλου να εξαρτώνται από τις επιταγές των επιχορηγήσεων αλλά θα προτιμούσαν πολύ περισσότερο να ανταμείβονται με δίκαιες τιμές για τις τροφές που παράγουν, π.χ. το κόστος παραγωγής συν ένα λογικό κέρδος.⁸¹

Αυτό το σύστημα που βασίζεται στα μερίδια είναι μια δραστική νέα προσέγγιση και πολλά από τα σημεία της πρέπει να αναπτυχθούν πιο λεπτομερώς. Μπορεί να μην έχει όλες τις σωστές απαντήσεις αλλά, πιστεύουμε, ότι απαντά στις σωστές ερωτήσεις και έχει τη δυνατότητα να ενώσει τους καταναλωτές και το παγκόσμιο κίνημα δικαιοσύνης με τη συντριπτική πλειονότητα των αγροτών του κόσμου, ενώ θα δημιουργήσει, σε Βορρά και Νότο, χώρο για την τοπική τροφική ασφάλεια.

Η προστασία των εγχώριων αγορών μέσα από τους ελέγχους των εισαγωγών

Οι φθηνές εισαγωγές θα μπορούσαν εύκολα να υπονομεύσουν ένα σύστημα μεριδίων ή οποιοδήποτε άλλο πρόγραμμα το οποίο είναι σχεδιασμένο για να δημιουργήσει την τοπική τροφική ασφάλεια. Οι δασμοί και τα μερίδια, συνεπώς, είναι ζωτικής σημασίας για την προστασία των εγχώριων αγορών και την ελεύθερη μετάβαση στην παραγωγή για την αυτάρκεια. Δυνητικά υπάρχουν και αρκετά άλλα οφέλη, τα οποία περιλαμβάνουν την αποφυγή των εισαγωγών που δε συμμορφώνονται με τα εγχώρια πρότυπα για την καλή κατάσταση και το περιβάλλον, τη μείωση των αποστάσεων που διανύονται με φορτία προϊόντα τροφίμων και ο έλεγχος της διασποράς των ασθενειών. Τα επόμενα δύο τμήματα ασχολούνται με τα πιθανά μειονεκτήματα.

Είναι ξεκάθαρο ότι οι ισχύοντες κανόνες του ΠΟΕ και άλλων περιφερειακών εμπορικών συνθηκών καθιστούν αδύνατο τον περιορισμό του εμπορίου με σκοπό την προστασία την τροφικής ασφάλειας. Ένας μυστικός στόχος των μεταρρυθμιστών του εμπορίου, πρέπει συνεπώς να είναι, η καθιέρωση της τροφικής ασφάλειας ως αντικειμενικού σκοπού που υπερβαίνει τους ελεύθερους εμπορικούς αντικειμενικούς σκοπούς των συμφωνιών, με τον ολοκληρωτικό αποτελεσματικό αποκλεισμό του εμπορίου τροφίμων από τις συμφωνίες.

Η προστασία των καταναλωτών

Μία συνέπεια της παραγωγής περισσότερης τροφής εγχώρια από την εισαγωγή φθηνότερων προϊόντων, μετατρέποντας σε εσωτερικά τα εξωτερικά έξοδα της γεωργίας και πληρώνοντας δικαιότερες τιμές για τις εισαγόμενες εξωτικές σοδιές, είναι η πιθανή αύξηση του κόστους της τροφής. Διάφορα βήματα θα έπρεπε να γίνουν υπό την τοπικοποίηση για τη διασφάλιση του ότι δε θα αυξηθεί η τροφική

πενία και ότι συγκεκριμένα οι φτωχότεροι καταναλωτές θα προστατεύονται από τις οποιεσδήποτε αυξήσεις στις τιμές.

Τα επιπρόσθετα έξοδα για τον καταναλωτή θα μπορούσαν να αποφευχθούν από μέτρα που θα σχεδιάζονταν για να συγκρατήσουν τη δύναμη των υπεραγορών και των επεξεργαστών και να τους αναγκάσουν να πληρώνουν υψηλότερες αρχικές τιμές σε βάρος των επιπέδων του δικού τους κέρδους. Μία έκθεση της Επιτροπής Ανταγωνισμού του ΗΒ του έτους 2000 προέβλεπε μια σειρά από μέτρα κατά του ανταγωνισμού που επιβάλλονται από τις μεγάλες υπεραγορές στους προμηθευτές τους και αυτή η έκθεση ενέπνευσε την εισαγωγή ενός Κώδικα Πρακτικής το Μάρτιο του 2002.⁸² Ωστόσο, ο Κώδικας μετριάστηκε ύστερα από διαβούλευση με τη βιομηχανία και περιορίστηκε ουσιαστικά. Είναι σε εθελοντική βάση και καλύπτει μόνο τους αγρότες που πωλούν άμεσα στις υπεραγορές αντί των επεξεργαστών τροφών. Επιπρόσθετα, μία έρευνα σε αγρότες που διεξάχθηκε από τους «Φίλους της Γης» ανακάλυψε ότι λιγότεροι από τους μισούς που απάντησαν (44%) γνώριζαν ότι ένας τέτοιος Κώδικας Πρακτικής είχε συσταθεί και από αυτούς που γνώριζαν, οι περισσότεροι δεν τον είχαν δει. Περισσότεροι από τους μισούς αγρότες που απάντησαν (58%) δεν πίστευαν ότι ο Κώδικας Πρακτικής είχε κάνει κάποια διαφορά στον τρόπο που οι υπεραγορές συνεργάζονταν με εκείνους. Όλες οι υπεραγορές που δεσμεύονταν από τον Κώδικα Πρακτικής (Asda-Walmart, Safeway, Sainbury και Tesco) αναφέρθηκε από τους αγρότες ότι ακολουθούσαν πρακτικές που είχαν αναγνωριστεί ως αθέμιτες από την Επιτροπή Ανταγωνισμού.⁸³ Χρειάζεται νέα νομοθεσία για την απαγόρευση των αθέμιτων εμπορικών πρακτικών των υπεραγορών και την καθιέρωση ενός κανονιστικού «κέρβερου» για τις υπεραγορές, του Ofshop, ο οποίος θα είχε τις ίδιες δυνάμεις όπως κάθε άλλος κέρβερους, όπως ο Ofstel για τις τηλεπικοινωνίες ή ο Ofsted για την εκπαίδευση και τα παιδιά. Ο Κώδικας Πρακτικής θα έπρεπε να γίνει πιο σκληρός, να επεκταθεί ώστε να καλύπτει τους επεξεργαστές καθώς και τους λιανοπωλητές και να γίνει νομικά δεσμευτικός.

Ακόμα κι αν οι υπεραγορές αναγκαστούν να χαμηλώσουν τις τιμές περικόπτοντας το κέρδος τους, ίσως και πάλι να υπάρχει ο κίνδυνος της αύξησης των τιμών των τροφίμων. Θα πρέπει να προσαρμοστούν ανάλογα και οι μηχανισμοί ευημερίας όπως ο ελάχιστος μισθός, το εισόδημα των πολιτών ή τα επιδόματα για να αντισταθμιστεί η οποιαδήποτε αύξηση του κόστους στο «καλάθι της νοικοκυράς» με τα βασικά τρόφιμα ώστε να μη ζημιωθούν οι φτωχοί.⁸⁴

Η υποστήριξη των αγροτών στον αναπτυσσόμενο κόσμο

Μία κάπως προβλέψιμη αντίρρηση στην πρόταση να επιτραπούν έλεγχοι στις εισαγωγές είναι το ότι, θα ήταν άδικοι για τους φτωχούς παραγωγούς του Νότου, τα εισοδήματα των οποίων εξαρτώνται από την πρόσβαση στις αγορές του Βορρά. Αυτή θα ήταν μια δίκαιη κριτική εάν το μόνο στοιχείο της πρότασής μας ήταν η όρθωση φραγμών στις εισαγωγές στο Βορρά. Ωστόσο, περιλαμβάνουν επίσης μέτρα που θα έδιναν τέλος στην απόρριψη των επιχορηγούμενων εξαγωγών του Βορρά στο Νότο και θα υποστήριζαν το δικαίωμα των αναπτυσσόμενων χωρών να επιβάλλουν φραγμούς ενάντια στις εισαγωγές που θα μπορούσαν να υπονομεύσουν τη δική τους τροφική ασφάλεια – η πρόταση που αποκαλείται «Κουτί της Ανάπτυξης» (βλέπε Πλαίσιο 9.2). Για αυτό το λόγο αγρότες και ακτιβιστές στο Νότο ήδη συνηγορούν υπέρ προτάσεων παρόμοιων με τις δικές μας.

Όπως είδαμε στο Κεφάλαιο 6, Ινδοί ακαδημαϊκοί και ακτιβιστές ζητούν την επανακαθιέρωση ελέγχων των εισαγωγών ως απάντηση στην κατάρρευση των αγροτικών οικονομιών μετά την απόφαση του ΠΟΕ που επέβαλε την απελευθέρωση των εισαγωγών. Μια πρόσφατη έκθεση από κέντρο για τη Μελέτη των Παγκόσμιων Εμπορικών Συστημάτων και Ανάπτυξης με έδρα στο Δελχί, που χαίρει γενικής εκτίμησης, αναγνώρισε την εισαγωγή ξένων αγαθών και υπηρεσιών, χωρίς ποσοτικούς ή τιμολογιακούς περιορισμούς, ως βασικό συντελεστή στην καταστροφή της γεωργίας και της βιομηχανίας της Ινδίας και την πρόκληση περεταίρω ανεργίας. Καλούσε για μεγαλύτερη έμφαση στις εγχώριες επενδύσεις και την προστασία της εγχώριας εργασίας μέσα από τη συγκράτηση των ξένων επενδύσεων, τους επιλεκτικούς ελέγχους των κεφαλαίων και τις υψηλές τιμολογήσεις.⁸⁵ το Ινδικό Κίνημα του Κοινού Ενάντια στον ΠΟΕ, που απαρτίζεται από εμπορικά συνδικάτα, οργανώσεις αγροτών και άλλους ακτιβιστές, επαναλαμβάνει αυτές τις απαιτήσεις.⁸⁶

Πραγματικά, πολλοί διαπρεπείς σχολιαστές στον αναπτυσσόμενο κόσμο είναι επίσης ιδιαίτερα επικριτικοί της έμφασης που δίνεται στις γεωργικές εξαγωγές ως στρατηγική για τη μείωση της φτώχειας. Ο Ινδός ακαδημαϊκός και ακτιβιστής Βαντάνα Σίβα έχει πει:

Το οικολογικό και δημοκρατικό πρότυπο της τροφικής ασφάλειας βασίζεται, όσο το δυνατό περισσότερο, στην οικολογική παραγωγή και την τοπική κατανάλωση.

Πλαίσιο 9.2 Το «Κουτί της Ανάπτυξης»

Ένας αριθμός ΜΚΟ πρόσφατα πρότεινε την εισαγωγή ενός «Κουτιού της Ανάπτυξης» στη Συμφωνία του ΠΟΕ για τη **Γεωργία**. Αυτό θα ήταν ένα πακέτο εξαιρέσεων από τους κανόνες του ΠΟΕ σχεδιασμένους για να επιτρέψουν στις κυβερνήσεις των αναπτυσσόμενων χωρών να προστατέψουν τους φτωχότερους αγρότες τους και να υποστηρίξουν την εθνική τροφική ασφάλεια.

Το Κουτί της Ανάπτυξης θα είχε ως στόχο τους μικρούς αγρότες στις αναπτυσσόμενες χώρες αντί της αγροτικής επιχειρηματικής ομάδας πίεσης του Βορρά. Οι κυβερνήσεις θα ήταν σε θέση να αυξήσουν στους δασμούς για να προστατέψουν τους μικρούς αγρότες από τον κατακλυσμό τους από τις εισαγωγές και θα εξαιρούνταν από τις δεσμεύσεις του ΠΟΕ για μείωση της στήριξης των μικρών αγροτών (όπως η χρηματοδότηση των μεταφορών της σοδιάς τους στην αγορά).

Έτσι οι κυβερνήσεις θα είχαν την ευελιξία να προστατεύσουν τις βασικές «σοδιές τροφικής ασφάλειας», οι οποίες αποτελούνται κυρίως από τροφές πρώτης ανάγκης που καλλιεργούνται από μικρούς αγρότες και είναι ζωτικής σημασίας για τον τρόπο με τον οποίο τρέφεται μια χώρα.

Αυτή η συγκεκριμένη πρόταση είναι σχεδιασμένη για εφαρμογή μόνο στις αναπτυσσόμενες χώρες, αφού, σύμφωνα με τις απόψεις των προτεινόντων των ΜΚΟ, «εάν αφήσεις τις κυβερνήσεις του Βορρά να μπουν στο παιχνίδι, πλήθος δικηγόρων θα αρχίσει να διαστρεβλώνει του κανόνες προς όφελος των μεγάλων επιχειρήσεων.»⁸⁸ Ωστόσο, πιστεύουμε ότι παρόμοιες αρχές θα μπορούσαν και θα έπρεπε να εφαρμοστούν και στο Βορρά και στο Νότο και ότι θα μπορούσαν να καθιερωθούν επαρκείς εγγυήσεις για την αποτροπή της μετατροπής των μεγάλων επιχειρήσεων σε κυρίαρχους δικαιούχους.

Η απελευθέρωση του εμπορίου αγνοεί αυτή την αλήθεια ... Η εκτροπή της τροφής από τα αγροτικά νοικοκυριά και τις κοινότητες στις παγκόσμιες αγορές ή η εκτροπή της γης από την παραγωγή τροφίμων για την τοπική κατανάλωση στην παραγωγή πολυτελούς σοδιάς για εξαγωγή στον πλούσιο

Βορρά μπορεί να φανερώνει ανάπτυξη σε δολάρια στις διεθνείς εμπορικές αποτιμήσεις αλλά μεταφράζεται σε αυξημένη πείνα και στέρηση στις αγροτικές περιοχές του Τρίτου Κόσμου.⁸⁹

Σύμφωνα με το ίδιο επιχείρημα, η πείνα και η στέρηση θα μειωθούν στις Νότιες χώρες όταν αποκτήσουν την ελευθερία να επαναφέρουν την τροφή και τη γη από την εξαγωγή στις παγκόσμιες αγορές στα αγροτικά τους νοικοκυριά και κοινότητες.

Σε σημαντικό βαθμό αυτά τα μέτρα που σχετίζονται με το εμπόριο είναι μέρος ενός ευρύτερου σχεδίου τοπικοποίησης το οποίο αφορά πολλές άλλες πρωτοβουλίες προς συμπλήρωση της παγκόσμιας αλλαγής προς την τοπική τροφική ασφάλεια. Μία τέτοια πρωτοβουλία είναι η διαγραφή των χρεών και των άλλων στοιχείων του Σχεδίου Green Marshal που περιγράφηκε στο Κεφάλαιο 6. Με αυτόν τον τρόπο θα απομακρύνονταν, εξ' αρχής, οι βασικοί παράγοντες που αναγκάζουν τις αναπτυσσόμενες χώρες σε εξάρτηση από τις αγορές εξαγωγών. Παρόλα αυτά, για να δοθεί χρόνος στους παραγωγούς, Βόρειους και Νότιους, για να προσαρμοστούν, οι προτάσεις θα πρέπει να παρουσιάζονται βαθμιαία και, εάν είναι απαραίτητο, κάνοντας τόση προσπάθεια για την επίτευξη της διεθνούς κοινής συναίνεσης, όση γίνεται τώρα για την επίτευξη της περεταίρω απελευθέρωσης του εμπορίου.

Άλλη μία αντίρρηση, που προάγεται άμεσα από τις διεθνικές αγροτικές επιχειρήσεις, είναι ότι, ακόμα κι αν δεν παράγουν με σκοπό την εξαγωγή, ο καλύτερος τρόπος για να καταπραΰνουν την πείνα οι Νότιοι αγρότες είναι μέσω της υιοθέτησης των γενετικά μεταλλαγμένων προϊόντων και άλλων τεχνολογιών εντατικής καλλιέργειας. Ωστόσο, μία πρόσφατη μελέτη που διεξάχθηκε υπό τις οδηγίες της Καθηγήτριας στο Πανεπιστήμιο του Έσσεξ, Τζουλις Πρέτι, έδειξε ότι οι μικροί αγρότες μπορούν να αυξήσουν δραματικά την παραγωγή τους, όχι μέσω της εντατικής μονοκαλλιέργειας αλλά με τη χρήση απλών τεχνικών χαμηλού κόστους με τοπικούς συντελεστές παραγωγής. Η έρευνα μελέτησε την επίδραση των σχεδίων «διατηρήσιμης γεωργίας» που αφορούσε 4,42 εκατομμύρια μικρούς αγρότες που καλλιεργούν 3,58 εκατομμύρια εκτάρια γης σε αναπτυσσόμενες χώρες. Τα σχέδια χαρακτηρίζονταν διατηρήσιμα εάν οι πρακτικές της καλλιέργειας που χρησιμοποιούνται έχουν ως στόχο τη μείωση της χρήσης του νερού, την αναζωογόνηση του εδάφους με τη χρήση κοπριάς, την αποτροπή της διάβρωσης μέσω του ρηχού οργώματος και την ελαχιστοποίηση της χρήσης αγροτικών

χημικών. Η μελέτη ανακάλυψε ότι η μέση παραγωγή τροφής σε αυτά τα σχέδια αυξήθηκε κατά περίπου 73% ανά νοικοκυριό. Για εκείνους που καλλιεργούσαν βασικές σοδιές πρώτης ανάγκης όπως οι πατάτες και οι ταπιόκες, η αύξηση ήταν περίπου 150%, κατά πολύ μεγαλύτερη από ότι θα μπορούσε να υποσχεθεί η τεχνολογία των γενετικά μεταλλαγμένων τροφών.⁹⁰ (βλέπε Πλαίσιο 9.3).

Πλαίσιο 9.3 Γενετικά Μεταλλαγμένες Σοδιές (ΓΜ) – Μύθοι και Πραγματικότητα

Τι είναι οι Γενετικά Μεταλλαγμένες Σοδιές;

Οι ΓΜ σοδιές έχουν γενετική σύνθεση τροποποιημένη με την προσθήκη γονιδίων από άλλα είδη, με σκοπό, μεταξύ άλλων, να γίνονται πιο ανθεκτικές σε έντομα ή ασθένειες ή ανεκτικές σε φυτοφάρμακα. Η γενετική μηχανική είναι ανακριβής και απρόβλεπτη. Με την εισαγωγή ξένων γονιδίων στο γενετικό κώδικα (DNA) ενός ξενιστή, δημιουργούνται νέες μορφές ζωής που δεν έχουν προϋπάρξει στη φύση. Οι μακροχρόνιες επιπτώσεις αυτού είναι άγνωστες.

Γιατί λύνουν το πρόβλημα της πείνας;

Οι υπερασπιστές της τεχνολογίας των ΓΜ, στην απελπισία τους για να βρουν νέα επιχειρήματα για να πείσουν το σκεπτόμενο κοινό για τα οφέλη των ΓΜ τροφών (και των ΓΜΟ – γενετικά μεταλλαγμένων οργανισμών), παρουσιάζουν, με αυξανόμενους ρυθμούς, τις ΓΜ σοδιές ως πανάκεια για το παγκόσμιο πρόβλημα της πείνας. Όμως, η πραγματικότητα είναι ότι η γενεσιουργός αιτία της πείνας δεν είναι αυτή καθαυτή η έλλειψη της τροφής αλλά η έλλειψη της πρόσβασης στην τροφή – συχνά για πολύπλοκους πολιτικούς, κοινωνικούς και οικονομικούς λόγους. Οι λιμοί, εξάλλου, συχνά εκδηλώνονται σε χώρες που έχουν πλεόνασμα τροφών.

Όντως, οι αναπτυσσόμενες χώρες έχουν σοβαρούς λόγους ανησυχίας για τις ΓΜ σοδιές. Σε πολλές από αυτές οι σοδιές τροφών πρώτης ανάγκης όπως το ρύζι, ο αραβόσιτος και οι πατάτες έχουν «άγριους» συγγενείς που αναπτύσσονται κοντά τους οι οποίοι είναι επιρρεπείς στη διασταυρωμένη επικοινωνία και συνεπώς η μόλυνση από ΓΜ είναι πιθανότατα χειρότερη. Στο Μεξικό, για παράδειγμα, ο εισαγόμενος ΓΜ αραβόσιτος έχει ήδη μολύνει τις κοντινές

ποικιλίες.⁹¹

Σύμφωνα με αποδείξεις που συγκεντρώθηκαν από την οργάνωση Action Aid, σε χώρες όπως η Μοζαμβίκη, η Βραζιλία και το Πακιστάν, οι ΓΜ σοδιές δε θα λύσουν το πρόβλημα της πείνας σε αυτές.⁹² Σε αντίθεση, οι κύριοι ωφελημένοι είναι πιθανότατα οι γίγαντες της βιοτεχνολογίας οι οποίοι αυξάνουν τον έλεγχο επί των αγορών.

Όμοια, παρόλο που το ΓΜ και εμπλουτισμένο με βιταμίνη Α ρύζι (αποκαλούμενο Χρυσό Ρύζι) υποστηρίζεται από τις εταιρίες ΓΜ ότι είναι η λύση στην έλλειψη της βιταμίνης Α, στην πραγματικότητα είναι απίθανο να έχει επιτυχία. Μία δόση ΓΜ δε μπορεί να αντιμετωπίσει το γεγονός ότι οι ελλείψεις των μικρο-θρεπτικών ουσιών είναι συμπτώματα της φτώχειας, της ελλιπούς υγιεινής, της υποβάθμισης του περιβάλλοντος και της κοινωνικής ανισότητας. Επιπρόσθετα, για να μπορέσει να ικανοποιήσει την ημερήσια ανάγκη πρόσληψης βιταμίνης Α, ένα ενήλικας θα έπρεπε να καταναλώνει τεράστιες ποσότητες μαγειρεμένου ρυζιού την ημέρα – περίπου 9 κ., σε σύγκριση με τον τρέχοντα ημερήσιο μέσο όρο των 300 γρ.

Παύση της διάδοσης των ΓΜ σοδιών και των ΓΜ οργανισμών

Οι ΓΜ σοδιές θέτουν απρόβλεπτους και αμετάκλητους κινδύνους για την υγεία του περιβάλλοντος και των ανθρώπων: μόνο οι εταιρίες βιοτεχνολογίας έχουν όφελος. Επομένως, είμαστε αντίθετοι στην αποδέσμευση ΓΜ σοδιών στο περιβάλλον. Οι χώρες που δεν επιτρέπουν την καλλιέργεια ΓΜ σοδιών θα πρέπει να είναι σε θέση να εμποδίσουν όλες τις εισαγωγές των ΓΜ τροφών και ζωοτροφών. Κάποιες από τις ανησυχίες μας είναι:

- Οι ΓΜ σοδιές είναι ζωντανοί οργανισμοί και, όταν απελευθερωθούν, μπορούν να διασκορπιστούν στο περιβάλλον μέσω των σπόρων και της γύρης που μεταφέρεται με τον αέρα και τα έντομα, μολύνοντας άλλες σοδιές και άγρια φυτά.
- Μπορεί να υπάρξει εξέλιξη νέων «υπερ-ζιζανίων» τα οποία θα είναι δύσκολο ακόμα και αδύνατο να εκριζωθούν. Αυτό έχει συμβεί στον Καναδά, όπου οι αγρότες είναι αναγκασμένοι να χρησιμοποιούν διάφορες εφαρμογές πιο τοξικών ζιζανιοκτόνων για να εξαφανίσουν τις «εθελοντικές» (δηλ. αυτοφυείς) σοδιές οι οποίες είναι το προϊόν της

διασταύρωσης μεταξύ διαφορετικών ΓΜ ποικιλιών και έχουν αναπτύξει την αντίστασή τους σε αρκετά κοινά ζιζανιοκτόνα.⁹³

- Η άγρια ζωή μπορεί να ζημιωθεί από τις τοξίνες στο περιβάλλον ή τις αλλαγές στις γεωργικές πρακτικές.⁹⁴

- Τα νέα χαρακτηριστικά των ΓΜ μπορούν να προκαλέσουν αλλεργίες.

- Εάν χρησιμοποιηθούν γονίδια «δείκτες» ανθεκτικά σε αντιβιοτικά ίσως περάσουν από τις τροφές σε βακτήρια στο πεπτικό σύστημα των ανθρώπων, μειώνοντας, συνεπώς, τη αποτελεσματικότητα των αντιβιοτικών στην προστασία της ανθρώπινης υγείας.

- Η επεξεργασία των ΓΜ ίσως έχει ακούσιες βιοχημικές επιπτώσεις στα φυτά, το οποίο μπορεί να επηρεάσει την τροφική ασφάλεια.

Όπως στο Βορρά έτσι και στο Νότο, η καλύτερη απόδοση της τροφικής ασφάλειας γίνεται μέσα από απλές λύσεις με τοπικό χαρακτήρα. Οι δραστικές μεταρρυθμιστικές πολιτικές που αφορούν τη γη και δίνουν σε άπορους χωρικούς πρόσβαση σε μικρές εκτάσεις γης θα πετύχουν πολύ καλύτερα την καταπολέμηση της πείνας από την εκδίωξη των μικρών αγροτών από τα αγροκτήματά τους ή ωθώντας τους σε εξάρτηση από τις γεωργικές επιχειρήσεις και στις εξαγωγές μονοκαλλιέργειας. Ακόμα και σε περιπτώσεις οξείας πείνας, συχνά, οι απλές βελτιώσεις στο τοπικό σύστημα διανομής τροφίμων και στα συστήματα αποθήκευσης είναι το μόνο που απαιτείται για να διασφαλιστεί ότι όλοι έχουν επαρκή πρόσβαση στην τροφή. Στη Ζάμπια υπάρχουν μεγάλα πλεονάσματα ταπιόκας στα βόρεια της χώρας, αλλά δε μπορούν να μετακινηθούν προς τον πεινασμένο νότο. Παρόμοια κατάσταση κυριαρχεί στην Αιθιοπία.

Ακόμα και οι «καλύτερες» προσπάθειες των διεθνών ινστιτούτων έχουν λίγα αποτελέσματα όσον αφορά τη λύση του προβλήματος της πείνας κατά τις τελευταίες δεκαετίες. Για την ακρίβεια, οι λύσεις με προσανατολισμό προς τις εξαγωγές έχουν αποδειχτεί ότι είναι αναπόσπαστο μέρος του προβλήματος. Αντιθέτως θα έπρεπε να υιοθετήσουν την παγκόσμια λύση της τοπικής τροφικής ασφάλειας.

ΤΙ, ΔΕΝ ΥΠΑΡΧΟΥΝ ΜΠΑΝΑΝΕΣ;

Η επίτευξη της τοπικής τροφικής ασφάλειας δε θα έθετε τέλος σε ολόκληρο το εμπόριο γεωργικών προϊόντων. Αντίθετα, οι χώρες θα προσπαθούσαν να γίνουν επαρκείς στα προϊόντα τροφίμων που ταιριάζουν καλύτερα στο δικό τους κλίμα, το έδαφος και τις γεωργικές μεθόδους, ταυτόχρονα βασιζόμενοι στο απομένον εμπόριο σε μακρινές αποστάσεις για την προμήθεια προϊόντων που δε μπορούν να παραχθούν σε κάθε περιοχή. Με αυτό τον τρόπο η επίτευξη της τοπικής τροφικής ασφάλειας θα περιόριζε την άσκοπη μεταφορά τροφών, εξαιτίας της προσπάθειας να καλυφθούν όσες περισσότερες από τις βασικές μας ανάγκες από πηγές που βρίσκονται πιο κοντά στο σπίτι μας. Θα επανέφερε την ποικιλότητα στη γη, δίνοντάς μας τη δυνατότητα να παρέχουμε τα απαραίτητα σε εμάς με τρόπο διατηρήσιμο και δίκαιο. Θα ξαναέχτιζε τις κοινότητες και τη σύνδεσή τους με τη γη χωρίς να σημαίνει ότι θα έπρεπε να μας λείπουν ο καφές, τα πορτοκάλια ή οι μπανάνες σε εύκρατα κλίματα.

Ωστόσο, εάν πρόκειται το απομένον διεθνές εμπόριο τροφίμων να μην υπονομεύσει το στόχο της τροφικής ασφάλειας στις περιφέρειες των εξαγωγών, θα πρέπει να διεξάγεται δίκαια και με τρόπο που θα ελαχιστοποιεί την οικολογική του επίπτωση. Κάποιοι σχολιαστές έχουν συνοψίσει αυτή την άποψη στην προσέγγιση «Μίλια Δίκαιου Εμπορίου» η οποία συνδυάζει τις απαιτήσεις του δίκαιου εμπορίου με τις αποστάσεις (μίλια) που διανύουν τα τρόφιμα.⁹⁵ Σύμφωνα με αυτή την προσέγγιση, οι σοδιές των εξαγωγών θα παράγονταν κυρίαρχα από μικρούς αγρότες με τη χρήση διατηρήσιμων γεωργικών μεθόδων και προερχόμενων από πηγές όσο το δυνατό κοντινότερες στην αγορά ώστε να μειωθούν οι μεταφορές. Ως προέκταση του καθεστώτος των εγχώριων μεριδίων και των δίκαιων αρχικών τιμών, τα Μίλια Δίκαιου Εμπορίου θα απαιτούσαν από τις χώρες εισαγωγής να εγγυηθούν την αγορά μια συγκριμένης ποσότητας αγαθών εντός ενός εγγυημένου εύρους τιμών. Κατά το μέτρο του δυνατού, αυτός ο τρόπος θα μπορούσε να αποφέρει στα έθνη των εξαγωγών ένα ασφαλές επίπεδο εισοδημάτων, τα οποία θα μπορούσαν να χρησιμοποιήσουν για να επιτύχουν τον υπερβαίνοντα στόχο της διαφοροποίησης της τοπικής παραγωγής. Άλλο ένα μεγάλο πλεονέκτημα των Μιλίων Δίκαιου Εμπορίου για τους καταναλωτές και τους παραγωγούς είναι ότι θα απομάκρυνε από τις διεθνικές αγροτικές επιχειρήσεις, που κυριαρχούν στο παγκόσμιο εμπόριο σοδίων προς πώληση, τη δύναμη να στρέφουν την μία παραγωγική χώρα εναντίον της άλλης.

ΕΥΚΑΙΡΙΕΣ ΓΙΑ ΑΛΛΑΓΗ

Για χάρη της τροφικής ασφάλειας, της καλής κατάστασης των ζώων και της προστασίας του περιβάλλοντος, για να ανοικοδομηθούν οι αγροτικές οικονομίες και οι κοινότητες και για να αντιμετωπιστεί σωστά η απειλή της παγκόσμιας κλιματικής αλλαγής, είναι ζωτικής σημασίας να γίνει επανατοπικοποίηση της παραγωγής των τροφών. Αυτό, όμως, δεν θα είναι εύκολο να επιτευχθεί. Απαιτείται συλλογική «αλλαγή πνεύματος» για τη λογική αυτής της νέας κατεύθυνσης ώστε να υπερισχύσει η γεωργία και σημαντική πολιτική θέληση για να υπερνικηθεί αυτή η ορμή που μας ωθεί προς την αντίθετη κατεύθυνση. Οι διεθνείς συμβάσεις θα πρέπει να αλλάξουν, και συγκεκριμένα οι κανόνες του ΠΟΕ, που δεν επιτρέπουν στις χώρες να κάνουν επιλογές μεταξύ εισαγωγή με βάση τον τρόπο που έχουν παραχθεί ή να εγείρουν φραγμούς για να προστατεύσουν την τοπική τροφική ασφάλεια.

Αυτές είναι αδιαμφισβήτητα τεράστιες προκλήσεις. Παρ' όλα αυτά αρκετές φωνές επιρροής έχουν μιλήσει υπέρ της τοπικοποίησης της γεωργίας. Ο πρώην πρόεδρος της Επιτροπής του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου για τη Γεωργία και την Αγροτική Ανάπτυξη, Φρίντριχ Γουίλελμ Γκραφ ζου Μπάρινγκντορφ, καλοδέχτηκε αυτή την προσέγγιση και ζήτησε να συζητηθεί όχι μόνο στις Βρυξέλες, αλλά και στο ΠΟΕ και σε όλα τα υπουργεία γεωργίας και περιβάλλοντος. Ο γερμανός υπουργός γεωργίας Ρένατ Κούναστ έχει επίσης απαιτήσει οι αλλαγές στην γεωργία της Ευρώπης να έχουν ως αποτέλεσμα «ένα μεγάλο άλμα μπροστά για τις τοπικές οικονομίες». ⁹⁶

Η κρίση στη γεωργία είναι τόσο οξεία ώστε η πίεση για δραστική αλλαγή να αυξάνεται από όλες τις κατευθύνσεις. Περισσότερο τώρα παρά ποτέ, οι παραγωγοί του Νότου απορρίπτουν τη «λύση» της εξάρτησης των αγορών. Οι καταναλωτές του Βορρά όλο και περισσότερο αντιλαμβάνονται ότι πληρώνουν, στην πραγματικότητα, τις τριπλάσιες τιμές για τα τρόφιμα, μέσα από τις τιμές των καταστημάτων, τους φόρους που χρηματοδοτούν τις επιχορηγήσεις και μέσα από τις εξωτερικές δαπάνες που επιβάλλει η εντατική γεωργία στα ζώα των αγροκτημάτων, τις αγροτικές κοινότητες, την ανθρώπινη υγεία και το περιβάλλον.

Οι πιέσεις των προϋπολογισμών επίσης συγκεντρώνουν τις σκέψεις στο Βορρά. Για παράδειγμα, η ΚΑΠ κοστίζει περισσότερο από 40 εκατομμύρια ευρώ, περίπου το μισό του συνολικού προϋπολογισμού της ΕΕ και εκατό φορές περισσότερο από τον προϋπολογισμό για τη νεολαία, τον πολιτισμό και την

εκπαίδευση. 300 φορές περισσότερο από τον προϋπολογισμό της ΕΕ για το περιβάλλον και 200 φορές περισσότερο από τον προϋπολογισμό για την προστασία των καταναλωτών. Η προοπτική της επέκτασης αυτού του επιπέδου των δαπανών σε δέκα νέα μέλη, σε μεγάλο βαθμό, έδωσε την ώθηση για τη μεταρρύθμιση της ΚΑΠ. Σε αυτή την περίπτωση οι αγρότες στις υποψήφιες για ένταξη χώρες, αρχικά θα λάμβαναν επιχορηγήσεις που θα αντιστοιχούσαν μόνο στο ένα τέταρτο του επιπέδου των ομολόγων τους στα υφιστάμενα κράτη-μέλη.

Πουθενά δεν είναι πιο οξεία η πίεση για αλλαγή από ότι στον ΠΟΕ όπου η γεωργία είναι σαφώς το πιο αμφισβητούμενο θέμα της ημερήσιας διάταξης. Ο αναπτυσσόμενος κόσμος απαιτεί μεγαλύτερη ελευθερία για την προστασία της τροφικής του κυριαρχίας, ενώ ο αναπτυγμένος κόσμος απαιτεί μεγαλύτερη πρόσβαση στις αγορές του. Η ΕΕ και οι Η.Π.Α. βρίσκονται σε διαμάχη και δεν μπορούν να συμφωνήσουν σε ένα πακέτο «παραχωρήσεων» και τα κράτη-μέλη της ΕΕ με το ζόρι μπορούν να συμφωνήσουν στην έκταση και το ρυθμό της μεταρρύθμισης της ΚΑΠ. Το αδιέξοδο απειλεί να καθυστερήσει τον γύρο των διαπραγματεύσεων της Ντόχα του ΠΟΕ. Μόλις τρεις μήνες πριν τη διορία που έληγε το Μάρτιο του 2003 για την επίλυση των διαφορών επί της Συμφωνίας για τη Γεωργία, ο ΠΟΕ εξέδωσε ένα κείμενο διαπραγματεύσεων 90 σελίδων, το οποίο, σύμφωνα με τα λόγια του Ινστιτούτου για τη Γεωργία και την Πολιτική Εμπορίου (ΙΓΠΕ), αποκάλυπτε «τεράστιες διαφορές μεταξύ των προτάσεων από τις αναπτυσσόμενες και τις αναπτυσσόμενες χώρες». ⁹⁷ Η διευθύντρια εμπορίου του ΙΓΠΕ, Σοφία Μέρφι, σχολίασε: «Απλώνει την πραγματικότητα έτσι ώστε να νομίζεις ότι ο ΠΟΕ μπορεί να πάρει 90 σελίδες τεράστιων διαφορών και να τις μετατρέψει σε 10 σελίδες συμφωνίας μέσα σε τρεις μήνες». ⁹⁸ Για την ακρίβεια η πραγματικότητα δεν απλωνόταν και η διορία χάθηκε. Κάτι σε αυτό το αδιέξοδο πρέπει να υποχωρήσει: πρέπει να είναι η υποκριτική επιμονή του ανεπτυγμένου κόσμου για την απελευθέρωση στον αναπτυσσόμενο κόσμο κι όχι τα εισοδήματα και η τροφική ασφάλεια των εκατομμυρίων των φτωχότερων ανθρώπων σε όλο τον κόσμο.

Η διεθνής κοινότητα αντιμετωπίζει ένα δίλλημα. Ήδη βλέπει το κόστος της παράδοσης της παραδοσιακής παραγωγής τροφίμων στις διεθνείς αγροτικές επιχειρήσεις, με την περιφρόνησή τους για την ιδιαιτερότητα της τοποθεσίας, των ανθρώπων και του περιβάλλοντος, και παρ' όλα αυτά φαίνεται ανίσχυρη να αντισταθεί στις δυνάμεις που επιβάλλουν αυτά τα κόστη. Η τοπικοποίηση

προσφέρει τη χαμένη κεντρική δύναμη για αντίσταση και την παγκόσμια λύση για την τοπική τροφική ασφάλεια.

5. Εισαγωγή – σύντομη αναδρομή στην ιστορία της Μετάφρασης

Όταν, πριν από χιλιάδες χρόνια, ο άνθρωπος συνειδητοποίησε την ύπαρξή του, δημιούργησε τη γλώσσα στην προσπάθειά του να επικοινωνήσει με τους άλλους και να εκφράσει τις σκέψεις και τα συναισθήματά του. Με το πέρασμα των χρόνων και τη δημιουργία οργανωμένων κοινωνιών έγινε ορατή και η διαφορετικότητά του σε σχέση με τους υπόλοιπους, η οποία, μεταξύ άλλων τρόπων, εκφράστηκε και μέσα από τη δημιουργία γλωσσικών συνόλων που αποτέλεσαν έναν κώδικα επικοινωνίας και ανταλλαγής μηνυμάτων (Μπαμπινιώτης, 2002).

Ενώ ο αρχικός στόχος της επικοινωνίας είχε επιτευχθεί, η ανάπτυξη πληθώρας τέτοιων γλωσσικών συνόλων προκάλεσε μία δευτερογενή δυσκολία που αφορούσε πλέον τη συνεννόηση ανθρώπων που εκφράζονταν μέσα από διαφορετικές γλώσσες. Έτσι προκύπτει η ανάγκη της γλωσσικής διαμεσολάβησης που κατέληξε στην έννοια της *μετάφρασης*. Σύμφωνα με τον Πήτερ Νιούμαρκ (Newmark, 1995) τα πρώτα ίχνη της μετάφρασης συναντώνται γύρω στο 3.000 π.Χ. κατά τη διάρκεια του Παλαιού Αιγυπτιακού Βασιλείου, στην περιοχή του Πρώτου Καταράκτη, όπου βρέθηκαν επιγραφές σε δύο γλώσσες.

Το σημείο σταθμός στην ιστορία της μετάφρασης υπήρξε η μετάφραση της Βίβλου από τον Άγιο Ιερώνυμο τον 4^ο αιώνα π.Χ.. ο Άγιος Ιερώνυμος [το πλήρες όνομα είναι Ευσέβιος Ιερώνυμος Σωφρόνιος (Eusebius Hieronymus Sophronius)] γεννήθηκε μεταξύ του 340 και του 347 στην πόλη Στριδώνα ανάμεσα στα σύνορα των Ρωμαϊκών διοικητικών περιφερειών της Δαλματίας και της Παννονίας. Αφού ταξίδεψε για αρκετά χρόνια κατέληξε στη Βηθλεέμ το 386 όπου εγκαταστάθηκε σε ένα μοναστήρι. Εκεί έκανε τη μετάφραση της Παλαιάς και της Καινής Διαθήκης στα Λατινικά, η οποία αναγνωρίστηκε ένδεκα αιώνες αργότερα ως η επίσημη έκδοση της Βίβλου. Έτσι καθιερώθηκε ως ο προστάτης Άγιος των μεταφραστών και εορτάζεται τις 30 Σεπτεμβρίου.

Ένα από τα πιο χαρακτηριστικά παραδείγματα της σπουδαιότητας της μετάφρασης είναι η διάσημη Στήλη της Ροζέτας. Πρόκειται για μία πέτρινη πλάκα από γρανοδιορίτη βάρους 720 κιλών που ανακαλύφθηκε από τα γαλλικά στρατεύματα του Ναπολέοντα το 1798 στο ναό του Πτολεμαίου Έτου Επιφανούς

και τοποθετείται χρονικά στον 2^ο π.Χ. αιώνα. Πάνω της υπάρχουν χαραγμένες δύο γλώσσες, η αιγυπτιακή και η ελληνική, σε τρία διαφορετικά συστήματα γραφής, τα ιερογλυφικά, τα δημώδη αιγυπτιακά και τα ελληνικά. Ο Γάλλος φιλόλογος και αιγυπτιολόγος Ζαν-Φρανσουά Σαμπολλιόν ήταν αυτός που κατάφερε το 1822 να αποκρυπτογραφήσει την αιγυπτιακή ιερογλυφική γραφή χρησιμοποιώντας την ελληνική γλώσσα και βασιζόμενος κυρίως στα ονόματα του βασιλιά Πτολεμαίου και της Αρσινόης που αναγράφονται στη στήλη.

Η επιχείρηση μιας ιστορικής αναδρομής και της αποτύπωσης της πορείας της μετάφρασης ανά τους αιώνες θα χρειαζόταν πολύ περισσότερες σελίδες, παρ' όλα αυτά μπορούμε να σταθούμε σε μερικές βασικές χρονικές φάσεις που θεωρήθηκαν σημαντικές και επηρέασαν τη διαμόρφωση των διαφόρων τάσεων.

Ξεκινώντας από την αρχαιότητα, όπως αναφερθήκαμε νωρίτερα, και προχωρώντας προς το σήμερα δε μπορούμε να μην αναφερθούμε στη Ρωμαϊκή εποχή και στη Ρωμαϊκή λογοτεχνία η οποία συχνά χρησιμοποιήθηκε για να κατηγορηθούν οι Ρωμαίοι ως ανεπαρκείς στη διαμόρφωση τη δικής τους δημιουργικής γραφής, τουλάχιστον όχι μέχρι τον 1^ο αιώνα π.Χ. (Bassnett, 1996). Ως μορφές που ξεχώρισαν ο Οράτιος και ο Κικέρωνας, σε αναφορές τους για τη μετάφραση κάνουν ένα σημαντικό διαχωρισμό μεταξύ της μετάφρασης λέξη προς λέξη και της μετάφρασης νόημα προς νόημα.

Ένα ουσιαστικό χαρακτηριστικό της περιόδου της Αναγέννησης είναι η επιβεβαίωση του παρόντος μέσα από τη χρήση του σύγχρονου ύφους και των ιδιωτισμών. Η μετάφραση στην Ευρώπη της Αναγέννησης έπαιξε κεντρικό ρόλο και δεν ήταν μια δευτερεύουσα δραστηριότητα. Αντιθέτως είχε κυρίαρχη θέση ασκώντας δύναμη διαμόρφωσης στην πνευματική ζωή της εποχής. Σε κάποιες περιπτώσεις ο μεταφραστής παρουσιάζεται ως επαναστάτης – ακτιβιστής παρά ένας απλός υπηρέτης ενός συγγραφέα ή πρωτότυπου κειμένου (Bassnett, 1996).

Κατά τον 17^ο αιώνα μια από τις πιο σημαντικές προσωπικότητες, ο Γάλλος φιλόσοφος, μαθηματικός και συγγραφέας Ρενέ Ντεκάρτ (1596 – 1650), κάνει μια προσπάθεια διατύπωσης μιας μεθόδου επαγωγικού διαλογισμού για τη διαμόρφωση κανόνων σχετικά με την αισθητική της γλωσσικής παραγωγής. Μεταξύ των ετών 1625 και 1660, στην εποχή του Γαλλικού Κλασικισμού η Γαλλία βιώνει μία αξιολογητή αύξηση της τάσης για μετάφραση των κλασικών συγγραφέων.

Στον 18^ο αιώνα ήταν ευρέως διαδεδομένη η έννοια του μεταφραστή ως μιμητή με ηθικό καθήκον και προς το αρχικό του θέμα και προ του παραλήπτη, αντίληψη

που υπέστη όμως σημαντικές αλλαγές καθώς η αναζήτηση για τρόπους κωδικοποίησης και περιγραφής των διαδικασιών της λογοτεχνικής δημιουργίας μεταβαλλόταν εξίσου.

Φτάνοντας στο πρώτο μισό του 20^{ου} αιώνα η συζήτηση για τη θεωρία και την πρακτική της μετάφρασης κάνει λόγο για τη συνέχιση πολλών από τις Βικτωριανές έννοιες περί μετάφρασης – την εμμονή στην κυριολεξία, τον αρχαϊσμό, τον σχολαστικισμό καθώς και την παραγωγή κειμένων για μια την αφρόκρεμα της κοινωνίας.

6. Θεωρία της Μετάφρασης

6.1 Τι είναι Μετάφραση

Η παγκόσμια ιστορία της Μετάφρασης βρίθει από ορισμούς οι οποίοι διαμορφώθηκαν με το πέρασμα των ετών επηρεασμένοι από κοινωνικούς, οικονομικούς, πολιτικούς, πνευματικούς και άλλους συσχετισμούς και εξελίχθηκαν από την πιο απλή στην πιο σύνθετη μορφή τους. Κάθε προσπάθεια απόδοσης της πραγματικής έννοιας προσέθεσε μια νέα διάσταση δημιουργώντας την εικόνα μιας πολυσύνθετης διαδικασίας που είναι αδύνατον να περιοριστεί σε μία μόνο εκδοχή.

Παρ' όλα αυτά, καλό είναι να γίνει μια απόπειρα αποσαφήνισης κάποιων όρων ώστε να υπάρχει μια κοινή βάση κατανόησης.

Το Λεξικό της Νέας Ελληνικής Γλώσσας του Γ. Μπαμπινιώτη προσφέρει μία αρκετά σαφή περιγραφή του όρου μετάφραση, καθώς και μια διαφωτιστική επεξήγηση των παραπλήσιων σε αυτόν όρων.

«Μετάφραση:

- Η διαδικασία της μεταφοράς και απόδοσης ενός κειμένου (προφορικού ή γραπτού) σε γλώσσα ή μορφή γλώσσας διαφορετική από αυτή της παραγωγής του: κατά λέξη/ ελεύθερη / λογοτεχνική μετάφραση
- Το κείμενο που προκύπτει από την παραπάνω διαδικασία
- Μεταφράσεις (οι) βιβλία με κείμενα αρχαίων ελληνικών ή λατινικών σε νεοελληνική απόδοση για μαθητική – σχολική χρήση

Μετάφραση – μεταγλώττιση – διερμηνεία – παράφραση απόδοση – ερμηνεία – εξήγηση – διασκευή

Όλες οι λέξεις δηλώνουν μία μεταγλωσσική επεξεργασία του κειμένου. Η ερμηνεία (αρχικά λεγόταν και εξήγηση «καθοδήγηση», πλοήγηση το κείμενο) είναι η

προσπάθεια να αναλυθεί φιλολογικά ένα κείμενο, να δειχθούν τα νοήματα, οι ιδέες και οι προθέσεις του συγγραφέα στο συγκεκριμένο κείμενο και να αξιολογηθεί η σημασία του. Η **μετάφραση**, προκειμένου για κείμενο, είναι η «μετά-βαση» από μία γλώσσα (π.χ. Αγγλικά) σε άλλη (π.χ. μετάφραση στα Ελληνικά). Η μετάφραση προϋποθέτει κανονικά δύο διαφορετικές γλώσσες. Αν η μετάφραση αφορά τον προφορικό λόγο και γίνεται συγχρόνως με την ομιλία (παραγωγή προφορικού κειμένου), τότε χαρακτηρίζεται ως **διερμηνεία**. Αν η μετάφραση γίνεται σε μορφές (αρχαία και νέα, μεσαιωνική και νέα, κ.ο.κ.) της ίδιας γλώσσας, τότε είτε χρησιμοποιείται καταχρηστικώς η λ. μετάφραση (μετάφραση του Ομήρου από τα Αρχαία στα Νέα Ελληνικά) είτε χρησιμοποιείται ο ειδικός διαφοροποιητικός όρος **μεταγλώττιση** (στη λογοτεχνία χρησιμοποιήθηκε και ο όρος **μεταγραφή**). Στην ελληνική γλώσσα έχει επικρατήσει ο όρος μετάφραση και στις δύο περιπτώσεις, ενώ το μεταγλώττιση χρησιμοποιείται στην πράξη κυρίως για να δηλωθεί η μεταφρασμένη ομιλία των προσώπων ενός κινηματογραφικού ή τηλεοπτικού έργου (ή ντοκιμαντέρ κλπ.). Η μετάφραση ενός κειμένου μπορεί να είναι απόλυτα πιστή («κατά λέξη») ή, περισσότερο ή λιγότερο, ελεύθερη («κατά το νόημα»). Η πολύ ελεύθερη μετάφραση, που αποδίδει αδρομερώς το αρχικό (πρωτότυπο) κείμενο, δημιουργώντας μέσα από αυτό ένα παράλληλο κείμενο, λέγεται **παράφραση**. Όταν το παραγόμενο κείμενο απομακρύνεται περισσότερο από το πρωτότυπο, τότε έχουμε ελεύθερη απόδοση, ενώ όταν η απομάκρυνση είναι τέτοια και τόση, που να δημιουργείται ένα νέο κείμενο, βασισμένο απλώς στο πρωτότυπο, γίνεται λόγος για **διασκευή**. Σε όλες αυτές τις περιπτώσεις δημιουργούνται νέα κείμενα, που συνδέονται με το αρχικό με μεγαλύτερη ή μικρότερη **διακειμενική** σχέση, είναι δηλαδή μεταξύ τους **διακείμενα**.»

Σύμφωνα με το Νιούμαρκ (1995) η μετάφραση «είναι μία τέχνη που συνίσταται στην προσπάθεια αντικατάστασης ενός γραπτού μηνύματος και/ή μιας δήλωσης σε μία γλώσσα από το ίδιο μήνυμα και/ή δήλωση σε μία άλλη γλώσσα. Κάθε τέτοια άσκηση συνεπάγεται κάποιο είδος απώλειας του νοήματος εξαιτίας ενός αριθμού παραγόντων. Προκαλεί συνεχή ένταση, μια διαλεκτική, μία συζήτηση που βασίζεται στις αξιώσεις της κάθε γλώσσας».

Το ερμηνευτικό λεξικό της αγγλικής γλώσσας του Πανεπιστημίου της

Οξφόρδης περιγράφει τη μετάφραση ως τη «*γραπτή ή προφορική απόδοση της έννοιας μιας λέξης, μιας ομιλίας, ενός βιβλίου, κλπ. σε μια άλλη γλώσσα*».

Στο βιβλίο τους «*The Theory and Practice of Translation*» οι Nida και Taber ορίζουν τη μετάφραση ως «τη διαδικασία κατά την οποία γίνεται μια προσπάθεια αναδόμησης της πληρέστερης και ακριβέστερης ισάξιας προσέγγισης ενός μηνύματος από τη γλώσσα – πηγή προς τη γλώσσα – στόχο, αρχικά στο εννοιολογικό επίπεδο και στη συνέχεια στο υφολογικό. Πρέπει, δηλαδή, και τα δύο κείμενα να μεταδίδουν στον παραλήπτη, στο μεγαλύτερο δυνατό βαθμό, το ίδιο μήνυμα, λαμβάνοντας υπόψη και τους εκάστοτε φυσικούς γλωσσικούς περιορισμούς».

Πέρα όμως από τον βασικό ορισμό, κατά τη διάρκεια της μελέτης της μετάφρασης, αρκετοί ήταν εκείνοι που προσπάθησαν να αποδώσουν και συγκεκριμένα χαρακτηριστικά και να ορίσουν τις αρχές πάνω στις οποίες θα πρέπει να βασίζεται ο μεταφραστής για την επιτυχή ολοκλήρωση του έργου του.

Πιο συγκεκριμένα, ένας από τους πρώτους διαμορφωτές της μεταφραστικής θεωρίας, ο Γάλλος ουμανιστής Ετιέν Ντολέ (Etienne Dolet, 1509 – 1546) στο έργο του “*La manière de bien traduire d’ une langue en autre*” (Πώς να μεταφράζεις καλά από τη μια γλώσσα στην άλλη) καθόρισε πέντε βασικές αρχές για τον μεταφραστή (Bassnett, 1996):

1. Ο μεταφραστής πρέπει να κατανοεί πλήρως την έννοια και το νόημα του αρχικού συγγραφέα, αν και είναι ελεύθερος να διευκρινίζει τις ασάφειες.
2. Ο μεταφραστής θα πρέπει να έχει τέλεια γνώση και των δύο γλωσσών – της γλώσσας – πηγής και της γλώσσας – στόχου.
3. Ο μεταφραστής θα πρέπει να αποφεύγει τις αποδόσεις λέξη-προς-λέξη.
4. Ο μεταφραστής θα πρέπει να χρησιμοποιεί τις μορφές του λόγου που έχουν την πιο κοινή χρήση.
5. Ο μεταφραστής θα πρέπει να επιλέγει και να διευθετεί τις λέξεις με κατάλληλο τρόπο ώστε να παράγεται ο σωστός τόνος.

Ο σπουδαίος μεταφραστής του Ομήρου, Τζορτζ Τσάπμαν (George Chapman, 1559 – 1634), επαναλαμβάνοντας τα λεγόμενα του Ντολέ κι επαυξάνοντας δήλωσε ότι ο μεταφραστής πρέπει:

- ❖ Να αποφύγει τις αποδόσεις λέξη-προς-λέξη
- ❖ Να προσπαθεί να αγγίξει το «πνεύμα» του πρωτότυπου
- ❖ Να αποφεύγει τις πολύ ελεύθερες μεταφράσεις, βασιζοντας τη μετάφραση στη λόγια διερεύνησης άλλων εκδοχών και γλωσσών.

Προς το τέλος του 18^{ου} αιώνα ο Σκωτσέζος ιστορικός, δικαστής και συγγραφέας Λόρδος Αλεξάντερ Φρέιζερ Τάιτλερ (Alexander Fraser Tytler, 1747 – 1813) στο πρώτο του σημαντικό έργο για τις διαδικασίες της μετάφρασης “*The Principles of Translation*” το 1791 (Οι Αρχές της Μετάφρασης), έγραψε:

«Η καλή μετάφραση είναι εκείνη στην οποία το περιεχόμενο του πρωτότυπου έργου έχει εμποπιστεί απόλυτα σε μια άλλη γλώσσα, γίνεται ευδιάκριτα κατανοητό και γίνεται τόσο έντονα αισθητό από τον ντόπιο της χώρας στην οποία ανήκει η γλώσσα αυτή όσο και από εκείνους που μιλούν τη γλώσσα του πρωτότυπου έργου» (Newmark, 1995). Παράλληλα διατύπωσε τις ακόλουθες τρεις βασικές αρχές:

- Η μετάφραση θα πρέπει να είναι ένα ολοκληρωμένο αντίγραφο της ιδέας του πρωτότυπου έργου.
- Το ύφος και ο τρόπος της γραφής θα πρέπει να έχουν τον ίδιο χαρακτήρα με αυτόν του πρωτότυπου.
- Η μετάφραση θα πρέπει να έχει όλη την άνεση της πρωτότυπης σύνθεσης.

Το γεγονός ότι αυτός ο κλάδος έχει δεχθεί τόσες επιρροές και έχει γίνει αντικείμενο πολυετών μελετών, μας προκαλεί ενδιαφέρον να διερευνήσουμε ακόμα πιο βαθιά ορισμένες πτυχές του και να μπούμε στην ουσία της μεταφραστικής διαδικασίας.

6.2 Τύποι μετάφρασης, προσεγγίσεις, διαδικασίες και βασικές τεχνικές

Τύποι

Η ποικιλομορφία που διαπιστώσαμε στον ορισμό της έννοιας του όρου μετάφραση συνεχίζεται, σε μικρότερο ίσως βαθμό, και στο κομμάτι που αφορά

τους τύπους και τις τεχνικές της μετάφρασης. Παρ' όλα αυτά διατυπώνονται απόψεις, που όπως φαίνεται από τη διαθέσιμη βιβλιογραφία, έχουν κοινή βάση και καταλήγουν σε κοινά αποδεκτά συμπεράσματα.

Στη βάση όλων, όσον αφορά τους τύπους της μετάφρασης, βρίσκεται το δοκίμιο *“On Linguistic Aspects of Translation”* (Επί των Γλωσσολογικών Απόψεων για τη Μετάφραση) του Ρώσου γλωσσολόγου και λογοτεχνικού θεωρητικού Ρόμαν Οσιπόβιτς Τζέικομπσον (Roman Osipovich Jakobson, 1896 – 1982), στο οποίο δηλώνει ότι το νόημα μίας λέξης είναι γλωσσολογικό φαινόμενο. Χρησιμοποιώντας τη σημειολογία εξηγεί ότι το νόημα καθορίζεται από αυτόν που κοινοποιεί το μήνυμα κι όχι το μήνυμα αυτό καθαυτό. Επομένως, το γλωσσικό προφορικό σήμα είναι αυτό που δίνει το νόημα σε ένα αντικείμενο. Σύμφωνα με τον Τζέικομπσον, η εξήγηση αυτού του σήματος, και συνεπώς η μετάφραση, μπορεί να γίνει με τρεις τρόπους:

- ❖ Ενδο-γλωσσικά (επαναδιατύπωση): μια ερμηνεία των προφορικών σημάτων με την αντικατάστασή τους από άλλα σήματα εντός της ίδιας γλώσσας.
- ❖ Δια-γλωσσικά: η αντικατάσταση των προφορικών σημάτων από άλλα σήματα που ανήκουν σε διαφορετική γλώσσα.
- ❖ Ενδο-σημειολογικά (μεταλλαγή): η εξήγηση των προφορικών σημάτων με τρόπο κατά τον οποίο η έμφαση δίδεται όχι πλέον στις λέξεις αλλά το γενικότερο μήνυμα που πρέπει να μεταδοθεί.

Προσεγγίσεις

Δύο είναι οι βασικοί τρόποι ανάμεσα τους οποίους μπορεί να κινηθεί ο μεταφραστής ξεκινώντας την επαφή του με το κείμενο και αφορούν το κατά πόσο έχει εμπιστοσύνη στη διαίσθησή του (1^η μέθοδος) και το κατά πόσο εμπιστεύεται τις δυνάμεις του όσον αφορά την ανάλυση του κειμένου (2^η μέθοδος).

1^η προσέγγιση: ο μεταφραστής ξεκινά με την κατά λέξη μετάφραση πρόταση προς πρόταση της πρώτης παραγράφου ή κεφαλαίου για να «αφουγκραστεί» το κείμενο και να αισθανθεί τον τόνο του και στη συνέχεια εσκεμμένα αποστασιοποιείται, επανεξετάζει τη θέση του και συνεχίζει με την ανάγνωση του υπόλοιπου κειμένου της γλώσσας-στόχου.

2^η προσέγγιση: ο μεταφραστής διαβάζει ολόκληρο το κείμενο δύο ή τρεις φορές και εντοπίζει την πρόθεση του συγγραφέα, το ύφος, την ιδιόλεκτο και τον

τόνο γραφής, σημειώνει τις δύσκολες λέξεις και τα δυσνόητα σημεία και ξεκινά την ουσιαστική μετάφραση μόνο αφού έχει βρει τον προσανατολισμό του.

Διαδικασίες

Παρά τις διαφορές μεταξύ των απόψεων περί των τεχνικών, τρεις είναι οι βασικές διαδικασίες που λαμβάνουν χώρα κάθε φορά που ο μεταφραστής ξεκινά την εργασία του. Αρχικά είναι η αποδόμηση και ανάλυση του πρωτότυπου κειμένου της γλώσσας - πηγής. Όποια κι αν είναι η τεχνική ή οι τεχνικές που θα επιλέξει ο κύριος στόχος του είναι να κάνει τη σωστή αποκωδικοποίηση των νοημάτων. Ακολουθούν οι βασικές λειτουργίες της μετάφρασης, η οποία μπορεί να είναι *άμεση* και στην βάση της συντακτικής αντιστοιχίας μεταξύ της γλώσσας – πηγής και της γλώσσας – στόχου ή *έμμεση* μέσα από τα υποβόσκοντα λογικά μηνύματα. Τέλος συντελείται η μορφοποίηση και δόμηση του νέου κειμένου σε σχέση με διάφορα κριτήρια, όπως είναι η πρόθεση του συγγραφέα του πρωτότυπου έργου, το αναγνωστικό κοινό – στόχος και οι προσδοκίες του, οι συντακτικοί και γραμματικοί κανόνες της γλώσσας στόχου, κ.α..

Προς επίρρωση των παραπάνω οι Καναδοί γλωσσολόγοι και φωνολόγοι Ζαν Πωλ Βινεϊ (Jean Paul Vinay, 1910 - 1999) και Ζαν Ντάρμπελντ (Jean Darbelnet, 1904 - 1990) στο έργο τους “*Stylistique comparée du français et de l’anglais. Méthode de traduction*” (Συγκριτική υφολογία της γαλλικής και αγγλικής. Μέθοδος μετάφρασης) υποστηρίζουν ότι η μετάφραση μπορεί να κινηθεί προς κύριες κατευθύνσεις: την ευθεία και την πλάγια. «Όταν μεταξύ της γλώσσας πηγής και γλώσσας στόχου υπάρχει γλωσσικός ή μεταγλωσσικός παραλληλισμός ο μεταφραστής μπορεί να χρησιμοποιήσει ορισμένες απλές και άμεσες τεχνικές μετάβασης από τη μία γλώσσα στην άλλη. Όταν όμως υπάρχουν δομικές, υφολογικές ή μεταγλωσσικές αποκλίσεις είναι υποχρεωμένος να χρησιμοποιήσει πιο σύνθετες μεθόδους». (Κουτσιβίτης, 1994).

Ταυτόχρονα, και αφού έχει επιλεγεί ο τρόπος προσέγγισης, υπάρχουν τέσσερα βασικά επίπεδα τα οποία ο μεταφραστής θα πρέπει να έχει υπόψη του πριν και κατά τη διάρκεια της μετάφρασης.

1^ο επίπεδο: Το κείμενο της γλώσσας πηγής – αφορά κυρίως το ύφος γραφής (επίσημο, ανεπίσημο, δημοσιογραφικό, λόγιο, επιστημονικό, κλπ.)

2^ο επίπεδο: Το αναφορικό – αναφέρεται στα αντικείμενα και τα γεγονότα, αληθινά ή φανταστικά, τα οποία θα πρέπει ο μεταφραστής σταδιακά να οπτικοποιήσει και να δομήσει και τα οποία αποτελούν ουσιαστικό μέρος:

α) της κατανόησης (αποκωδικοποίησης)

β) της αναπαραγωγής (κωδικοποίησης)

3^ο επίπεδο: Το συνεκτικό – αφορά στον ειρμό της σκέψης, το συναισθηματικό τόνο (θετικό ή αρνητικό) και διάφορες προϋποθέσεις του κειμένου της γλώσσας-πηγής.

4^ο επίπεδο: Η φυσικότητα – αναφέρεται στην κοινή γλώσσα που θεωρείται κατάλληλη για το συγγραφέα ή τον ομιλητή σε μία δεδομένη κατάσταση.

Τεχνικές

Εξελίσσοντας τη θεωρία τους οι Βίνεϊ και Ντάρμπελντ προχώρησαν στον καθορισμό επτά τεχνικών της μετάφρασης από τις οποίες οι τρεις πρώτες αφορούν την ευθεία μετάφραση και οι τέσσερις επόμενες την πλάγια:

1. Δάνειο

Η χρήση του γίνεται συνήθως για την κάλυψη κάποιου μεταγλωσσικού κενού (νεολογισμοί, νέες έννοιες και τεχνικές, κλπ.) ή για τη μεταφορά υφολογικών ή εθνολογικών απόψεων, συχνά για προσωρινό σκοπό.

Το δάνειο είναι η απλούστερη από τις τεχνικές καθώς αφορά την αυτούσια μεταφορά μιας λέξης από τη μία γλώσσα στην άλλη. Έτσι η λέξη μεταφράζεται και αποδίδεται στην αντίστοιχη φωνητική δομή της γλώσσας-στόχου.

Είναι μια τεχνική που δε θα πρέπει να χρησιμοποιείται εκτενώς αλλά κυρίως για να προσθέσει μεγαλύτερη γλαφυρότητα στο κείμενο και αφού θα έχει εξαντληθεί η δυνατότητα αναζήτησης της αντίστοιχης λέξης στη γλώσσα-στόχο.

2. Έκτυπο

Σε αυτή την περίπτωση ο μεταφραστής δανείζεται το «σύνταγμα» (δύο ή περισσότερες λέξεις οι οποίες συνδέονται μεταξύ τους σχηματίζοντας συγκεκριμένη συντακτική ενότητα) από τη γλώσσα-πηγή και τη μεταφράζει κατά λέξη στη γλώσσα-στόχο. Στην τεχνική αυτή διακρίνονται δύο

κατηγορίες: το εκφραστικό έκτυπο και το συντακτικό ή δομικό έκτυπο. Στην πρώτη κατηγορία ο μεταφραστής σέβεται τη συντακτική δομή της γλώσσας-στόχου και ουσιαστικά μεταφράζει κατά λέξη. Στη δεύτερη κατηγορία ο μεταφραστής δημιουργεί μια νέα συντακτική δομή στη γλώσσα-στόχο.

3. Κατά λέξη μετάφραση

Κατά την τεχνική αυτή το τελικό κείμενο που δημιουργείται στη γλώσσα-στόχο είναι γραμματικά και νοηματικά σωστά αλλά ταυτόχρονα και «προφανές», δηλαδή είναι φανερό ότι πρόκειται για μετάφραση από άλλη γλώσσα. Στην κατά λέξη μετάφραση η μεταφορά από τη μία γλώσσα στην άλλη γίνεται με αυτάρκεια και χωρίς ιδιαίτερες δυσκολίες. Είναι μια εύκολη διαδικασία, με κρυφούς όμως κινδύνους, που εμφανίζεται συνήθως κατά τη μετάφραση μεταξύ γλωσσών που ανήκουν σε πολιτισμούς που συμπίπτουν σε πολλά σημεία.

4. Μετάταξη

Η μετάταξη αφορά την αντικατάσταση ενός μέρους του λόγου από άλλο χωρίς όμως να επηρεάζεται το νόημα του μηνύματος (π.χ. μετατροπή ενός ουσιαστικού σε ρήμα και το αντίστροφο, κλπ.). Το φαινόμενο αυτό συναντάται τόσο μεταξύ γλωσσών όσο και εντός της ίδιας γλώσσας. Η μετάταξη μπορεί να είναι:

α) *υποχρεωτική*: dès son lever □ as soon as he gets up

β) *προαιρετική*: après qu' il sera revenue – après son retour <-> after he comes back – after his return (Κουτσιβίτης, 1994)

5. Μετατροπία

Κατά τη μετατροπία ο μεταφραστής κάνει παραλλαγή του μηνύματος χωρίς να αλλάζει την ουσία του αναδεικνύοντας την δυνατότητα ανάγνωσης από άλλη οπτική πλευρά. Χρησιμοποιείται κυρίως όταν η κατά λέξη μετάφραση και η μετάταξη οδηγούν σε μια μετάφραση που έχει μεν σωστή γραμματική, δεν είναι, όμως, εύστοχη νοηματικά και υφολογικά και δεν είναι εύκολα αποδεκτή. Σε αυτή την περίπτωση βρίσκουμε και τους ευφημισμούς. Και πάλι συναντούμε δύο κατηγορίες της μετατροπίας:

α) στερεότυπη: the time when □ le moment où

β) ελεύθερη: it is not difficult to show – il est facile de démontrer
(Κουτσιβίτης, 1994)

6. Ισοδυναμία

Η τεχνική αυτή χρησιμοποιείται όταν δύο εκφράσεις, η μία στο πρωτότυπο έργο και η άλλη στο μετάφρασμα, περιγράφουν την ίδια κατάσταση με διαφορετικά υφολογικά, συντακτικά και γενικότερα γλωσσικά μέσα. Στην ισοδυναμία εξετάζεται το γενικό μήνυμα στο σύνολό του και συναντάται κυρίως στην απόδοση φραστικών ιδιωματισμών, παροιμιών, επιφωνημάτων, κλπ. Π.χ. «Μπορώ να τα βγάλω πέρα» - “I can pull it through”, «το αίμα νερό δε γίνεται» - “Blood is thicker than water”, «πω πω» - “wow”.

7. Προσαρμογή

Οι Βίνεϊ και Ντάρμπελντ θεωρούν αυτή την τεχνική μια έκφραση που κινείται στα όρια της μετάφρασης. Εφαρμόζεται σε περιπτώσεις στις οποίες η κατάσταση την οποία περιγράφει το μήνυμα στη γλώσσα-πηγή δεν υπάρχει στη γλώσσα-στόχο και συνεπώς αντιστοιχίζεται σε μία άλλη κατάσταση που μπορεί να γίνει κατανοητή στη γλώσσα-στόχο. Πρόκειται ουσιαστικά για μία ισοδυναμία καταστάσεων. Η τεχνική αυτή καλείται να δώσει τη λύση σε περιπτώσεις στις οποίες το πρωτότυπο κείμενο αναφέρεται σε πολιτικούς και κοινωνικούς θεσμούς, σε πολιτισμικά στοιχεία, κλπ. που είναι άγνωστα στον αναγνώστη ή που αδυνατούν να ερμηνευτούν με τη σωστή έννοια. Ταυτόχρονα, βέβαια, ο μεταφραστής δεν ξεχνά τη σημασία που πρέπει να δώσει στο νόημα του μηνύματος της γλώσσας-πηγής.

6.3 Μεταφραστικές δυσκολίες

Η μετάφραση, όπως και κάθε εργασία που αφορά την παραγωγή γραπτού λόγου, έχει δύο ουσιαστικές πλευρές. Την ευχάριστη, δημιουργική και γεμάτη πνευματικότητα πλευρά και την προβληματική, με δυσκολίες και εμπόδια που δυσχεραίνουν το έργο του μεταφραστή. Στις περιπτώσεις δε που η δυσκολία είναι

ανυπέρβλητη και κάνει την εμφάνισή του το «αμετάφραστο» η μετάφραση μπορεί να μετατραπεί σε μια απογοητευτική διαδικασία.

Η αρχική και πιο βασική δυσκολία είναι η ανακάλυψη του μηνύματος που επιθυμεί να επικοινωνήσει ο συγγραφέας του πρωτότυπου κειμένου και η επιτυχής απόδοσή του στη γλώσσα-στόχο του αναγνώστη. Η δυσχέρεια αυτή μπορεί να προκύψει εξαιτίας διαφόρων γλωσσικών, υφολογικών και σημασιολογικών παραγόντων όπως η γραμματική, η σύνταξη, η ορολογία, οι ιδιωτισμοί, το λοιπό περιεχόμενο του κειμένου, οι παροιμίες καθώς και το υπόβαθρο του συντάκτη του πρωτότυπου (μορφωτικό, οικονομικό, κοινωνικό, πολιτικό, θρησκευτικό, φυλετικό, κλπ.), οι περιβάλλουσες συνθήκες και η ατμόσφαιρα που επικρατούσαν κατά την περίοδο τη συγγραφής και πολλά άλλα στοιχεία.

Προσεγγίζοντας το ζήτημα αυτό από θεωρητική οπτική γωνία μπορούμε να ξεκινήσουμε από τη βάση των τεσσάρων τύπων της μεταφραστικής ισοδυναμίας που διατύπωσε ο Σλοβάκος θεωρητικός και επιστήμονας της μετάφρασης Αντόν Ποπόβιτς (Anton Popovič, 1933 – 1984):

➤ **Γλωσσολογική (ή πραγματιστική) ισοδυναμία:**

Αφορά την δυνατότητα ομοιογένειας μεταξύ των κειμένων των δύο γλωσσών, πηγής και στόχου. Αναφέρεται στις εκφράσεις που χρησιμοποιούμε σε επικοινωνιακές καταστάσεις και στον τρόπο που τις ερμηνεύουμε στο γενικό περιεχόμενο.

➤ **Παραδειγματική (ή γραμματική) ισοδυναμία:**

Αναζητά τη διασφάλιση του ότι η δομή της γλώσσας-πηγής και στοιχεία όπως ο χρόνος, ο αριθμός, το γένος, η φωνή (ενεργητική / παθητική) αποδίδονται επιτυχώς στη γλώσσα-στόχο.

➤ **Στυλιστική – υφολογική (ή λεξιλογική) ισοδυναμία:**

Αφορά τη *«λειτουργική ισοδυναμία των στοιχείων και στα δύο κείμενα, πρωτότυπο και μεταφρασμένο, στοχεύοντας σε μια εκφραστική ταυτότητα με την αμετάβλητη παράμετρο του πανομοιότυπου νοήματος»*. Αναφέρεται στην επίγνωση της ισοδυναμίας σε μεμονωμένες λέξεις (πολιτιστικά στοιχεία – από τα πιο συχνά εμφανιζόμενα είδη λεκτικών μονάδων που δύνανται να προκαλέσουν δυσκολία – λέξεις των οποίων το νόημα μπορεί να συναχθεί μόνο από τα συμφραζόμενα και όχι από κάποιο λεξικό) καθώς και σε μικρές ομάδες λέξεων, όπως ιδιωματικές φράσεις, μεταφορές και παροιμίες.

➤ **Κειμενική (ή συνταγματική) ισοδυναμία:**

Υπάρχουν δύο κύριες πλευρές της κειμενικής ισοδυναμίας (Μόνα Μπέικερ - Mona Baker, 1953-).

❖ Η πρώτη αφορά τη θεματική δομή – ο τρόπος με τον οποίο οι πληροφορίες συνδέονται μεταξύ τους και αναπτύσσονται. Γλωσσολογικά αναφερόμαστε στο θέμα (τι αφορά η πρόταση) και στο ρυθμό (τι λέει ο συγγραφέας για το θέμα). Η δυσκολία έγκειται στην κατανόηση από το μεταφραστή και την καθαρή αναπαραγωγή της ροής των πληροφοριών του πρωτότυπου κειμένου και την πιθανή διευκρίνιση ορισμένων σημείων του πρωτότυπου στο μετάφρασμα.

❖ Η δεύτερη πλευρά αφορά την κειμενική συνοχή – Σύμφωνα με την Μπέικερ η συνοχή είναι «ένα δίκτυο λεξιλογικών, γραμματικών και άλλων σχέσεων οι οποίες παρέχουν τις συνδέσεις μεταξύ των διαφόρων μερών ενός κειμένου». Η συνοχή μπορεί να διαχωριστεί σε διάφορες συνιστώσες, από τις οποίες η πιο σημαντική ίσως είναι οι **σύνδεσμοι**. Σχετικά συχνά κατά τη μετάφραση χρειάζεται η προσθήκη ενός συνδέσμου (π.χ. συμπερασματικού = άρα, επομένως, κλπ.) που θα καθοδηγήσει τον αναγνώστη μέσα από την πληροφοριακή ροή.

Σε πιο πρακτικό επίπεδο αν θέλουμε να αναφέρουμε, για παράδειγμα κάποιες υφολογικές αδυναμίες που μπορεί να προκύψουν, θα μπορούσαμε να μιλήσουμε για την ασάφεια, όταν δηλαδή ο αναγνώστης ψάχνει να βρει νοήματα εκεί που ουσιαστικά δεν υπάρχουν ή είναι συγκεχυμένα και θολά και την αμετροέπεια, μια κατάσταση δηλαδή κατά την οποία ο μεταφραστής, και στη συνέχεια ο αναγνώστης, δεν είναι σε θέση να ξεχωρίσει το ουσιώδες από το επουσιώδες, το αναγκαίο από το περιττό.

Ουσιαστικά οι βασικές δυσκολίες που πρέπει να έχει στο νου του ο μεταφραστής κατά την ανάλυση ενός κειμένου είναι:

- Πολύ εκτενείς προτάσεις που θέτουν θέμα δομής (παράθεση, παρένθεση, αναφορικές προτάσεις, κλπ.)
- Προτάσεις χωρίς την κύρια πρόταση
- Μεταφορές
- Ιδιωματικές εκφράσεις, παροιμίες, αξιώματα, γνωμικά, ρητά, κλπ.
- Νεολογισμοί

- Πολιτιστικά στοιχεία / όροι
- Υφολογικοί «μηχανισμοί» που δε μεταφέρονται εύκολα στη γλώσσα-στόχο
- Τεχνικοί όροι
- Αστειότητα / ειρωνεία
- Διαφορές στα σημεία στίξης
- Πλεονασμός ή επανάληψη
- Αποσπάσματα (σε εισαγωγικά) π.χ. από ιστορικά κείμενα που είναι πιθανό να έχουν ήδη μεταφραστεί στη γλώσσα-στόχο
- Συντομογραφίες
- Αναφορές ή όροι ή φράσεις με υποδηλώσεις που πιθανόν να είναι άγνωστες στον αναγνώστη της γλώσσας-στόχου
- Υπερβολικά «αραιή» γραφή που χρειάζεται μια διεύρυνση ή προσθήκη που θα προσφέρει καθαρότητα στο νόημα
- Λογοπαίγνια
- Ψευδόφιλες λέξεις (λέξεις της γλώσσας-πηγής που δε θα πρέπει να διατηρηθούν αυτούσιες στη γλώσσα-στόχο
- Τίτλοι βιβλίων / κινηματογραφικών ταινιών / θεατρικών έργων
- Ιδιόλεκτοι / ντοπιολαλιές
- Προφορά / μεταγραφή
- Παρήχηση
- Τίτλοι προσώπων και βαθμοί αξιωματών
- Ηχοποιητές / ονοματοποιητές λέξεις (π.χ. κλαπ, γκουπ, μπαμ, κλπ.)
- Επωνυμίες οργανισμών, των οποίου υπάρχει ήδη επίσημη μετάφραση
- Αξίες νομισμάτων και μονάδες μέτρησης
- Οποιοιδήποτε όροι ή φράσεις, στις οποίες η προσθήκη ή αντικατάσταση από μία παράφραση στη γλώσσα-στόχο θα βοηθούσε στην καλύτερη κατανόηση του κειμένου από τον αναγνώστη.

6.4 Ο ρόλος του μεταφραστή

Όπως ο συγγραφέας, ο αρχιτέκτονας, ο μηχανολόγος που παράγει πνευματική εργασία, έτσι και ο μεταφραστής χρειάζεται να συνδυάζει πολλές ιδιότητες αν θέλει να είναι επιτυχημένος στο χώρο του. Πρέπει να διαθέτει ειδικές δεξιότητες και χαρακτηριστικά όπως εκτεταμένες γνώσεις και γενική παιδεία, γλωσσική επιδεξιότητα, συγγραφικό ταλέντο, αναλυτική και συνδυαστική σκέψη,

πνευματική εγρήγορση και περιέργεια, συναισθηματικό πλούτο και φυσικά επιστημονική κατάρτιση γύρω από το αντικείμενό του.

Η μετάφραση είναι κατά κύριο λόγο μία μοναχική εργασία και κατά τη διάρκειά της ο μεταφραστής καλείται, πέρα από τα προαναφερθέντα στοιχεία, να αναδείξει κι άλλες πλευρές. Συχνά χρειάζεται να φέρει στην επιφάνεια όλα όσα ειπώθηκαν πιο πάνω αλλά ταυτόχρονα να θέσει τον εαυτό του σε «δεύτερη μοίρα». Τίθεται στην υπηρεσία ενός τρίτου ατόμου και ενός ξένου κειμένου το οποίο πρέπει να σεβαστεί και να αναδείξει ως να ήταν δικό του χωρίς να αλλοιώσει τα μηνύματά του και τις προθέσεις του συγγραφέα.

Απαιτείται απομόνωση, αυτοσυγκέντρωση, προσήλωση, σωστή διαχείριση του χρόνου και των διαθέσιμων πόρων, έγκαιρη προετοιμασία, τυπικότητα κι επαγγελματισμός και φυσικά αγάπη για το έργο που κάνει και αφοσίωση στο στόχο του για την επίτευξη του αρτιότερου δυνατού αποτελέσματος.

7. Από τη θεωρία στην πράξη

1. Χρήση θεωρίας στο συγκεκριμένο απόσπασμα

Το μεταφρασμένο απόσπασμα αποτελεί μέρος του βιβλίου των Michael Woolin και Caroline Lucas με τίτλο: *GREEN ALTERNATIVES TO GLOBALISATION: A MANIFESTO* (Εκδόσεις: Pluto Press, έτος 2004).

Το απόσπασμα (Κεφάλαιο 9) αναφέρεται στο παγκόσμιο εμπόριο τροφίμων, τη δικτύωση των μεγάλων πολυεθνικών εταιριών, παρέχει στατιστικά στοιχεία που αφορούν τη δύσκολη κατάσταση των αγροτικών κοινωνιών σε διάφορα μέρη του κόσμου, δίνει πληροφορίες για τους τρόπους καλλιέργειας της γης, τις μεταφορές των εμπορευμάτων και τις επιπτώσεις στο περιβάλλον αλλά και την υγεία των ζώων και των ανθρώπων και μας ενημερώνει για τους οικονομικούς παράγοντες που διαμορφώνουν τις πολιτικές αποφάσεις των μεγάλων δυνάμεων όπως είναι οι Η.Π.Α. και η Ευρωπαϊκή Ένωση.

Η βασική πρόταση του συγγραφέα αφορά την «τοπική τροφική ασφάλεια» δηλαδή τη δραστική μείωση των εξαγωγών τροφίμων σε χώρες που μπορούν να παράγουν τις ίδιες ακριβώς τροφές, με σκοπό τη μείωση των πλεονασμάτων των τροφίμων, του κόστους παραγωγής και διακίνησης και τη βελτίωση χιλιάδων αγροτικών οικογενειών και συνεπώς οικονομιών.

Από την μικρή αυτή εισαγωγή γίνεται κατανοητό ότι πρόκειται για ένα κείμενο με πλούσιο γλωσσικό υλικό που προσφέρει μια αρκετά δυνατή πρόκληση για τον επίδοξο μεταφραστή και χρήζει προσεκτικής ανάλυσης και φυσικά απαιτεί όλες τις προαναφερθείσες δεξιότητες.

Αρχίζοντας την αποκωδικοποίηση του κειμένου και έχοντας κατά νου το θεωρητικό υπόβαθρο που αναλύθηκε νωρίτερα, κατανοούμε ότι είναι πρακτικά αδύνατο να περιοριστούμε στη χρήση μίας μόνο μεθόδου ή τεχνικής για τη μετάφραση. Εξάλλου και μόνο το γεγονός της δημιουργίας τόσων διαφορετικών προσεγγίσεων φανερώνει την ύπαρξη των διαφορετικών αναγκών που καλούνται να καλύψουν.

Ξεκινώντας, λοιπόν, τη μεταφραστική διαδικασία η πρώτη τεχνική που επιλέχθηκε, ως ένα βαθμό και δοκιμαστικά, ήταν η **κατά λέξη μετάφραση**. Αυτή η απλή αρχική επιλογή, η οποία επαναλήφθηκε αρκετές φορές κατά τη διάρκεια της μετάφρασης, μας οδήγησε μέχρι το σημείο που εμφανίστηκαν τα πρώτα δείγματα πολιτιστικών κυρίως στοιχείων και όρων.

Περνώντας από την απλή περιγραφή των οικονομικών δεδομένων και των πολιτικών καταστάσεων στην αιτιολόγηση και την ερμηνεία των φαινομένων, γίνεται φανερό ότι η πρώτη μας επιλογή, της κατά λέξη μετάφρασης, δεν είναι αρκετή αφού πλέον χρειάζεται περισσότερη μέριμνα για την απόδοση βαθύτερων και, σε κάποιες περιπτώσεις, κρυμμένων μηνυμάτων.

Έτσι κάνει την εμφάνισή της η τεχνική της μετάταξης. Χαρακτηριστική είναι η περίπτωση της φράσης του πρωτότυπου κειμένου *“foot-and-mouth free status”* (σελ. 157 πρωτότυπου κειμένου) όπου η λέξη *«free»* παίρνει τη θέση επιθετικού προσδιορισμού του ουσιαστικού που ακολουθεί. Σε συνδυασμό με την περιγραφή της κατάστασης, από τις τρεις λέξεις που προηγούνται, από την οποία θέλει ο συγγραφέας να δηλώσει απομάκρυνση, δημιουργείται μια ολόκληρη φράση η οποία πρακτικά δε μπορεί να αποδοθεί ως έχει. Η φράση δε αυτή είναι ιδιαίτερη καθώς περιλαμβάνει και μια άλλη διάσταση της διαδικασίας της μετάφρασης – την έρευνα. Οι τρεις πρώτες λέξεις αναφέρονται στην «αφθώδη στοματίτιδα», μία ασθένεια που πήρε τις διαστάσεις επιδημίας και, μετά τον Δεύτερο Παγκόσμιο Πόλεμο, έκανε το γύρω του κόσμου, με το τελευταίο πρόσφατο «χτύπημα» να γίνεται στη Βρετανία το 2001. Για την απόδοση, επομένως, του πραγματικού όρου χρειάστηκε αρκετή έρευνα, κυρίως, στο διαδίκτυο και συνδυασμός πληροφοριών από διάφορες πηγές, αρχικά για τον κατάλληλο χρονικό εντοπισμό και στη

συνέχεια για την αντιστοίχιση με το σωστό ιατρικό όρο, αφού η αγγλική φράση δε δανείστηκε από την επιστήμη αλλά από τη δημοσιογραφική, πιθανώς, δημιουργική γραφή. Τελικά, μετά από όλη αυτή την επεξεργασία και πάντα με γνώμονα τη σωστή απόδοση του μηνύματος η φράση στα ελληνικά ήταν η εξής: «*ανάκτηση της κατάστασης πριν την αφθώδη στοματίτιδα*».

Συνεχίζοντας την περιπέτεια της μετάφρασης συναντούμε την τεχνική του **δανείου**, με τη χροιά, όμως, της έννοιας του *αμετάφραστου*. Δύο βασικά παραδείγματα μας βοηθούν να κατανοήσουμε και αυτή την τεχνική. Το πρώτο αφορά την επωνυμία της οργάνωσης “*Sustain in 2001*” (σελ. 155 πρωτότυπου κειμένου) η οποία προφανώς εάν μεταφραζόταν θα μπορούσε μεν να περάσει το νόημα του μηνύματος της λέξης δε θα μπορούσε όμως να εντοπιστεί σε οποιαδήποτε έρευνα του αναγνώστη που ίσως θα ήθελε περισσότερες πληροφορίες για τον οργανισμό αυτό. Επομένως χρειάστηκε η προσθήκη της διευκρινιστικής λέξης «*οργάνωση*» και η απόδοση της επωνυμίας ήταν: «*Οργάνωση Sustain το 2001*». Το δεύτερο παράδειγμα αφορά την ομάδα συζήτησης “*British Retail Planning Forum*” (σελ. 156 πρωτότυπου κειμένου). Στην περίπτωση αυτή έχουμε καθαρή χρήση της τεχνικής του *δανείου* αφού γίνεται αυτούσια μεταφορά της λέξης “*forum*” από την αγγλική γλώσσα στην ελληνική με την αντίστοιχη φωνητική απόδοση «*φόρουμ*». Η επιλογή αυτή έγινε με βάση το γεγονός ότι το νόημα της λέξης «*φόρουμ*» έχει αποκρυσταλλωθεί στην ελληνική γλωσσική πραγματικότητα και έχει πλέον ενσωματωθεί στην ελληνική γλώσσα. Επομένως η ονομασία που αποδόθηκε ήταν: «*Φόρουμ Σχεδιασμού Βρετανικού Λιανικού Εμπορίου*».

Προχωρώντας λίγο περισσότερο έχουμε τη δυνατότητα να κάνουμε χρήση μιας ακόμα τεχνικής, αυτής της **ισοδυναμίας** για την αντιμετώπιση δύο διαφορετικών μεταφραστικών δυσκολιών. Η πρώτη περίπτωση αφορά την πρόταση του συγγραφέα για τη δημιουργία ενός οργανισμού με την ονομασία “*Ofshop*” – ουσιαστικά ένα λογοπαίγνιο - (σελ. 166 πρωτότυπου κειμένου). Η ονομασία αυτή είναι μεν επινόηση του συγγραφέα αλλά κινείται στην ίδια γραμμή με την ονομασία άλλων δύο οργανισμών που ήδη υπάρχουν στη Βρετανία. Η πρόταση, λοιπόν, του συγγραφέα είναι αυτός οργανισμός να έχει τις ίδιες αρμοδιότητες που έχουν και οι άλλοι δύο αλλά με διαφορετικούς αποδέκτες. Έτσι συνδυάζοντας την ισοδυναμία με το αμετάφραστο δάνειο κρατούμε την ονομασία και περιγράφουμε την ιδιότητα του οργανισμού. Επομένως η μετάφραση που

προκύπτει είναι: «την καθιέρωση ενός, του *Ofshop*, ο οποίος θα είχε τις ίδιες δυνάμεις όπως ο

Το δεύτερο παράδειγμα αναφέρεται σε μία λέξη – νεολογισμό “*foodsheds*” (σελ. 61 πρωτότυπου κειμένου) που έπλασε ο συντάκτης θέλοντας να συνοψίσει σε έναν όρο την προσέγγιση που είχε αναλύσει νωρίτερα. Κινούμενοι στα ίδια χνάρια και χωρίς την ανάγκη προσθήκης επεξηγηματικής λέξης ή φράσης, αυτή τη φορά, αποδομήσαμε την αγγλική λέξη και βρήκαμε τις αντιστοιχίες στην ελληνική, προσέχοντας η λέξη που θα προέκυπτε να είχε και την νοηματική ισοδυναμία αλλά και την εύηχη προφορά και κάλυψη της υφολογικής ανάγκης του αναγνώστη. Έτσι η λέξη που προέκυψε ήταν: «*τροφοχυσία*».

Τα πιο πάνω ήταν μερικά μόνο παραδείγματα της χρήσης της μεταφραστικής θεωρίας στην πράξη. Οι τεχνικές αυτές επαναλήφθηκαν κατά τη διάρκεια της μεταφραστικής διαδικασίας αρκετές φορές και συχνά χωρίς να γίνεται αντιληπτή η ανάλυση που προηγείται πριν την τελική απόφαση.

8. Συμπεράσματα

Μελετώντας την εξέλιξη της μετάφραση με το πέρασμα των χρόνων αλλά και τις διάφορες θεωρίες και προσεγγίσεις που διαμορφώθηκαν κατά καιρούς διαπιστώνουμε πως πρόκειται για μια ιδιαίτερα σημαντική πνευματική εργασία, η επιτυχία της οποίας απαιτεί γνώσεις, πειθαρχία αλλά και αγάπη.

Παράλληλα είναι μία ασχολία που έχει δεχθεί, δέχεται και θα συνεχίσει να δέχεται έντονη κριτική, κάποιες φορές ίσως όχι άδικα, με αποτέλεσμα να μειώνεται η αξία της πράξης. Η μετάφραση είναι ένας χώρος που απορροφά τους πάντες. Με αυτήν ασχολούνται άνθρωποι μορφωμένοι, που έχουν κάνει σπουδές σε αυτό το αντικείμενο κι έχουν χτίσει με ζήλο ένα επαγγελματικό προφίλ αλλά και άνθρωποι που απλώς γνωρίζουν μια γλώσσα, ίσως όχι και τόσο καλά, και θέλουν να βγάλουν κάποια «γρήγορα» χρήματα προσδίδοντας στο επάγγελμα αυτό την εικόνα της προχειρότητας και του τυχοδιωκτισμού.

Παρ’ όλα αυτά, όπως σε κάθε χώρο, οι καλοί μεταφραστές και οι καλές μεταφράσεις τελικά ξεχωρίζουν και γίνονται αποδέκτες των ευσήμων που τους αναλογούν.

9. Ευρετήριο κύριων όρων

1	Abattoir	Σφαγείο
2	Agreement on Agriculture	Συμφωνία για τη Γεωργία
3	Agricultural subsidies	Αγροτικές επιχορηγήσεις
4	Airfreight	Αεροπορικά ναύλα
5	Amalgamation	Συγχώνευση
6	Apace	Γρήγορα
7	Arable land	Καλλιεργήσιμη γη
8	Balance sheet	Ισολογισμός
9	Battery cage for laying hens	Κλωβοστοιχίες ορνίθων
10	Bilateral	Διμερής
11	Biodiversity	Βιοποικιλότητα
12	Bone meal	Οστεάλευρο
13	Bovine Spongiform Encephalopathy (BSE)	Σπογγώδης Εγκεφαλοπάθεια (ΣΕ)
14	Box scheme	Σχέδιο παράδοσης σε κουτιά
15	British Retail Planning Forum	Φόρουμ Σχεδιασμού Βρετανικού Λιανικού Εμπορίου
16	Bullying tactics	Τακτική εκβοβισμού
17	Byproduct	Υποπροϊόν
18	Campaign for the Protection of Rural England	Καμπάνια για την προστασία της Αγροτικής Αγγλίας
19	CAP (Common Agricultural Policy)	Κοινή Αγροτική Πολιτική
20	Cash crops	Σοδιές προς πώληση
21	Cassava	Ταπιόκα
22	Cattle feed	Ζωοτροφή
23	Centre for the Study of Global Trade Systems and Development	Κέντρο για τη Μελέτη των Παγκόσμιων Εμπορικών Συστημάτων και Ανάπτυξης
24	Chain multiple retailers	Αλυσίδες καταστημάτων λιανικής πώλησης
25	CO2 emissions	Εκπομπές διοξειδίου του άνθρακα

26	Code of Practice	Κώδικας Πρακτικής
27	Competition Commission	Επιτροπή Ανταγωνισμού
28	Conglomerate	Όμιλος
29	Co-op	Συνεργασίες (εταιριών)
30	Cosmetic conditions	Συνθήκες εξωτερικής εμφάνισης
31	Creutzfeldt-Jakob disease	Ασθένεια του Κρόιτςφελντ-Γιάκομπς
32	Cross-breeding	Διασταύρωση
33	Cross-pollination	Διασταυρωμένη επικονίαση
34	Crude oil	Αργό πετρέλαιο
35	Cull	Απορρίπτω / επιλέγω ως ακατάλληλο
36	Deadlock	Αδιέξοδο
37	Department for International Development (DfID)	Τμήμα Διεθνούς Ανάπτυξης (ΤΔΑ)
38	Drystone walls	Πετρόχτιστοι τοίχοι
39	Engender	Προκαλώ / προξενώ
40	European Environment Agency	Ευρωπαϊκή Υπηρεσία Περιβάλλοντος
41	European Parliament Committee on Agriculture and Rural Development	Επιτροπή του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου για τη Γεωργία και την Αγροτική Ανάπτυξη
42	European Union Economic and Social Committee	Οικονομική και Κοινωνική Επιτροπή της Ευρωπαϊκής Ένωσης
43	Eutrophication	Ευτροφία
44	Family Farmers' Association	Ένωση Οικογενειακών Αγροτών
45	Farm-gate price	Αρχική τιμή
46	Fattening	Πάχυνση
47	Fertilizer	Λίπασμα
48	Fledge	Δοκιμαστικός
49	Food and Drug Administration	Οργανισμός Φαρμάκων και Τροφίμων
50	Foodshed	Τροφοχυσία
51	Foot (the bill)	Πληρώνω το λογαριασμό
52	Foot and mouth outbreak	Ξεσπασμα αφθώδους στοματίτιδας

53	Fossil fuels	Υγρά και άλλα καύσιμα
54	GDP (Gross Domestic Product)	ΑΕΠ (Ακαθάριστο Εγχώριο Προϊόν)
55	GM production	Παραγωγή Γενετικά Μεταλλαγμένων
56	GMO (Genetically Modified Organisms)	ΓΜΟ (Γενετικά Μεταλλαγμένοι Οργανισμοί)
57	Grain	Σιτηρά
58	Growth spurt	Ταχεία ανάπτυξη
59	Headage payment	Πληρωμή κατά κεφαλήν
60	Heartland	Ενδοχώρα
61	Hedgerow	Θαμνοφράχτης
62	Herbicide	Ζιζανιοκτόνο
63	IMF (International Monetary Fund)	ΔΝΤ (Διεθνές Νομισματικό Ταμείο)
64	Incur	Υφίσταμαι
65	Institute for Agriculture and Trade Policy (IATP)	Ινστιτούτο για τη Γεωργία και την Πολιτική Εμπορίου (ΙΓΠΕ)
66	Institute of Grocery Distribution (IGD)	Ινστιτούτο Διανομής Ειδών Παντοπωλείου (ΙΔΕΠ)
67	Jumper	Ρούαχα (εργάτη / αγρότη)
68	Levy	Επιβάλλω φόρο
69	Liberalisation	Απελευθέρωση
70	Linchpin	Ζωτικό τμήμα
71	Livestock	Αγροτικά ζώα
72	Local food security	Τοπική τροφική ασφάλεια
73	Localisation	Τοπικοποίηση
74	Loggerhead	Βρίσκομαι σε διαμάχη
75	Maize	Αραβόσιτος
76	Manure	Κοπριά
77	Marker gene	Γονίδιο "δείκτης"
78	Micronutrient	Μικρο-θρεπτικός
79	Milk powder	Σκόνη γάλακτος
80	Millet	Κεχρί

81	Ministry for Agriculture, Fisheries and Food (MAFF)	Υπουργείο Γεωργίας, Αλιείας και Τροφίμων (ΥΓΑΤ)
82	Monoculture	Μονοκαλλιέργεια
83	National Audit Office	Εθνική Υπηρεσία Ελέγχου
84	National Farmers' Union (NFU)	Εθνική Ένωση Αγροτών (ΕΕΑ)
85	National Pig Association	Εθνική Ένωση Χοίρων
86	NGO (Non Government Organisation)	ΜΚΟ (Μη Κυβερνητική Οργάνωση)
87	Nitrate	Νιτρικό οξύ
88	Nitrogen	Άζωτο
89	Obesity	Παχυσαρκία
90	Ofshop	Κανονιστική οργάνωση για τις υπεραγορές
91	Orchard	Δενδρόκηπος
92	Pampas	Στέπες της Ν. Αμερικής
93	Parish	Κοινότητα
94	Pesticide	Φυτοφάρμακο
95	Pigswill	Ζωοτροφή
96	Plantation-style	Κατά τον τρόπο της φυτείας
97	Policy Commission on Food and Farming	Επιτροπή Πολιτικής για τα Τρόφιμα και τη Γεωργία
98	Policy Commission on the Future of Farming and Food	Επιτροπή Πολιτικής για το Μέλλον της Γεωργίας και των Τροφίμων
99	Pollen	Γύρη
100	Poultry meat	Κρεάς πουλερικών
101	Produce	Προϊόντα
102	Propel	Δίνω ώθηση
103	Proponent	Προτείνων
104	Pubescence	Πρόωρη τριχοφυΐα στην εφηβική ηλικία
105	Pyrrhic success	Πύρρειος νίκη
106	Quotas	Μερίδια
107	Retailer	Λιανοπωλητής
108	Royal Society for the	Βασιλική Κοινότητα για την Προστασία των

	Protection of Birds	Πτηνών
109	Rural livelihood	Αγροτικό εισόδημα
110	Scathing	Δηκτικός
112	Scorn	Περιφρονώ / περιφρόνηση
113	Secretary of State	Υπουργός Εξωτερικών
114	Sedimentation	Ιζηματογέννεση
115	Small and Family Farmers Alliance	Συμμαχία Μικρών και Οικογενειακών Αγροτών
116	Sorghum	Σόργο
117	Sovereignty	Κυριαρχία
118	Soya bean	Φασόλια σόγιας
119	Soya cake	Κρούστα σόγιας
120	Stance	Θέση
121	Staple crops	Σοδιά πρώτης ανάγκης
122	Swine fever	Πυρετός των Χοίρων
123	Telling (case)	Εντυπωσιακός
124	Thatched	Αχυρένιος
125	The New Economics Foundation	Ίδρυμα New Economics Foundation
126	Thrall	Αιχμαλωσία
127	TNC (Trans-national Corporation)	Διεθνική Αγροτική Επιχείρηση
128	Urbanisation	Αστικοποίηση
129	Volatile	Ασταθής
130	Watchdog	Κέρβερος
131	Water down	Μετριάζω
132	Waterway	Υδροφόρος οδός
133	Weed	Ζιζάνιο
134	World Bank	Παγκόσμια Τράπεζα
135	World Development Movement	Κίνημα Παγκόσμιας Ανάπτυξης
136	WTO (World Trade Organisation)	Παγκόσμιος Οργανισμός Εμπορίου

10. Βιβλιογραφία και αναφορές

- Μπαμπινιώτης, Γεώργιος Δ. (2002) *ΛΕΞΙΚΟ ΤΗΣ ΝΕΑΣ ΕΛΛΗΝΙΚΗΣ ΓΛΩΣΣΑΣ*, 2^η έκδοση, Αθήνα: ΚΕΝΤΡΟ ΛΕΞΙΚΟΛΟΓΙΑΣ Ε.Π.Ε.
- Κουτσιβίτης, Βασίλης (1994) *Θεωρία της Μετάφρασης*, Αθήνα: ΕΛΛΗΝΙΚΕΣ ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΑΚΕΣ ΕΚΔΟΣΕΙΣ
- Μπαμπινιώτης Γεώργιος Δ. (1999) *Η γλώσσα ως αξία, Το Παράδειγμα της Ελληνικής*, Αθήνα: Gutenberg
- Κεντρωτής, Γιώργος Δ. (1996) *Τι είναι η θεωρία και η πράξη της μετάφρασης: Θεωρία και πράξη της μετάφρασης*, Αθήνα: Δίαυλος
- ΜΠΑΤΣΑΛΙ, Φ. & ΣΕΛΛΑ-ΜΑΖΗ, Ε. (1997) *Γλωσσολογική προσέγγιση στη θεωρία και τη διδακτική της μετάφρασης*, Ιόνιο Πανεπιστήμιο, Αθήνα: Έλλην
- Newmark, Peter (1988) *Approaches to Translation*, London: Prentice Hall International
- Bassnett, Susan (1996) *TRANSLATION STUDIES*, Revised ed. London: Routledge
- Pearsall, Judy and Trumble, Bill (1996). *The Oxford English Reference Dictionary*, 2nd ed. New York: OXFORD UNIVERSITY PRESS
- Nida, E. A. and Taber, C.R. (1974) *The Theory and Practice of Translation*, Leiden: Brill
- Vinay, J.P./ Darbelnet, J. (1958): *Stylistique comparée du français et de l'anglais: Méthode de traduction*, Paris: Didier
- Contossopoulos Nikolaos G. (1978) *L' influence du français sur le grec: Emprunts lexicaux et calques phraséologiques*, Athènes
- <http://www.tihof.org/honors/jerome.htm>
- <http://rosetabooks.wordpress.com/2010/01/16/hello-world/>
- <http://elvira-filio.weebly.com/tauiota-epsiloniotanualphaiota-muepsilontaualphaphirhoalphasigmaeta.html>

ΠΑΡΑΡΤΗΜΑ